

TROTSKIJ
OCH
TROTSKISM
EN

TROTSKIJ
OCH
TROTSKISMEN

FARISÉ FÖRLAG

Bäckegatan 22

413 16 Göteborg

<http://www.pilum.se>

e-mail: urverksapelsin@spray.se

Typsnitt: New York 16

Första upplaga: 2006

Tryckort: Göteborg

Tidigare utgivna titlar på Farisé förlag:

Holmgren, T	DEN STYCKADE STJÄRNANS UNION	2000
Holmgren, T	PSEUDOVETENSKAP	2003
Sorel, Georges	TANKAR OM VÅLD	1999

Av samme författare:

Holmgren, T	DET RÖDSVARTA SPÖKNIPPET	1995
--------------------	---------------------------------	-------------

FARISÉ FÖRLAG

ISBN – 91-631-8756-6 (Tio siffror)

ISBN – 978-91-631- 8756-8 (Tretton siffror)

© Farisé förlag 2006

Mångfaldigandet av denna bok, helt eller delvis, är enligt lagen om upphovsrätten av den 30 december 1960 förbjudet utan medgivande av förlaget. Förbudet avser såväl text som illustrationer och gäller alla former av mångfaldigande, genom kopiering, tryckning, duplicering, stencilering, bandinspelning etc.

TROTSKIJ OCH TROTSKISMEN

I	INTRODUKTION	6
1	DIKTATUREN INFÖRS	9
2	PARTIETS UTVECKLING	14
3	MAKTENS MÄN	22
4	TROTSKISM OCH ANTITROTSKISM	31
5	ALLT MOTSTÅND VAR MENINGSLÖST	48
6	REVOLUTIONENS VÄG – BÖNDER ELLER ARBETARE?	60
7	DEN FÖRENADE OPPOSITIONEN	68
8	SISTA KONFERENSEN	77
9	SLUTSTRIDEN	84
10	DEPORTATION	91
11	ATT INSE VÄRDET AV DEMO- KRATISKA INSTITUTIONER	103
12	STALINS SOVJET	111
13	ARBETARSTATENS HELIGA INTRESSEN	121
14	NYTT PARTI, NY INTERNATIONAL	126
15	TROTSKIJS HISTORISKA BÖCKER	132
16	FÖRFÖLJELSERNA ÖKAR	141
17	TROTSKISMENS SISTA DAGAR	150
18	EFTERORD	163
	PERSONREGISTER	168
	KÄLLOR	169

I INTRODUKTION

Allt som berör den här bokens innehåll började med den ryska revolutionen 1917. Till den knöts stora förhoppningar om en bättre värld. Ledaren, Vladimir Lenin, dör 1924 och efter honom tar Josef Stalin över. Det fanns andra stora gestalter i den ryska revolutionen. En var Leo Davidovitj Trotskij. Han var en politisk intellektuell som anslöt sig till bolsjevikerna. Väl där fick han snabbt toppositioner. Han blev ordförande för Petrogradsovjeten, skapade Röda armén och var krigskommissarie i Lenins första regering.

Efter Lenins död utvecklades olika åsikter om vilken väg man skulle gå. Trotskij och hans efterföljare, trotskisterna, hävdar att det ryska kommunistpartiet efter Lenin råkat i händerna på funktionärer och administratörer pga. två faktorer: dels att revolutionen ägt rum i ett outvecklat land, istället för ett redan industrialiserat (helst Tyskland); dels att revolutionen inte följdes av flera revolutioner i väst.

Idag försvarar inte många Stalins sätt att bygga Sovjet. Trotskisterna ser sig själva som föregångsmän i kritiken. De menar att de före alla andra såg Stalins förtryck och försökte stoppa det. Stalin blev den store ledaren för all världens kommunister. Trotskij stämplades som avvikare och jagades från land till land. Slutligen mördades han i Mexiko 1940.

För Sveriges vidkommande kan trotskismens inflytande än idag spåras i de elevkampanjer och protester mot skolnedskärningar som skedde i Sverige under nittioalet.

Trotskistpartier värvade bland de allra yngsta och fick ett visst gensvar. "Elever för trotskism?" löd rubriken i moderata *Norbottens-Kuriren* (2 februari 1995) efter stora elevdemonstrationer mot nedskärningsplanerna. "De politiska extremisterna skär... pipor i vassen", skriver *Dagbladet* (s) i Sundsvall 29 april 1995, och fortsätter: "Sedan KPML(r)

övergått till att vara en nostalgitripp är det trotskisterna som har tagit över deras offensiva roll på vänsterkanten".

Exemplen kan mångfaldigas. De vanliga kommunistpartierna anses kopplade till förstockade gamla uvar. Syndikalistiska och anarkistiska grupper är mest intresserade av att slå sönder fönster och kasta sten på polisen. De har skämt ut sig till den milda grad att de inte längre lockar fler än ett fåtal. Det vänsteralternativ som finns kvar för arga, missnöjda ungdomar är trotskismen.

Denna boks utgångspunkt är att trotskismens lockelse på de unga radikala hänger ihop med hur trotskisterna framställer sin lära, sin historia och sina ideal, i sina egna alster.

Själva förklarar trotskisterna sin dragningskraft på ungdomarna med att de har godtagbara förklaringar på varför det gick så illa med Sovjet, och hävdar att allt kunde ha blivit annorlunda. Denna framställning går igenom trotskisternas anspråk och ger deras skildring av Sovjets historia.

Den bästa källan för att förstå trotskismen är Isaac Deutschers berömda trebandsbiografi, *Den väpnade profeten*, *Den avväpnade profeten* och *Den förvisade profeten*, som är huvudkällan till denna framställning. Trotskijs argument läggs fram på ett rakt och konkret sätt hos Deutscher och de upprepas av efterföljande trotskister. Varje gång någon vill studera Leo Trotskij och trotskismen, serverar trotskisterna Deutschers bild. Det ser likadant ut i varje trotskistisk pamflett, bulletin, bok, häfte, artikel eller hemsida. Isaac Deutschers biografi är representativ för trotskismen.¹

Det som gör boken du håller i just nu läsvärd, är att den inte är skriven ur ett "ideologiskt" perspektiv (bortsett från en viss sympati för demokratin). Den försöker inte bevisa om trotskismen är bra eller dålig, eller att den har rätt eller fel. Den koncentrerar sig bara på vilka argument trotskisterna själva lägger fram och om de är hållbara.

Men kan inte en enskild biografi ge en ensidig bild? Det kan den förstås. Därför finns annat material med, biografier, böcker och artiklar vilka tar upp saker som Deutscher uteslutit. Deutscher lyfter fram politikern och statsmannen Leo Trotskij. Så här låter det i inledningen till *Den avväpnade profeten*:

”Jag betraktar utan tvekan Trotskij som en av alla tiders främsta revolutionära ledare, framstående som kämpe, tänkare och martyr... Jag har gjort mitt bästa för att ge rättvisa åt Trotskijs heroiska karaktär, som, enligt min åsikt, har mycket få likar i historien”.²

I epilogen till *Den förvisade profeten*, framhålls en liknande bild av som en politisk gestalt av grandiosa dimensioner, ”Det enastående i hans livsöde och det moraliskt och estetiskt oförvitliga i hans gärning talar för sig själva och vittnar om hans storhet”. Trots att läran, trotskismen, inte blivit någon utbredd ideologi, sker kampen för en nära framtid, ty ”Det är omöjligt, det vore mot all historisk reson, att en så stark intellektuell energi, en så enorm handlingskraft, ett så ädelt martyrium, inte i sinom tid skulle bära frukt”. Stora ord. Men är de sagda om en stor man? Det skall vi ta reda på.

Deutscher skriver att hans avsikt är att visa Trotskij med sin styrka och sina svagheter, inte ”en glorifierad bild av en människa utan fel och brister”, utan ”som han var”.³ Samtidigt kan man se att *Den väpnade/avväpnade/förvisade profeten* kännetecknas av en romantisering av Trotskijs person och avsikter. Det handlar absolut inte om att ljuga. O nej, det mesta är säkert sant. Det handlar om *hur* man framställer sanningen. Moderna trotskister framställer sin lärofaders liv och gärning på ett positivt sätt, och denna boks avsikt är att visa att lärans överlevnadskraft hänger ihop med denna framställning.

Sovjet blev inte det paradiset som bolsjevikerna hoppades. Efter Lenins död 1924 beslöt sig trotskisterna att leta efter sociala och ekonomiska förklaringar till Stalins seger. Den trotskistiska förklaringen på Sovjetunionens historia börjar inte med revolutionen 1917, utan fyra år efteråt, när inbördeskriget slutat, och det är där vi börjar.

1 DIKTATUREN INFÖRS

År 1917 hade bolsjevikerna genomfört sin revolution. Året efter upplöste de den demokratiskt valda församlingen. De följande tre åren försvarade de maktövertagandet i ett inbördeskrig. Visserligen var det rent principiellt så att ”För marxister var det en självklarhet att de endast med stöd från arbetarmajoriteten kunde genomföra en revolution”, men det bortsåg bolsjevikerna ifrån.

Enligt sin egen lära var Lenins parti utvalda att genom historisk nödvändighet ta över makten. De var en förtrupp, men den historiska plikten att leda och uppfostra arbetarna. Den marxistiska revolutionen skulle enligt dogmen leda till paradiset, lyckoriket stod för dörren. Folket skulle tro och ”Om folk vägrade tro, måste de fås att tro med våld”.⁴

Under inbördeskriget hade bolsjevikerna med hänvisning till nödens krav skapat krigskommunismen, ett ekonomiskt system som kännetecknades av brutalitet och rekvisitioner. Leo Trotskij var främst när det gällde att försvara hårda tag med motiveringen att omständigheterna krävde det. De brutala metoderna och bolsjevikernas maktmonopol ledde till protester från arbetarna, bönderna och t.o.m. soldaterna.

I mars 1921 gjorde matroserna vid flottbasen Kronstadt uppror. De hade varit bolsjevikernas förtrupp och vände sig nu emot dem. Trotskij lät meddela matroserna att om de inte gav upp direkt skulle de skjutas ner som rapphöns. De gav inte upp. Trotskij sköt ner dem. Som rapphöns.⁵

Enligt trotskisterna kan man redan här se orsakerna som gjorde att Sovjetexperimentet inte lyckades. Den framtida utvecklingen beror inte på maktövertagandet, enligt trotskisterna, utan på de svåra omständigheterna efter revolutionen. Vilka var då dessa omständigheter?

Först och främst hävdar trotskisterna att sju års krig gjort att "vanliga politiska begrepp, idéer och paroller nästan blivit meningslösa". Enligt alla marxister utvecklas samhället genom kamp mellan olika grupper, klasser, i samhället. I Ryssland kunde man inte längre klart urskilja dess grupper, förklarade Trotskij, eftersom landets sociala struktur var sönderslagen. Den enda sociala grupp som var intakt var bönderna. Men enligt marxismen är de "till själva sin natur politiskt" impotenta. Alla arbetare tillsammans är en klass, en enhet som är större än de enskilda delarna var för sig. Alla bönder tillsammans är bara en grupp personer i största allmänhet och är enligt kommunismen oförmögna "att göra sig gällande 'i eget namn' ... (bondepartierna) hade spelat ut sin roll".⁶

Deutscher fortsätter med att förklara att "Ett grymt och paradoxalt resultat av kampen var att industriarbetarklassen, som nu skulle utöva sin diktatur, också var pulveriserad. De mest kampdugliga och politiskt medvetna arbetarna hade antingen stupat i inbördeskriget eller besatt ansvariga poster i den nya förvaltningen".⁷

Trotskij och Lenin ansåg att den gamla självsäkra och klassmedvetna arbetarrörelsen med sina klubbar, fack och förbund inte fanns kvar. Borta var diskussioner och debatter. Deutscher förklarar det så att kommunisterna fick rycka ut och rädda situationen: 1921-22, när arbetarklassen inte längre förmådde tillvarata sina egna klassintressen, hade Lenin och hans 'gamla garde' påtagit sig rollen som dess förvaltare. Inget parti kunde göra anspråk på att representera den skingrade arbetarklassen, och arbetarna hade inga möjligheter att kontrollera det parti som menade sig föra deras talan och styra landet på deras vägnar. Bolsjevikerna medgav att deras parti "representerade bara sig självt". Men deras avsikt, åtminstone sade de själva så, var att återupprätta en ny arbetarklass, som kunde ta sitt öde i egna händer. Under tiden medger Trotskij och bolsjevikerna att de höll makten åt arbetarna genom usurpering, ett fint ord för att ta över makten med våld.

Bolsjevikerna säger att de inte valde att ta makten, de tvingades till det, och Deutscher instämmer: "En social

katastrof, en force majeure, hade gjort dem till usurpatorer”. Samtidigt anser de sig inte nödbedda att hänvisa till tvång. Det stör dem inte om någon anklagar dem för att tagit makten av fri vilja, eftersom ”den regering de tagit makten från i oktober inte baserade sig på något valt representativt organ, och att revolutionen lade makten i händerna på en regering som stöddes av den överväldigande majoriteten av de valda (sovjeterna)”. Sovjeterna, råden, var inte valda på basis av allmän rösträtt. Röster gavs som delar av de produktiva enheter som deras klass bestod av. Formellt hänvisade Lenins regering till sovjeterna för att få legitimitet, men ”Sovjeten (var) ingen bolsjevikisk uppfinning. Bolsjevikerna... betraktade den tvärtom misstänksamt som en konkurrent till partiet”. Trots det gör trotskisterna anspråk på att sovjeterna ”var bolsjevikpartiets skapelse, och när så Lenins regering hävdade att dess rättigheter kunde föras tillbaka på sovjeterna, förde den i själva verket tillbaka dem på sig själv”.⁸

Legitimiteten i kommunistpartiets diktatur kommer alltså enligt trotskisterna från att arbetarklassen *upplösts*, därför inte kunde ta vara på sina *intressen* och inte längre kunde ge sitt *stöd* åt kommunismen. Hade de funnits kvar som social klass, hade de säkert stött Lenins regering. Det kan förstås inte bevisas, men så är det i alla fall.

Arbetarklassen var skingrad och splittrad, men det fanns trots allt arbetare kvar. Hur skulle deras vilja uttryckas? Genom val till Sovjeterna? Det vore ju demokratiskt. Kommunisterna bryr sig inte om demokrati i parlamentarisk form, ty ”Endast (sovjeternas) klassrepresentation hade av bolsjevikerna, ända sedan 1917, ansetts giltig och rättmätig”. Varför inte utlysa val till sovjeterna och låta arbetarnas önskemål komma i dagen? Trotskisternas svar är samma som ovan: Begreppet arbetarklass var för otydligt. Den hade reducerats, utmattats och demoraliserats av inbördeskriget. De var för få och skingrade: ”För bolsjevikerna vore det höjden av galenskap att låta sina handlingar styras av en desperat spillra av arbetarklassen och tillfälliga stämningar hos en eller annan majoritetsbildning i de skugglika sovjeterna. Och till sist satte

de sig själva istället för arbetarklassen... (att de betraktade) sig själva som de enda uttolkarna av det proletära klassintresset, underlättade avsevärt denna situation... Så rättfärdigade bolsjevikerna moraliskt sin usurpatorroll".⁹

Detta är nutida kommunisters förklaring till varför det var nödvändigt att införa diktatur. Valresultatet 1918, som bevisade att kommunisterna inte hade stöd av majoriteten, är förstås ett problem såhär i efterhand, eftersom man inte får tvinga på arbetarna socialismen, men för tusan: "En revolutionär regering... avgår inte på segerdagen och ger sig inte till den besegrade fienden och dess hämnd".¹⁰

Sanningen är att det var bolsjevikerna själva som hade avskaffat arbetarnas rösträtt, demokratin och alla andra partier. Deras parti var uppbyggt efter Lenins principer om en sammansvetsad elit, där inga gräsrotter kunde påverka. Och om man tvekar inför tanken att kommunismen med nödvändighet leder till diktatur får man inte glömma den leninistiska grundsynen på partiet kontra omvärlden: arbetarklassen ses som ouppfostrade barn som måste ledas, knuffas och drivas till rätt slutsats av den självutnämnda eliten.

Detta är inte en karikatyr av leninismen, utan en beskrivning av hur de ser sig själva: "De ryska samhällsklassernas omognad hade tvingat intelligentians och de små revolutionsgruppernas ledare att uppträda som folkets ersättare och ombud".¹¹

För oss som föredrar demokrati är det snudd på omöjligt att inte se sambandet mellan leninismens och trotskismens tankar och resultatet: en enpartidiktatur under en individ. Bolsjevikpartiet tvingade sig på det sargade Ryssland, inte tvärtom. Som Peter Englund formulerar det i *Brevet från nollpunkten*: Kommunister förespråkar samhällsförändringar via en självutnämnd elit som griper makten med våld:

"utan att vilja se det logiskt omöjliga i att bygga ett rättvist och humant samhälle genom att lägga all politisk, ekonomisk och kulturell makt i händerna på en liten, arrogant och våldsbenägen maktelit."

NOTER TILL KAPITEL 1

- ¹ Därför är den huvudkällan till denna framställning. Och jag kommer att säga "trotskisterna säger" när jag hänvisar till Deutscher. Moderna upprepningar av exakt samma argument kommer t.ex. från Christer Franzén i *Arbetaren* nr 6, 1998, s.12. Eller på hemsidan www.socialistiskapartiet.se/e107_files/downloads/vp_sp_sp_historia.html. Deutscher själv hämtar sin information från Trotskij. Det är lärjungen vid mästarens fötter. Allt förs sedan vidare till nya anhängare från en och samma källa. Trotskister kommer att kritisera metoden - att basera på Deutschers biografi - och använda kritiken som argument för att inte bemöta fakta, trots att Deutscher baserar sig på förstahandsmaterial (90% av Trotskijarkivet är privat brevväxling, *Den avväpnade profeten*, s. 96). Troligen kommer de att hänvisa till att det krävs kongress- och föreningsprotokoll för att kunna dra slutsatser. Det är fel. För all trotskistisk verksamhet gäller: *Enkla, grundläggande trossatser från en och samma källa upprepas i alla sammanhang* (på alla kongresser och i alla artiklar). Man kan jämföra med viktminskning. Det finns fler böcker om bantning än någon kan hinna med att läsa (i Sverige 2006 ges det i genomsnitt ut en kokbok om dagen). Det finns fler dieter än vad man kan testa under en livstid. Ändå kan allt kortas ner till en enkel regel: gör av med mer kalorier än vad du stoppar i dig. Den som vill kan studera rapporter och artiklar, men jag känner mig inte manad, eftersom jag i förväg vet att resultatet inte kommer att bli annorlunda. Vet man vad som står i Trotskij's biografi av Deutscher, då vet man vad trotskism är. Så enkelt är det. Det hör till saken, att jag också vet i förväg, att oavsett vilket eller hur mycket material man än använder, så bemöter inte trotskister kritik. Det enda de gör är att upprepa sina egna ståndpunkter, som alla kommer från Deutscher, som i sin tur fått dem från Trotskij – och ingen av dem bemötte heller kritik. För Deutscher, se L Labeledz i *Encounter*, s 77.
- ² *Den avväpnade profeten*, s. 9. I fortsättningen kommer jag inte ha not efter varje stycke eller citat, utan slå ihop dem. Det är inte akademiskt korrekt, men är inte direkt felaktigt. Vilka fakta som tillhör vilket stycke redovisas för i respektive not.
- ³ Citat ur *Den förvisade profeten*, s. 365. De två sista ur *Den avväpnade profeten*, s. 9.
- ⁴ *Den förvisade profeten*, 224, 310. *Den avväpnade profeten* 14
- ⁵ *Den avväpnade profeten* 309ff. *Den väpnade profeten* 378f. Deutscher utelämnar det välkända citatet om rapphöns. Mer om matrosernas krav i Johnson, s 113.
- ⁶ *Den avväpnade profeten* 15, 18. *Den väpnade profeten* 363. Trotskister ger inga orsaker till varför bönderna inte skulle ha rätt att blir representerade. Det slås bara fast.
- ⁷ *Den avväpnade profeten*, s. 16. Fr.o.m. nu skrivs DAP i stället för titeln. Biografins första del *Den väpnade profeten* skrivs DVP och den tredje delen *Den förvisade profeten* skrivs DFP. Argumentet att det inte var samma människor nu som då används även för att attackera de egna, DVP 379
- ⁸ DAP 97, DFP 82; DAP 18, 19, 18. DAP 19. DVP 103. Se även DVP 376. För övrigt sade Trotskij att "partiets historiska börsrätt" stod högre än sovjeternas tillfälliga stämningar, DVP 377. Mer om sovjeternas uppkomst i DVP 103.
- ⁹ DAP 19. DVP 120 (hyckleri), 362, 374, 377 (partiets rätt). DAP 20f. En annan sak som underlättade var att "I den omfattande politiska litteratur... hade frågan om vad (en socialistisk regering)... borde göra, om de förlorade arbetarnas förtroende, knappast någonsin behandlas" (DVP 374). Eller om den internationella revolutionen inte bröt ut: "Vi behöver verkligen inte bry våra hjärnor med ett så osannolikt problem" (DVP 187).
- ¹⁰ DFP 310. DAP 18, 97. DVP 376
- ¹¹ DAP 20, 41, 97. DFP 313. DVP 65 (ledarnas "kontroll ovanifrån över partiet"), 384 DFP 82. DAP 19. Om likheten mellan vänster- och högerextremism, se Johnson, s 89.

2 PARTIETS UTVECKLING

Bolsjevikernas maktövertagande ledde till ett partis maktmonopol. Och det leddes av en grupp, där Lenin var den främste av jämlikar. Partiet hade ingen avsikt att ”tillåta sina motståndare att uttrycka sig fritt och vända sig till sovjetväljarna... De vägrade utsätta sig själva och revolutionen för denna fara”. De förbjöd andra partier.

Men det leder till nya problem, ty så länge partiet kämpade för arbetarnas demokratiska rättigheter, kunde det inte undanhålla sina egna medlemmar dessa rättigheter inom organisationen. När väl de andra partierna var förbjudna, fanns inget motiv för att tillåta olika åsiktsströmningar inom det egna partiet. I själva verket var det omöjligt: ”När nu bolsjevikerna upplöste flerpartisystemet, anade de inte vilka konsekvenser detta skulle få för dem själva... De insåg inte att det var omöjligt att på en gång förbjuda all debatt utanför de egna leden och hålla den vid liv inom organisationen: de kunde inte avskaffa de demokratiska rättigheterna ute i samhället och bevara dem endast för sig själva”.¹

Om någon kritiserat partiets linje, skulle de ha öppnat dörren till kritik utifrån. Därav att partiet, med stöd av Trotskij, införde fraktionsförbud på sin tionde kongress. Och sedan dessutom en hemlig klausul som gav centralkommittén makt att utstötta missdådare, hur höga positioner de än hade inom partiet. Något annat var otänkbart, säger trotskisterna, och hänvisar till det tvång Lenin och hans grupp var utsatta för: ”Efter att ha tystat det icke-bolsjevikiska Ryssland, tvingades också Lenins parti så småningom till tystnad /.../ Efter att ha kvävt alla fiender och motståndare, måste bolsjevikpartiet fortsätta med ett ständigt självförtryck”.

En av orsakerna till självförtrycket var nykomlingarna. Hur skulle man kunna skilja ut de seriösa från dem som ville sitta vid maktens köttgrytor? Ledningen beslöt försvara partiet mot denna infiltration. En tredjedel uteslöts. Men från att ha varit ett medel att rena partiet och bevara dess karaktär, skulle utrensningen komma att tjäna som ett dödande instrument för självförtryck. Ingen vågade riskera sin karriär genom att protestera. Det kunde uppfattas som motiv för uteslutning vid nästa utrensning, vilka kom sporadiskt varje år.²

Kommunisterna motiverade sina gärningar genom att hänvisa till stämningar inom arbetarklassen, men politiken bestämdes av en liten grupp inom partiet. Den lilla gruppen kallas i senare framställningar 'Det gamla gardet'. Den sågs av Lenin som den ende förvaltaren av de socialistiska idealen och bestod allt som allt av några få tusen äkta revolutionsveteraner. För att inom denna grupp upprätthålla solidariteten, hålla medvetenheten vid liv och behålla makten förstod Lenin att det krävdes extraordinära åtgärder: Periodiska uteslutningar, strikta kontroller vid värvning och en hierarki beroende på den revolutionära tjänstgöringens merit och längd.³

Vad var Trotskij's roll i utvecklingen av bolsjevikpartiet? Han var "en av de hårdaste disciplinärerna". Varje gång frågan kom upp pläderade han för ett förstärkande av enpartisystemet. Det fanns de som kritiserade utvecklingen och förbudet mot organiserad opposition. Den mest kända gruppen kallades Arbetaroppositionen, och leddes av bl.a. Alexandra Kollontaj. Inför Lenins kraftiga applåder bekämpade Trotskij dem och

"anklagade arbetaroppositionen inför partiet... (då de infört en oacceptabelt våldsamt ton i debatten och talade om sig själva och partiet i termer av 'vi' och 'de'... En sådan attityd ledde, sade han, till splittring och gav revolutionens fiender vatten på sin kvarn".⁴

Men inte långt efteråt började Trotskij själv protestera. "Under första hälften av 1922 talade Trotskij fortfarande fr.a. som den bolsjevikiska disciplinären. Under dess andra hälft hade han redan kommit i motsättning till 'disciplinärerna'".

Vad hade hänt? Och vad skiljer Trotskijns protester från de övrigas? ”Det som gjorde Trotskij motståndare till dem var hans fasta grepp om det verkliga läget”. Visserligen ställde han ”inre partidemokrati mot kravet på disciplin”, men det som gjorde hans protester acceptabla, till skillnad från de andras, var att ”Han angrep missbruket, inte principen”.

”Ingen hade 1920-21 gått längre än Trotskij i kraven på att varje intresse och strävan helt skulle underordnas ’järndiktaturen’. Ändå var han den förste av bolsjevikledarna att vända sig mot denna diktaturmaskin, när den började uppsluka drömmen”.⁵

Trotskisternas förklaring stämmer inte, eftersom det även inom bolsjevikpartiet funnits krafter som protesterat mot diktaturen. Krafter som Trotskij av all förmåga bekämpat. Det som hade hänt var att Trotskij förlorat mer och mer stöd till en betydligt mer obemärkt figur.

Josef Vissarionovitj Stalin, den nye generalsekreteraren, var en intelligent och omtyckt karl. Trotskij såg inget märkvärdigt i den ”torftige och oartikulerade Stalin”, men ”Stalin var inte den triste byråkrat som Trotskij ville ha honom till”. Hans enastående minne och organisationsförmåga var välkända, likaså hans personliga charm och ofantliga arbetsförmåga, ibland upp till sexton timmar om dagen.

Det som gjorde generalsekreteraren speciellt mäktig, var att hans instans ”utsåg den bolsjevikiska personalen till de olika regeringsdepartementen och enbart härigenom faktiskt utövade kontrollen över dem. På denna punkt intog (Trotskij), liksom Lenin, en självmotsägande ståndpunkt: han ville att partiet, eller snarare det gamla gardet, skulle få full kontroll över regeringen. Samtidigt försökte han förhindra en inblandning från partimaskinen i regeringsarbetet. Detta kunde inte uppnås samtidigt, om inte annat därför att det gamla gardet och partimaskinen i stort sett om inte helt och hållet hade en identisk sammansättning”.

Trotskij börjar se makten hos funktionärerna och sekreterarna. Han kritiserar ”partiets ’apparat’ när apparaten växte sig oberoende av partiet och underordnade partiet och

staten under sig själv”. Men anklagelserna är lite diffusa och han ger inga svar på hur arbetet skall fungera utan partiapparaten. Inte heller säger han att det är fel att utse folk nedåt i hierarkin. Han kan inte ifrågasätta generalsekretariatets befogenheter, bara uppmana det ”att använda dem med moderation och försiktighet”. När Trotskij blir påmind om att han själv styrde under inbördeskriget genom att utse personal, försvarar han sig med det inte skedde lika ofta som nu.⁶

För att stödja sina anspråk på att var en del av den kommunistiska traditionen framhåller trotskisterna relationen mellan Lenin och Trotskij under Lenins sista tid. De menar att han mot slutet vänder sig till Trotskij för att stoppa Stalin. Detta stämmer inte. Lenin främjade Stalins maktposition, inte Trotskijs.⁷

Trotskister föreslår att Lenin ville se Trotskij som sin efterträdare genom att hänvisa till att Lenin erbjöd honom posten som vice ordförande i folkkommissariernas råd. ”Trotskij avböjde emellertid kategoriskt och något högdraget att besätta posten. Denna vägran och sättet på vilken den framfördes förargade Lenin”. Det kan knappast ha varit frågan om en positiv åtgärd om Trotskij uppfattar det som en förolämpning, vilket han gjorde. Lenin å sin sida irriterades över vad han betraktade som Trotskijs privata vendetta mot Stalin. Båda parter tog illa vara av varandras agerande.

Ingen hög bolsjevik hade tidigare nekat att ta emot en hög utnämning, och absolut inte förolämpat Lenin i samma veva. Trotskijs anseende sjönk betänkligt bland partikamraterna.⁸

Enligt sin biograf Isaac Deutscher var Trotskij ”så säker på sin ställning... och sin överlägsenhet gentemot motståndarna, att han saknade motivation för att kämpa om successionen. Han försökte inte rekrytera kompanjoner och medhjälpare, och det föll honom inte ens in att manövrera sig till en plats”.

Den intellektuella överlägsenheten hos Trotskij matchas enligt trotskister av hans moraliska upphöjdhet. När kongressen närmar sig, kände sig Trotskij ”bunden av den inre partilojalitetens oskrivna lag, att ge sina antagonister vederbörlig kännedom om varje manöver han kunde tänkas

överväga mot dem... - detta var den direkta motsatsen till Stalins taktik”. Inför kongressen låter han dem veta att han har Lenins stöd. En av dem kommer då till Trotskij ”modfälld, skuldmедveten och angelägen att blidka Trotskij... Trotskij hämnades genom att visa storsinnet och ge förlåtelse”.

När kongressen hålls räknar Trotskij med kollegornas lojalitet. ”Hur lite han än väntade sig av dem behandlade han dem ändå som kamrater av vilka han väntade sig en viss anständighet. Han kunde inte föreställa sig att de skulle vända hans osjälviska agerande till sin egen omedelbara fördel”.⁹

Trotskij kunde inte tro ont om någon, enligt sina efterföljare. Emellertid innebar Trotskijs agerande att han i praktiken förlorade makten. Därför beskriver även hans biografiförfattare handlingsvalet med negativa kraftuttryck:

”I efterhand förefaller oss Trotskijs beteende ofattbart och vanvettigt. Långt senare anmärkte han drömskt att han troligen skulle ha besegrat Stalin på den tolfte kongressen om han talat ut med Lenins auktoritet bakom sig, men att Stalin ändå kunde ha segrat i det långa loppet. Sanningen är den att Trotskij avstod från att angripa Stalin på grund av att han kände sig så säker. Ingen samtida, och allra minst han själv, kunde i 1923 års Stalin se den blivande hotfulla och mäktiga gestalten. För Trotskij var det nästan ett skämt att den viljestarke och sluge men torftige och oartikulerade Stalin kunde vara hans rival. (Stalin) kunde inte bekymra honom, han skulle inte nedlåta sig till några förehavanden med honom”.¹⁰

Det var vid kommunistpartiets tolfte kongress man slog fast att all kritik var felaktig i samma ögonblick som den framfördes. Alla motståndare till det ledande skiktet var språkrör för fienden, och ledarna hade ”inte bara rätten utan också plikten att förbjuda opposition inom partiet”. P.g.a. regeln om fraktionsförbud var det ”tillräckligt att förorda en ändring av reglerna för att ha öppnat sig för anklagelsen att redan ha brutit mot dem”. Att protestera var ”liktydigt med uppvigling”. Trotskij reagerade inte när några av talarna

krävde åsiktsfrihet. Han ”gav inte så mycket som en uppmanande nick” åt minoritetsfolken som klagade över att Ryssland återigen förtryckte de små nationaliteterna. Och när debatten om nationaliteterna började, lämnade han kongressalen. Trotskijns egen kongressrapport handlade mest om ekonomi. Efter inbördeskriget hade bolsjevikerna infört den Nya Ekonomiska Politiken, NEP. De insåg marknadens överlägsenhet och släppte handeln fri. ”Idealisterna var chockade. Från leden kom rop om ’förräderi’”. Många frågade Lenin var socialismen tagit vägen? Vad var vitsen med revolutionen om privathandeln fortsatte?¹¹ Det var en bra fråga. En ännu bättre är: vad är det för vits med socialism, om socialister medger att marknadsekonomi är bättre?¹² Men den frågan ogillar i allmänhet socialister, och den tas inte upp i trotskistiska skrifter.

För att återgå till kongressen, var ”Bolsjevikernas åsikter om förhållandet mellan planering och marknadsekonomi... ännu ytterligt vaga”. Trotskijns talade om behovet av en plan, men hans ”centrala idéer gick på det hela taget över huvudet på publiken”. Det enda alla förstod var att ”arbetarna skulle bli tvungna att bära huvudbördan” och att politiken skulle ”leda till sammanstötningar med (bönderna)”.¹³

Profeten-trilogin återkommer flera gånger till att huvudpersonens resonemang var för högt över lyssnarnas horisont. De framställs inte precis som alltför dumma för att förstå. En bra retoriker inser att det aldrig är bra att angripa lyssnarna. Istället framställs argumenten som alltför upphöjda för att de övriga skall kunna ta dem till sig. Det är inte de som är för dumma, det är Trotskij som är för klok.

Inte långt efteråt var Lenin förlamad efter ett slaganfall. Han ”Liknade någon som (ser) tillbaka på sitt livsverk och grips av en skärande medvetenhet om dess sprickor”. Han ser Stalin som ”rå, slug och falsk”. Lenins nya misstro framkommer i hans testamente. I det skriver Lenin att ”Stalins grovhet redan började ’bli outhärdlig i generalsekretariatet’ och rådde sina efterföljare att ’avlägsna Stalin’ från detta ämbete och utnämna någon annan... tålmodigare, lojalare,

hövligare, mer hänsynsfull gentemot kamrater, mindre nyckfull, osv.”¹⁴ Hans sista ord förändrade ingenting. Centralkommittén, där Trotskij ingick, beslöt sig dölja dem för partiet.

Senare stalinistisk historieskrivning lägger stor vikt vid att bortförklara detta testamente, och menar att det var ett lurendrejeri av Trotskij som utnyttjade den nästan onåbare och sjuke Lenin till att skriva under¹⁵. På trettioalet, när Stalin hade all makt, skulle det medföra dödstraff att överhuvudtaget inneha ett exemplar av Lenins testamente.

I alla händelser fortsätter Stalin att ersätta Trotskijs anhängare med sina egna, ”Han var mycket gynnad av den stadga som Lenin etablerat att utnämningarna skulle ske med hänseende till antal år en medlem tjänat partiet: denna regel gynnade automatiskt det gamla gardet, i synnerhet dess partiapparat... Det var under loppet av detta år 1923 som Stalin genom att till det yttersta utnyttja detta patronatsystem, omärkligt blev partiets herre”.

De tjänstemän han utsåg visste att deras nya position var generalsekreterarens förtjänst, inte medlemmarnas. ”Denna sekreterarfalang kom nu att substituera partiet”, och även det gamla gardet som de var en stor del av. ”I teorin leddes partiet fortfarande av centralkommittén och beslutet på partikongresserna: men hädanefter kunde en partikongress bli ren humbug: som regel hade endast de som nominerats av generalsekretariatet en chans att bli valda som delegater”.

Så tog Stalin över makten. ”Trotskij såg denna förändring, fattade dess betydelse, men kunde inte göra någonting för att förhindra den”. Vad trotskisterna inte gärna talar om är att denna utveckling inte skedde i ett vakuum. Under hela processen backades Stalin upp av politbyrån och centralkommittén.¹⁶

Trotskij bidar sin tid, men hans väntan har inget syfte. Han har redan förlorat. Stalin omvaldes till generalsekreterare i april 1923. Ingen som efter det höll fast vid Trotskij hade någon chans att arbeta sig upp i partiet.

NOTER TILL KAPITEL 2

¹ DAP 22,22,22. DVP 376, 383

² DAP 22f, 96f, 96, 23, 24. DVP 383. Johnson, s 116 ("hemlig klausul, 'punkt 7'").

³ DAP 24, 25, 97, 96, 25

⁴ DAP 30, 31; 31f, 45. DVP 376, 383. Vaksberg *Alexandra Kollontaj*, s 164.

Kommunismens svarta bok: så tidigt som "i februari 1922 uteslöts Gabriel Mjasnikov efter att ha gått emot Lenins åsikt och försvarat tryckfriheten" (s 295 och 296).

⁵ DAP 44, 97; 58, 45, 45, 58.

⁶ DAP 75 (torftig). Arbetsförmåga och Trotskijfel: Montefiore: 61. Deutscher försöker rädda situationen för trotskisterna med att skriva att Trotskij var ouppmärksam för att Stalin gav ett så obetydligt intryck, inte att han egentligen var obetydligt (DVP 256). DAP 35, 46, 85, 86, 85.

⁷ Pipes *Den...* s 426, 460f. Medvedev *Stalin...*, s 32, 37. Johnson *Moderna...*, s 121.

⁸ DAP 34, 42. Pipes, a.a., s. 429.

⁹ DAP 71, 73, 74, 82. För att inte tala om hans totala ärlighet och öppenhet i det intellektuella livet och i politiken (DVP 382). Som matchas av att han var "lika öppen när det gällde hans liv och aktiviteter" (DVP 8).

¹⁰ DAP 75. För första gången i Isaac Deutschers Trotskijbiografi ser vi kritik mot Trotskijs beteende. Det sker vid ett fåtal tillfällen i den över tusen sidor långa – och mycket tätskrivna - biografien, alltid inlindat i förklaringar och omständigheter. Negativa uttryck om Trotskijs agerande används bara vid två tillfällen (DAP 75, 228). Däremot framkommer ofta arrogansen, "ärelystnaden och stoltheten" (DVP 294) som dominerade Trotskijs personlighet.

Men vad Deutscher alltid försöker dölja är Trotskijs puerila och omogna beteende när han inte fick som han ville. Om något gick emot honom lämnade han alla poster och sprang sin väg som en bortskämd barnunge. En historia som avslöjande beskriver Trotskijs sätt att möta motgångar var när han blev nedröstad av sina kamrater. Han "lämnade salen mitt under mötet och 'smällde igen dörren efter sig'" (DAP 87). Vad som *egentligen* hände skuffar Deutscher undan till en fotnot (DAP 121):

"Trotskij rusade fram mot den (massiva dörren), drog i den av alla krafter men den var otroligt trögöppnad... Han glömde emellertid bort det i sitt raseri; och han gjorde ytterligare ett våldsamt försök att få igen dörren, Men ack, det var lika svårt att stänga dörren som det var att öppna den. Istället för att bli vittnen till en dramatisk gest... iakttog vi alltså en stackars hjälplös figur som stred med en dörr" Trotskijs svaghet nämns också enbart vid ett fåtal tillfällen, men då citerar Deutscher andra så ingen kan hävda att det är han som sagt något negativt om mästaren: Enligt M P Price fanns rykten om att Trotskij vid ett tillfälle "kände sig så överväldigad av grämlse att han grät" (DVP 291).

En annan gång beskriver en viss Sadoul hur Trotskij försöker skratta liksom Lenin, "Men ilska, emotioner och upprördhet får hans skratt att förbytas till en smärtsam grimas" (DVP 297). Sadoul fortsätter: "Han äger inte mästarens suveräna vilja, kalla huvud och absoluta självkontroll".

Nej, han var ingen Lenin.

¹¹ DAP 77, 78, 78, 26

¹² DAP 26, 36, 168, 177, 178.

¹³ DAP 79, 80, 80

¹⁴ DAP 55f, 57, 57

¹⁵ "Sanningen om Lenins testamente", artikel av Sigge Åkervall i *Gnistan* 10/69.

¹⁶ DAP 103, 82, 82f, 83, 83, 89, 83. Johnson *Moderna tider*, s 118-119.

3 MAKTENS MÄN

I inledningen till denna bok beskrevs hur trotskister uppfattar sin läromästare. Trotskij beskrivs med positiva ord, mycket positiva. Trotskister uppehåller sig speciellt vid hans talarförmåga som ”fängslade... massorna”. ”Hans talargeni förtrollade fortfarande alla möten... Hans dramatiska sätt och heroiska stil” gjorde att han verkade ”övernaturlig i talarstolen”.¹ Men Trotskij talade för flammande och för storslagna för att slå an popularitet i det krigströtta landet. Han förträngde känslan med ett ”Försök till medveten optimism, en optimism som aldrig skulle överge revolutionären”. Det fanns fler anledningar till att Trotskij popularitet sjönk.

Trotskisterna själva har förklaringen att alla revolutionsveteraner såg på Trotskij ”med förstucken beundran, som blandades med avund och... mindervärdeskänsla” mot den ”stoltaste, färgstarkaste och vältaligaste” medlemmen.

Vad bottnade det i? Revolutionsveteranerna hade arbetat underjordiskt, suttit i fångelser och i förvisning. De hade riskerat sina liv i kampen, ändå var de inte i nivå med Trotskij. Orsaken, säger trotskisterna, var Trotskij ”starka personlighet... Han höjde sig helt enkelt över de gamla ’leninisterna’ genom sitt skarpsinne och sin viljekraft”.

”På så sätt ingav nästan allting hos honom, hans fruktbara tänkande, hans djärvhet som talare, hans litterära originalitet, hans administrativa förmåga och driftighet, hans högstämndhet, frånvaron av banalitet hos honom och även hans oförmåga till vardagsprat – allt detta ingav medlemmarna av det gamla gardet en känsla av mindervärdighet. Han brydde sig aldrig om att sänka sig till deras nivå, han var inte ens medveten om att han kunde det. Det var inte bara det att han hade svårt för dumbommar – han fick dem alltid att gå för vad de var”.²

För att förhindra att Trotskij skulle få makten gick Josef Stalin samman med Zinovjev och Kamenev. Deutscher skriver att ”De motiv som drev Stalin att sätta sig upp mot Trotskij är fullt klara. Deras antagonism gick tillbaka till... 1918, och den skärptes av Trotskijs kränkande kritik /.../ Stalin kände sig övertygad om att han inte hade något gott att vänta från en politbyrå behärskad av Trotskij”.

Det intressanta i trotskisternas framställning är själva *ordvalet* och *beskrivningen* av handlingar och motiv: de använder uttrycket ”sätta sig upp mot Trotskij”. Inte ’lägga fram sin position... ‘ eller ’föreslå alternativ till... ‘. Stalin ”drevs” till handling. Inte ville eller bedömde, utan ”drevs” genom okontrollerbara impulser och drifter som ett djur.

Zinovjev tog, enligt trotskisterna, del i triumviratet av avund och mindervärdeskänsla. ”Det var otänkbart att han nu skulle acceptera Trotskijs ledarskap”. Det ges inga motiv till varför det var ”otänkbart”. Slutligen har vi Kamenev, som i trotskisternas historieversion deltog i intrigerna då han ”i sin moderation var uppriktigt rädd för Trotskijs dominerande och betvingande personlighet och hans vågade politiska idéer”.³

Det fanns andra personer i den inre maktcirkeln. Ingen av dem var särskilt förtjust i Trotskij, men inte av de skäl trotskisterna räknar upp, utan på grund av hans arrogans. De ”kände sig... kränkta av Trotskij överlägsna och storvulna stil”, ”han var inte omtyckt i partiet på grund av sin ’aristokratism””. Men Trotskij var också ogillad p.g.a. vad som hänt under inbördeskriget och det ekonomiska system som då rådde, kallat krigskommunismen.⁴ För att lägga alla ansträngningar under krigets behov införde Trotskij åtgärder som de mer idealistiskt lagda kommunisterna betraktade med fasa. De chockerades av Trotskijs likgiltighet för moraliska ideal när han sade att ”Vi måste en gång för alla sätta stopp för allt papist- och kväkarsnack om människolivets okränkbarhet”.⁵

Väl medveten om att det krävs makt för att förändra, började han med att försäkra sig om kontroll över den starkaste maktgruppen, armén. Den centraliserades, fick tillbaka såväl

disciplin som olika löner, privilegier och ransoner. Den underställdes partiets kommissarier, utnämnda av Trotskij. För att försäkra sig om officerarnas lojalitet togs deras familjer som gisslan. Om kommissarierna ifrågasatte eller gick i vägen, lät Trotskij avrätta dem. Att de var partikamrater skyddade dem inte.⁶

Han kämpade för samma åtgärder i den civila ekonomin. Enligt Trotskij skulle hela landet styras som en militärkasern. Arbetarna skulle militariseras. Inga självständiga fackföreningar. De fick jobba med bajonetten i ryggen om nödvändigt. Samma sak gällde den stora massan av befolkningen, bönderna, som enligt Trotskij skulle leverera sina kvoter eller spärras in, alternativt skjutas. Var det nödvändigt att hålla kvar vid dessa metoder när inbördeskriget var vunnet, frågade sig många? Trotskij såg ingen anledning att lätta på trycket, utan ”krävde disciplin, disciplin och åter disciplin”.⁷ De som talade för arbetares och bönders rättigheter förstod att de aldrig skulle få gehör i en stat där Trotskij bestämde.⁸

*

Få kollektivistiska läror har starkare dyrkan av enskilda ledargestalter än socialism och nazism. I en av de få kvarvarande kommunistiska länderna, Nordkorea, hör vi att ledaren Kim Jong Il slår ”hole in one” på varje golfbana han besöker, etc. ’Den älskade ledaren’ klarar vilken övermänsklig bedrift som helst (utom att bli president, ty hans far, Kim Il Sung, ’Den store ledaren’, är nämligen utnämnd till ”president i evighet”).

Gestalterna i kommunismens historia framställs i sina biografier som persiska kungar på lejonjakt: otroliga, övermänskliga, strålande som solen. Stalin förde denna personkult vidare. Lenins döda kropp balsamerades och ställdes ut till beskådande. En ”Jungfru Maria”-kult till hyllning av Josef Stalins moder uppstod i Sovjetunionen. Skiljer sig trotskismen från övrig socialism på den här punkten?

Leo Trotskij har enligt alla trotskister ”få likar i världshistorien” och ”det moraliskt och estetiskt oförvitliga i

hans gärning talar för sig själva och vittnar om hans storhet”. Ändå säger Trotskijs biografiförfattare Isaac Deutscher att ”Ingenting är mig emellertid mer främmande än att hänge mig åt någon form av Trotskij kult”. Hur beskrivs Trotskijs gärning och livsöde av Deutscher?

När han talar om sin läromästares ekonomiska skrifter slår han fast att ”låt oss nöja oss med att hans inledning och teserna han framlade tillhör de mest betydelsefulla dokumenten i den sovjetiska ekonomiska historien”. Han var den ryska ekonomins ”främste utformare” och en ”mästerlig planerare”.

Trotskij skrev även om filosofi och juridik och ”Man kan knapp läsa hans arbeten utan att slås av den väl utvecklade bakomliggande filosofin, det djupa tänkande... bland det klaraste och mest skarpsynta i den marxistiska litteraturen”. När han talar inför en norsk domstol är hans försvarstal ”ett juridiskt mästerstycke”. Hans historiska verk är samtliga ”mästerverk”, ”unika i världslitteraturen”, ”ett av århundradets mest omdebatterade verk”, osv. Det gäller även konstnärliga verk. Inom litteraturen är han ”sin generations främste ryske prosaist”. Trotskijs nekrolog till sin döde son är en ”gravsång som är unik i världslitteraturen”.

Om hans militära skrifter sägs bl.a. att hans perspektiv lyfter dem ”högt över den professionella nivån”. Trotskijs krigskorrespondens ”samman med hans skrifter från inbördeskriget (borde) förtjäna honom en plats i det militära tänkandets historia... (han) skulle ha haft sin plats i litteraturen enbart på grund av dessa skrifter”. Han var mer skarpsynt än alla andra ifråga om krigets moral. Han förutspådde skyttegravskriget. Han förebådade - nästan - stridsvagnen. ”Det är nästan otroligt” vad han kunde, säger trotskisterna! Så presenteras varje skriven rad av Trotskij.⁹

Men inte bara i det skrivna ordet, utan i allt Trotskij gjorde var han den mest framstående i alla sammanhang, oavsett verksamhet. Det började redan i skolan: ”Han blev genast klassens främste elev”, känd för sin ”begåvning och flit”. Han brydde sig inte om idrott, ty ”Hans överlägsenhet i klassrummet var nog för att ge honom självförtroende”. Att

jämföra sina förmågor med andra i någon sport eller att bevisa hur bra han var genom att delta i tävlingar var dömt på förhand. Det var meningslöst för honom att tävla med sina skolkamrater. Det skulle bara ha förlorat, blivit ledsna och fått dåligt självförtroende. Vilket de ju redan hade eftersom Trotskij var så fantastisk överlägsen i allt.

Redan som pojke var han ”vacker (och) ovanligt noga med sitt utseende”. Det behöll han i vuxen ålder. T.o.m. på bilder inifrån en fängelsecell hade han ”ett vackert och kultiverat utseende” som ”ger intryck av en nästan utstuderad elegans”¹⁰.

Som tonåring deltog han i gruppdiskussioner och väckte allas ”uppmärksamhet på grund av sin enastående begåvning och talangfullhet”. Han blev alltid ”gruppens ’djärvaste och mest beslutsamme polemiker’”. Under sina år i exil kontaktar ha en rysk emigranttidning och ”blev omedelbart denna tidnings stöttepelare”. Han klarade alltid allt, då ”Hans snabba, allt prövande, rastlösa tänkande sökte djärvt efter utvägar”¹¹.

I Sovjets tidiga år blev Trotskij ”arméns främste ledare och organisatör” samt dess främste rådgivare och talare. Han behärskade även den akademiska biten av det militära, ”Han var eldsjelen i Moskvas militärakademi”. Trotskij talargeni fängslade och förtrollade alla lyssnare, han var knappt ens medveten om hur fantastisk han var: ”Han gjorde inga ansträngningar för att verka övernaturlig i talarstolen – han rådde inte för att han faktiskt var det”.

Hans uppgifter inom kommunistpartiet, i ”krigskommissariatet, de inhemska ekonomiska problemen och Komintern”, räckte inte för att hålla honom sysselsatt, ”Han sysslade med en rad andra uppgifter, som var och en skulle givit en mindre vital och begåvad människa ett heltidsjobb”. Bland annat var han ”Rysslands ledande (litteratur-) kritiker under dessa år”.

Varje gång han jämförs med de övriga Sovjetledarna är det till deras nackdel. För ingen av dem har ”den okuvliga vilja, den moraliska auktoritet, den politiska och strategiska begåvning, den taktiska smidighet och den administrativa kapacitet som krävs av en ledare i ett revolutionärt krig”¹². Men det hade alltså Trotskij.

Orsaken till att han trots allt förlorade makten var ”hans klara, konsekventa och snabba logik - logiken hos den store administratören som såg med otålighet på all förvirring och allt fumlande”. Kort sagt: han var för smart. Och även om han förlorade makten, så vann han egentligen. Fast på ett annat sätt. Han vann alltid, även om det såg ut som om han förlorade i alla andras ögon. Dessutom var alla hans förutsägelser om vad som skulle hända i framtiden alltid rätt, även om de verkade vara fel för alla runt omkring honom.¹³

Hans överlägsenhet matchas enligt trotskister av hans moraliska upphöjdhet. Han var ett under av ärlighet och öppenhet i sin politik, i sina intellektuella prestationer, i sitt privatliv. Ja, helt enkelt i allt.¹⁴

Den enda kritik som biografen riktar mot Trotskij är att han saknade Lenins finkänslighet i att ta hänsyn till andras känslor. Det fanns en arrogans hos Trotskij ”som sällan kunde motstå frestelsen att påminna andra om deras misstag och framhäva sin egen överlägsenhet”.¹⁵

Hans överlägsenhet är så självklar att det klassas som lite småcyniskt av honom att ens ta upp den. Ungefär som en diktator i ett ’Tredje världen-land’ som tillåter sina tidningar att skriva ”Presidenten är för generös”, eller ”Presidenten är för snäll mot barnen”. För att sedan använda dessa löpsedlar när han säger till FN att han visst tillåter kritik mot sig själv, och att landets press är hur fri som helst!

Det är svårt att uppfatta presentationen av Trotskij i trotskisternas alster som något annat än en kulthandling. Men det är något varje läsare får ta ställning till själv. Liksom hos alla människor fanns både gott och ont hos Trotskij. Hans mindre goda sidor är välkända av alla som är det minsta sakkunniga om ryska revolutionen, men i trotskistiska publikationer är de antingen dolda eller förskönade. Trotskister förringar alla fel Trotskij någonsin gjorde, upphöjer hans förtjänster och nedvärderar alla som kom i konflikt med honom. Alla beskrivningar av fakta och all händelseutveckling är tillrättalagd för att stödja Trotskij.

Det speciella med Isaac Deuschers Trotskijbiografi, *Den väpnade/avväpnade/förvisade profeten*, är den mästertliga retoriken. Den är ett skolexempel på hur man kan manipulera med det skrivna språket. Om Trotskij och trotskismen serverats på ett mer nyanserat sätt skulle antagligen dess dragningskraft på de unga och oerfarna avta.¹⁶

När jag läste Trotskijs biografi förstod jag till en del hur trotskismen överlevt. Deuschers böcker har en enastående retorisk och demagogisk komposition. Biografen är så vacker. Vacker i betydelsen att en person som är fascinerad av retorik måste beundra den. För mig som har ett starkt intresse för mänsklig, språklig kommunikation gör kompositionen den helt enkelt *förförisk*. Jag har studerat den som en fundamentalist studerar sin Bibel. Vad är det då som är så märkvärdigt med det retoriska upplägget i just den här biografen? Jag återkommer till det längre fram.

Vi har sett hur Trotskij presenteras av sina anhängare. En viktig fråga är hur hans anhängare bedömer den moraliska halten i hans gärningar, som ju påverkade tusentals människors liv och är ett av trotskisternas största argument för att välja Trotskij framför Stalin.¹⁷

Trotskijs och hans efterföljares resonemang är: När Trotskij gör något är det rätt, när någon annan gör samma sak är det fel. Samma sak gäller för hur Trotskij behandlar andra människor. När andra gör honom eller hans närstående illa med samma motiv, så är det fruktansvärt. Denna inställning till mästarens rätt att göra vad andra inte får göra följs av Deutscher och alla trotskister. Det enda sättet att bemöta detta är att få trotskister att inse att *det är fel att ha olika regler för olika människor*. En handling blir inte sann eller falsk, god eller ond beroende på om den utförs av Leo Trotskij eller någon annan.

NOTER TILL KAPITEL 3

¹ DAP 29, 29, 29. DVP 284. I DVP s. 61 staplas invektiverna på hög: ”schvungen, lidelsen, fyndigheten och den dånande metalliska rösten”. ”Hans tal utmärktes av, i högre grad än t.o.m. hans författarskap, av en sällsynt tankeintensitet, fantasi, känsla och uttrycksfullhet”. Retoriken gjorde ”hans tal än mer dramatiska”. Krafter och aktörer var av ”övernaturlig storlek”, striderna ”homeriska”, höjdpunkterna ”värdiga halvgudar”.

Talarbegövningen nämns även i Peter Englundss essä (se källförteckningen) – där han för övrigt också ger sin åsikt om Trotskijs ”nästan till lallande idioti devote biograf Deutscher”. Med tanke på kommentarerna om ”halvgudar” och ”homeriska” strider är det en träffande slutsats. Den kommer att beläggas ytterligare i detta verk.

² DAP 27. 66, 33. DVP 217 (”stoltaste...”) DAP 33 (referat).

³ DAP 64f. Se mer om bakgrunden i C Evans *Dödsfiender*, eller R A Medvedevs *Stalin och stalinismen*, s. 28ff. Trotskij var missnöjd med Stalins agerande under inbördeskriget i staden Tsaritsyn. 66, 67. Deutscher framställer Stalin som oduglig i DVP 315.

⁴ Stil: Montefiore, s 46. *Kommunismens svarta bok*, s 103. O Figes *A peoples tragedy*... Trotskij ville styra landet som en militärkasern: 722.

⁵ Figes *A peoples tragedy*... Papist/kvåkar: 641. Även i Brendon *Den mörka dalen* 262.

⁶ Medveten om: DVP 93. Officerarna: DFP 45, 68, 310. DVP 303. Även medaljerna återkom, DVP 313. Kommissarierna: DAP 252. DVP 309, 313, 316 och Figes a.a., 592. I Figes står ett namn, Pantelev.

⁷ Arbetare, fack: DAP 40, 45, 68, 85. DVP 366. Bönderna: DAP 69, 81. DVP 124, 368 (här är även Duetschers bortförklaring). Disciplin: DAP 32.

⁸ På s 309 och 313 i *Den väpnade profeten* använder t.o.m. Deutscher ord som dödsstraff, gisslan, skräckinjagande och grymma åtgärder mot ”många oskyldiga som drabbades”. I DVP s 41, talas om Trotskijs ”hänsynslöshet”, och s 313 beskriver hans ”skoningslöshet” när han ”vägrade tillåta Röda Korset” hjälpa de sårade. Trotskijs åtgärder finns även i DVP 296 (olydiga ”skall skjutas”), 298 (”några... avrättades”), 311 (avrätta tsaren med familj), 368 (”Stränga straff”), 372.

Normalt sett undviker Deutscher den sortens ord om Trotskijs gärningar, men vid dessa fätaliga tillfällen har han alltid bortförklaringar och undanflykter till hands.

⁹ DAP 9 (och DVP 9), 80, 130 (vetenskap), 31 (juridik), DFP 185 (prosaist), DFP 285 (gravsång). Även i DVP 61, 176 och 177 (militära skrifter). DVP 73. DVP 128 (en höjdpunkt i utvecklingen). DVP 143 (han skrev ”odogmatiskt, fångslande och europeiskt” (?)). DVP 156 (varje artikel var ansenlig, rik, fantasifull, livlig, etc), 174 (manifest).

¹⁰ Låt oss jämföra med hur Stalin ser ut enligt trotskisterna: Det som kännetecknade Stalin var hans ”ovanliga utseende”, ”vresiga ansikte” och den hårda fiendligheten ”i hans ’gula’ ögon”. Och istället för elegans, bara ett rätt ”grymtande... ur djupet av den ryska timmerkojan” (DVP 161).

¹¹ DVP 21, 21, 21, 22. DVP 118 (elegans). DVP 30, 30. DVP 184 (tidning). DVP 272, 276 (klarar alltid allt), 381 (utvägar). Eller DFP 315: ”det tycktes inte finnas någon gräns för hans vetgirighet och förmåga att tillgodogöra sig informationen”. Trotskij var även språkbegåvad (DVP 119). Han var alltid ivrig att delta i diskussion (DVP 28). När han först möter Lenin blir denne ”förtjust” över att få en ”ovanlig mängd exakta och fullständiga informationer” och ”klara och precisa anmärkningar” (DVP 53). Han var som bäst när det gick framåt (DVP 140). Han var en fena på att förlika konflikter (DVP 151). Han organiserade bolsjevikupproret ”psykologiskt raffinerat och taktiskt skarpsinnigt” (DVP 221). 270 (diplomati).

¹² DVP 325 (armén), 356 (akademi). DFP 250 och DVP 61. DAP 135, 30, 34. DVP 289 (ledare). Under exilåren var alla övriga revolutionärer ”akademiska och översofistikerade skeptiker” (DVP 146).

¹³ DVP 381 (logik), 370 (ekon.). DVP 381. DVP 7 (egentligen vann han) och DAP 162, 163, 266 och 269 (första maj-firandet blev ett ”förkrossande nederlag”, men Trotskij är nöjd) och DFP 371, 372 (”historieutvecklingen (har) redan upphävt Trotskij's nederlag”), 367 (”Stalins seger över Trotskij dolde ett inte obetydligt nederlag. Trotskij's nederlag bar segerhuva”). Förutsägelser (några exempel): DVP 73 (”håpnadsväckande glimtar av historisk intuition”), 78 (ett sjätte sinne), 126f, 145, 190 (om EU), 335 (bolsjevikerna vägrade medge när de har fel), 339.

En lustig förutsägelse om islam finns i *Moderna tider*, s 831: ”Islams ruttande väpnad kommer att försvinna vid första vindstöt’ hade Trotskij trott. Det var islam som borde frukta förändringar, från ’den orientaliska kvinnan, som kommer att bli framtida revolutioners stora centralpunkt’”. Inget av detta har hänt i den muslimska världen. I själva verket verkar islam vara en livskraftig och expanderande religion, bra mycket mer livskraftig än trotskismen.

I fråga om Deuschers uppfattning om Trotskij's förutsägelser väljer jag att citera följande stycke ordagrant, eftersom jag betvivlar att läsaren skulle tro mig om jag enbart refererade det, DFP 231:

”Men varje oriktighet (Trotskij förutsade) innehåller viktiga sanningar och utgår från premisser, som fortfarande gäller, och därför kan man alltså lära sig mer av hans misstag än av de korrekta plattityderna hos flertalet politiska skribenter”.

Dvs. man lär sig mer av det Trotskij sade som var fel, än av det andra säger som visat sig vara rätt.

¹⁴ DVP: 9 (vänlig mot fiender), 157 (”Han försvarade de svaga och besegrade”), 161 (personskildringar), 216, 258, 273 (uppriktighet), 323 (brukade alltid försvara de med problem) 342 (i krig), 346, 381 (ärlighet). DFP 365 (”alltid sant mänskliga socialismen”), ”alltid känslig för orättvisorna och grymheterna”).

DVP 41 (När han träffade kvinnor ”charmade (han) dem allihop med sin ridderlighet”), 40 (han var ”varmhjärtad och t.o.m. sentimental mot sina kamrater”). DVP 46 (Han ”erkände vanligtvis generöst varje författares begåvning eller geni”, även om denne inte var socialist). DVP 132 (hyllningar. Lite klämkäckt framställt av Deutscher)

¹⁵ DAP 29. Och varje gång han återger fakta är han så fantastiskt noggrann att hans forskning ”kan leda till upprepningar och bli tröttande”, DFP 318

¹⁶ Och det är naturligtvis syftet med det du läser just nu. Jag vill framhålla att min bedömning om Deutsches förföriska stil delas av historikern Leo Labeledz (se *Encounter*).

¹⁷ Frågan kräver en liten bakgrundshistoria: En gång i tidernas gryning hade jag ett par vita skor till mina svarta Dieseljeans. Min kompis Mats konstaterade att det såg urlöjligt ut. Då jag strax innan sett ett TV-program med erkänt coola killar i svarta byxor och vita skor, svarade jag ”Motörhead då?”. Svaret kom snabbt som blixten: ”Dom är ju rockstjärnor!”. Resonemangets underliggande budskap är klart: Rockstjärnor får göra vad vanliga människor inte får göra. Hur bemöter man en sådan argumentation? Svaret är förstås att det gör man inte. Man kan antingen gå med på premissen eller inte. Om rockstjärnor har rätt att bära vita skor, men inga andra, ja då är det fel med vita skor. Om man anser att det är OK med vita skor, även för vanliga dödliga så är det OK (Sedan har vi ju förstås frågan om det är OK med vita skor till svarta jeans överhuvudtaget, men det ligger utanför ramen för denna framställning).

4 TROTSKISM OCH ANTITROTSKISM

S om i all mänsklig verksamhet med mer än en person inblandad uppstår även i kommunistpartiet olika åsikter om den rätta vägen att gå. Vissa vill reformera. De börjar publicera olika uttalanden. Bara genom att ge ut anklagelser i skrift bryter de mot partidisciplinen. Trotskij lägger fram sina idéer i pamfletten *Den nya kursen*.¹ Det är i december 1923 som trotskismen föds.

Dess första punkt är en anklagelse mot 'byråkratism', vilken definieras som att folk "upphör att tänka igenom saker och ting, att de använder konventionella fraser utan att tänka över vad de innehåller, att de utfärdar den gamla vanliga ordern utan att fråga sig om den är rationell, att de blir förskräckta över varje nytt ord, varje kritik, varje initiativ, varje tecken på självständighet". Traditionen är viktig, men samtidigt får "de äldres auktoritet inte tillåtas utsudda de ungas personlighet och, än mindre, terrorisera dem". Trotskij kritiserar hur partiet använder sig av sanningen, "abstrakt moralism, som lär att man aldrig får ljuga eller bedra" är visserligen hyckleri, "Men det är en sak att medvetet och med vilja bedra fienden och göra det i namn av en sak för vilken man t.o.m. offerar livet. Och en helt annan – att sprida skadlig och falsk information och försäkra att 'allt går bra' ... i en anda av rent bedrägeri".

Det är alltså 'andan' i förhållande till sanningen som brister i partiet, enligt Trotskij. Men är det verkligen två olika saker? Är det inte ledningens uppgift, att alltid försäkra de tveksamma att allt kommer att gå bra, oavsett hur illa det ser ut i verkligheten? Och hur avgör man motiven hos de agerande? När partiledningen skakade på huvudet åt Trotskijs teser, gjorde de det i en "anda av rent bedrägeri"? Eller i övertygelsen att de var farliga för revolutionen och för Sovjetunionen?

Det var ”partiets uppgift och plikt att befria sig från sin egen partimaskins tyranni... Visserligen kunde partiet inte avvara sin maskin. Och maskinen måste arbeta på ett centraliserat sätt. Men... behovet av centralism måste harmonieras och förenas med kravet på demokrati”. Hans bedömning är att ”Under den senaste tiden har någon sådan balans inte funnits”.

Vidare varnar Trotskij för ”klyftan mellan partiet och arbetarklassen”. Bara 15-16% av partiets medlemmar var fabriksarbetare och han krävde ökad tillströmning av arbetare.

Som den utmärkte propagandist han är avslutar han sitt tal med ett ”stormande stridsrop”, där han uppmanar till att slänga bort all passiv lydnad, och säger att en bolsjevik är en människa som formar sin egen mening och försvarar den, ”inte bara mot sina fiender utan också i det egna partiet. Idag hamnar han kanske i minoritet... Han kommer ihärdigt att väcka frågan en andra, en tredje, ja en tionde gång om det visar sig nödvändigt”. Han gör partiet en tjänst genom att gång på gång upprepa och försöka få igenom sina åsikter. Detta är inte tjat, utan en hjälp för partiet att ”genomföra den nödvändiga förändringen utan organisk upplösning och krampartad fraktionskamp”.

I själva verket kan sådan verksamhet bara leda till total handlingsförlamning. Och hur många möten man än ägnar åt en och samma fråga, så kommer minoriteten alltid att kräva en ny diskussionsrunda, med motiveringen att ’Nu har en ny situation uppstått’. Det kommer att sluta med att de som protesterar ”omedelbart (avsäger) sig alla poster” och avgår. Med stor sannolikhet kommer de sedan att skapa sitt eget parti².

Trotskij ville ha ”ett parti som tillät olika tankeströmningar så länge de var förenliga med programmet”. Samtidigt fick partiet inte styckas upp i fraktioner, som var en ”extrem och morbid reaktion mot den överdrivna centralismen och den dominerande byråkratin”. Lösningen låg i att ”ersätta de mumifierade byråkraterna med friska element som står i intim förbindelse med hela partiet’ och från de ledande posterna avlägsna ’dem som vid första kritik, invändning eller protest slår tillbaka med hårda straff” och terroriserar partiet.³

”När Trotskij's brev lästes upp på partimötena bröt helvetet löst”. Partiledarna blev inte glada. Kritiken betraktades som en ”omotiverad förolämpning av partiet, om inte ett hugg i ryggen”. Men de var redo. Stalins män satt på varje post och hade total kontroll över både partimöten, debattiden och alla tidningar. De hetsade upp opinionen utan ”någon som helst rimlig proportion till dess verkliga styrka”.

Oppositionsanhängarna var både fler och bättre artikulerade, enligt trotskisterna, men sekreterarna talade på avdelningens vägnar. De förberedde mötena, ”fyllde det med sitt eget folk och uteslöt eller tystade oppositionen”.

Den trettonde partikonferensen närmade sig och den ”låg i sekreterarnas händer. Delegaterna valdes indirekt och i flera led. På varje nivå kontrollerade sekreterarna hur många oppositionssympatisörer som blivit valda och såg till att de blev utslagna på nästa nivå”. Trotskisterna menar att de egentligen hade ”den överväldigande majoriteten av Moskvaorganisationen bakom sig... men sekreterarna stod över majoriteten”.⁴

Även om partiledningen ’piskade upp stämningen’, måste de ju ha haft några argument mot Trotskij. Det hade de, och de kallas med en emotionell ’touch’ för en ”öronbedövande spärreld av motanklagelser” av trotskisterna. Ledningen, hävdar de, ”var oförmögna att möta Trotskij i en uppriktig debatt. Hans angrepp var alltför farligt”, därför tog de till ”förfalskning och påtryckningar”. I sin iver att väcka sympati för Trotskij beskriver hans sympatisörer hur ingen intern opposition någonsin ”nedkämpats med ett så tungt lass av anklagelser och ingen hade malts sönder så samvetslöst”. Nu var det med våldsamt raseri som partimaskinen ”kastade sig över sin huvudfiende”.

Partiets argument läggs inte fram av trotskister.⁵ En koncentrerad, punktvis sammanställning av kritiken ger en förståelse för vad bolsjevikerna egentligen talade om när de bemötte trotskismen⁶.

1. PARTIDISCIPLINEN

Det finns en konflikt mellan auktoriteten och friheten i kommunismen, mellan inre partidemokrati mot kravet på disciplin. Trotskister talar om krocken mellan makten och drömmen. Bolsjevikerna ”kunde inte avvara makten i sin strävan att uppfylla idealen, men nu hade makten börjat förtrycka och överskugga dem”. Mycket poetiskt, men det för inte diskussionen framåt.

Enligt Lenin skulle det gamla gardet lita mer ”på sin egen socialistiska tradition och karaktär än på omdömet” hos basen. Därav de periodiska uteslutningarna. Nu sade Trotskij att man skulle öka rekryteringen, och låta de nya få fulla rättigheter. Varför hade Trotskij stött de tidigare uteslutningarna, samtidigt som han förespråkade ökad nyrekrytering? Han svarade att utrensningarna varit tillräckliga för att rensa partiet. Men hade inte ”Lenin och centralkommittén upprepade gånger fastslagit att det inte förhöll sig så”, frågade ledningen? Stödde Trotskij, eller stödde han inte, partiet?

Han uppmanade ledningen att ”upprätthålla sin auktoritet med demokratiska metoder. Men det gamla gardet kände – och här hade det troligen rätt – att detta inte stod i deras makt”. Hade man väl slagit in på diktaturens väg var det bara att fortsätta. Argumenten för bolsjevikernas maktövertagande och ledningens ”politiska privilegier” var lika giltiga nu som förr. ”Partiet rättfärdigade sin ’diktatur’ genom trons renhet”⁷. Vad hade förändrats? Ingenting.

Det gamla gardet insåg ”svagheter och inkonsekvenserna hos Trotskij själv”. Trotskij accepterade diktaturen, och sedan fraktionsförbudet. Till slut medgav att han all kritik var felaktig i samma ögonblick som den ställdes. Han kunde inte sitta på två stolar samtidigt, men ville inte medge det. Det inre förtrycket var inte en urartning, utan en ”obönhörlig konsekvens av bolsjevismens undertryckande av alla sina fiender”. Ett resultat av leninismen.⁸ När han hamnar i motsättning till partiet och uppmanas att göra avbön, svarar han:

”jag kan inte säga det, eftersom jag inte anser det. Jag vet att man inte bör ha rätt gentemot partiet. Man kan bara ha rätt med och genom partiet, ty historien har inte skapat några andra medel för att förverkliga ens riktiga omdöme’...

’Jag kan inte säga det, eftersom jag inte anser det’ – dessa ord framstod i sin nakna enkelhet och obeveklighet mitt bland alla subtila resonemang, genomträngande argument och fantasierika vädjanden. Hans fattade lugn gjorde partisekreterarna ursinniga... Hans röst ljöd i öronen på dem som deras eget dåliga samvete, från vilket de försökte befria sig med sina invektiv. Han gav dem inget svar”.⁹

I trotskisternas framställning är det inte argumenten i sig som framstår som det viktiga, utan hur budskapet *uppfattas* hos åhörarna och deras *reaktion*. Deras reaktion beror på brister hos dem själva, och de försöker undertrycka insikten om sina fel genom invektiv. När de blir ursinniga på Trotskij, blir de egentligen bara medvetna om sina egna ’dåliga samveten’. Att kasta tillbaka skulden på anklagarna genom motanklagelse, är en retorisk teknik som återkommer i alla beskrivningar av Trotskijs partikamrater.*

”Man kan bara ha rätt med och genom partiet...”, säger Trotskij. En kuslig mening. Det är exakt som i en av världens främsta böcker, 1984, när Storebrors bödel och torterare O’Brien säger till Winston Smith, ”Ni tror att verkligheten är något objektivt, något yttre som existerar för sig självt... Men jag säger er, Winston, att verkligheten inte är något yttre. Verkligheten existerar i människosjälen och endast där. Inte i individens själ... utan i partiets som är kollektiv och odödlig. Det som partiet anser vara sanning är sanning... Det är vad ni måste lära er, Winston. Det kräver en viljeanstängning, ett slags självutplånande. Ni måste ödmjuka er innan ni kan bli frisk”.

* Här: att hänvisa till hur budskapet uppfattas hos mottagaren och mottagarens reaktion. Själva motanklagandet är ett större begrepp och kan ta många olika former. Den kanske vanligaste av alla är att *tillskriva avsikter* och motiv. Det används i beskrivningen av känslorna hos Trotskijs kollegor, och hur deras handlingar formades av dessa känslor.

Till skillnad från Winston Smith ödmjukar sig aldrig Trotskij. Han talar om partiet som alltid har rätt, och fortsätter samtidigt protester. Vi får höra att han underkastade sig ”handlingsdisciplinen men inte tankedisciplinen”¹⁰. Varför inte? Som en annan bra bok (*Kallocain*) uttrycker det: ”Inte ens våra innersta tankar är våra egna längre, som vi så länge trott, med orätt. –Med orätt?. –Ja visst, med orätt. Ur tankar och känslor föds ord och handlingar... Hur skulle tankar och känslor då kunna vara den enskildes ensak? Tillhör inte hela medsoldaten Staten? Vem skulle då hans tankar och känslor tillhöra, om inte Staten, de också?”. En utmärkt beskrivning av kommunismens syn på tankar, känslor och handlingar. Ur kommunistiskt perspektiv har Trotskij lika lite rätt till sina egna tankar som till sina egna handlingar.

2. TRADITIONEN

Trotskij hade anslutit sig till bolsjevikerna strax innan statskuppen och nått toppen, ”Men han förblev en främling också inom det gamla gardet... (de såg) Trotskij som motståndaren, mensjeviken... den hätske polemikern som varit farlig också när han stod helt ensam”. Relationen mellan Trotskij och Lenin var vänskaplig i sex år, men även under denna tid ”fanns det en brist på personlig värme i deras samvaro”.¹¹ Ingen var förvånad, för ingen hade glömt att Trotskij de föregående fjorton åren varit en av Lenins starkaste kritiker. Trotskij hade beskrivit Lenins idéer som illasinnade och moraliskt motbjudande. Lenin å sin sida såg Trotskij som en ”instabil och vacklande person”. De hatfyllda invektiven Trotskij spridit mot Lenin var en av orsakerna till att han förlorade maktkampen i Ryssland. De var ”grova personliga förolämpningar” framkastade ”på ett vilt och djuriskt sätt” som låg Trotskij i fatet under resten av hans liv.¹²

Lenin hade sina fel, men det är ingen tvekan om att han var en statsman av mått. Hans politisk gärning är avskyvärd, men samtidigt går det inte att förneka hans kvaliteter.

”När Lenin t.ex. angrep en politisk attityd... såg han noga till att inte göra dem han ville vinna över ansvariga för den, och på så sätt gav hand dem alltid tillfälle att ge vika utan att förlora ansiktet, när han ville vinna över någon till sin ståndpunkt, talade han med honom på ett sådant sätt att denne gick därifrån i känslan av att själv, med egna argument och inte under Lenins tryck, ha kommit fram till den nya ståndpunkten”.¹³

Som ett exempel på Lenins status bland historiskt intresserade kan jag berätta om en bokrecension i *Svenska Dagbladet*, som beskrev en av de stora i den tidiga medeltidens kyrkohistoria: ”Med sin kombination av doktrinär konsekvens, strategisk blick, politisk överlevnadsförmåga och beredvillighet att använda våld för att nå sina syften framstår han som en 300-talets Lenin”.¹⁴ Vilka ord.

Redan vid mitten av tjugotalet var revolutionen en heroisk myt. Nya män satt vid makten. De som varit med sedan 1917 var mindre än en procent av medlemsantalet. Det var dags att berätta deras historia för folket. Alla dokument som kunde stödja legenden dök upp. Skulle de gamla partidokument där Trotskij kallat Lenin intrigör och splittrare offentliggöras? Trotskij ville det inte, men kunde inte hindra fakta från att spridas bland de nya medlemmarna. ”Det kom därför som en chock för de unga, när de fick veta att krigskommissarien en gång varit mensjevik”.

Det gamla gardet, ”upprättade en legend om den stränga kontinuiteten i partiets politik och dess faktiska ofelbarhet /.../ Under oktobers mellanakt kämpade (Trotskijs) småborgerliga själ för att få nåd. Partiet hade hoppats kunna hjälpa honom och ’assimilera’ honom. Men gång efter annan gjorde sig hans envisa mensjeviknatur gällande... (De sökte bevisa Trotskijs) obotliga anti-leninism och upprätta en rak förbindelse mellan hans opposition mot Lenin och hans angrepp på Lenins efterföljare”. Trotskij försvarade sig med att kritisera de tillfällen de andra bolsjevikedarna tagit ställning mot Lenin. Det var ett tunt försvar och ”I själva verket ifrågasatte Trotskij (deras) rätt att tala som de en enda rätta uttolkarna av

bolsjevikedoktrinen och, mera allmänt, det gamla gardets anspråk på att representera den rena leninistiska traditionen”¹⁵

Vad trotskister inte kan svara på är vem som i sådana fall har tolkningsföreträdet? Om inte ett partis absoluta majoritet, och dess ledning som följt partilinjen i ren succession sedan starten, har rätten att tolka läran, vem har den då? Trotskister anser att deras läromästares invändningar var legitima skäl för att vägra följa partiets gemensamt fattade beslut. Men det enda skälet verkar vara att de är framställda av Trotskij. De kan inte avgöra vilka argument som är giltiga eller hantera konflikterna som denna inställning leder till inom de egna rörelserna.

3. PARTIMASKINEN

Det finns en närmast religiös, messiansk syn på det allsmäktiga partiet som bolsjevismen står för. De såg sig själva som ”en sorts militär-religiös orden”¹⁶.

Trotskij kommenterade Stalins väg för att manipulera sig till chef för det nästan heliga partiet med att ”centralkommittén förlorat kontakten med de lägre nivåerna och förvandlats till en självtillräcklig byråkratisk maskin”. Det är paradoxalt att Trotskij krockar med ”partiets ’apparat’ när apparaten växte sig oberoende av partiet och underordnade partiet och staten under sig själv”. Hur kunde apparaten ta över historiens enda och utvalda instrument? Om partiet överhuvudtaget kan urarta, är det ju inte mycket till utvalt instrument, eller hur?¹⁷

Under den tid Trotskij satt vid makten klagade fackföreningarna över att de förtrycktes av Trotskij ”byråkrati (som återupplivade) de tsaristiska regeringsmetoderna”. Trotskij ”gick till rätta med dem” och sade att ”det Ryssland led av, var inte för mycket utan för litet effektiv byråkrati”. På den tiden kallade Stalin honom ”byråkraternas patriark”.

En annan fråga är hur ”partiorganisationen styrdes byråkratiskt och för länge sedan upphört att var representativ för arbetarna”, men ändå speglade stämningarna i landet? Slutligen kan man fråga sig varför man har skyldighet att följa partiet om ”centralkommittén representerar partimaskinen och

inte partiet”.¹⁸ Gång på gång under de närmaste tio åren skulle Trotskij stöta huvudet mot väggen i dessa frågor. Han skulle stödja och kritisera, följa och vägra, om vartannat.

4. NYREKRYTERING

Lenins syn på partiet var ny för många. Han hade som oavvisligt krav ”partiets styrande och organiserande funktion”. Utan ledning från proletarietets avantgarde, kunde ingen strid vinnas. Marxister som Leo Trotskij och Rosa Luxemburg förlitade sig på ”arbetarklassens spontana handlingskraft”. Senare skulle Trotskij säga att denna inställning var det största misstaget i hans karriär.

Han hade i sina artiklar uppmanat till att öka antalet arbetare i partiet. Det skedde 1924, då partiet beslöt ”rekrytera en masse, ta in varje arbetare som ville bli medlem”. Istället för att se detta som en styrka, menar trotskisterna att detta var en av orsakerna till partiets urartning, eftersom ”proletariatets elit och förtrupp, endast skulle invälja de politiskt avancerade och kamphärdade”. De nya medlemmarna stödde inte Trotskij och det berodde enligt trotskisterna på att de var ”de politiskt omogna, de efterblivna, de trögtänkta och underdåniga, karriäristerna och lycksökarna”, så det var inte konstigt att de stödde Stalin. Stalinisterna å sin sida förklarar att ”Det var arbetarklassens mest avancerade del, dess mest klassmedvetna och revolutionära, dess djärvaste och mest disciplinerade del, som inträdde i partiet. Det var partiets *leninuppstånd*”.

Trotskij var missnöjd med att de nytillkomna inte stödde honom, men han hade sagt att han ville ha fler arbetare i partiet. Han gjorde ”god min i elakt spel” och låtsades att han var glad.¹⁹

5. EKONOMIN

”Under krigskommunismen väntade man sig att pengar och kredit som föraktades som en kvarleva från den gamla ordningen skulle dö bort”. Men ”snart återupptäckte

finanskommissariatet och statsbanken pengarnas och kreditens betydelse och investerade sina resurser i företag som var omedelbart lönsamma istället för sådana med nationell betydelse”.

Redan 1921 var kommunisterna tvungna att backa i sina ekonomiska idéer då de inte fungerade. För att få bättre finanser proklamerar Lenin N.E.P, den nya ekonomiska politiken. Tanken var att släppa marknaden fri för att stimulera produktionen och få tillväxt i ekonomin. Lenin ”insåg att endast bonden och dem privata köpmannen kunde börja rädda den”. Men problemen kvarstod och ”Inte heller kunde marknaden, genom det spontana spelet mellan tillgång och efterfrågan, tänkas ta hand om och lösa dem utan allvarligare konsekvenser för regeringens socialistiska syften”.²⁰

Trotskij ville utveckla en plan för hela ekonomin, men Lenin invände: ”i överensstämmelse med den klassiska marxistiska teorin hävdade Lenin att en planering endast kunde bli effektiv i en högt utvecklad och koncentrerad ekonomi”. Trotskijs idéer gick mot Lenins, vilket garanterade att de skulle bli impopulära i partiet. Hans planiver sågs som en återgång till krigskommunismen bland folket.

Om Sovjet varit demokratiskt och man röstat om vilka som skulle sitta vid makten ”kan vi vara säkra på en sak: med hänsyn till den fientliga inställningen hos bönderna och medelklassen, som i början av 1920-talet kommit att betrakta Trotskij som motståndare till NEP, skulle den överväldigande majoriteten av de röstande varit emot Trotskij”²¹. Han hade ingen chans att ta över makten efter Lenins död, trots försäkringar från efterföljande trotskister.

Alla marxister ”hade alltid tagit för givet, att den socialistiska ekonomin skulle byggas på grundval av ett modernt industriellt välstånd som ackumulerats av det borgerliga samhället och därefter förstatligades”. Den ”typ av planering som den klassiska marxistiska teorin väntat sig... (kunde inte) genomföras, eftersom denna teori förutsatte ett modernt samhälle med högt utvecklade och fullt socialiserade

produktivkrafter”. Klart var att ”den materiella grundvalen för socialismen saknades i Ryssland”.²²

Variifrån skulle bolsjevikerna ta resurser till att bygga samhället? I ekonomiska termer talar man om ’ursprunglig socialistisk ackumulation’, alltså samla resurser från början. Kapitalismen hade samlat med rovdrift, kolonisering och erövring. Hur skulle socialismen göra? Den var ju menad att ha högre moraliska ideal.

Lösningen blev att ta det överskott som arbetarna och bönderna skapade och investera i produktionen. Det skulle gå ut över folkets levnadsstandard, men det kunde inte hjälpas. I alla händelser kunde man inte tala om utsugning, förklarade Trotskij. Utsugning fanns bara när en klass utnyttjade en annan. När en stat med samhälleligt ägande tog för sig av överskottet, då var det en helt annan sak, sade Trotskij.²³

En återkommande föreställning i kommunismen är att när staten tar vinsten är det i sin ordning, när aktieägarna gör det är det fel. Rätt och fel i fördelningssammanhang är alltså en fråga om vem som fördelar.

6. NATIONALISM– INTERNATIONALISM

Revolutionen skedde i det outvecklade Ryssland, inte i England eller Tyskland, som Marx förutspått. ”Historien tycks nysta upp sig i fel ände”, sade Trotskij. Istället för att ge upp marxismen, räddade Lenin situationen genom att hänvisa till de utvecklade staternas stabilitet som ett resultat av utsugning av resten av världen, alltså imperialismen.²⁴

Sedan Trotskij förlorade makten har hans efterföljare, hävdad att en av orsakerna till Sovjets urartning var bristen på revolutionärt stöd från resten av Europa. Den ryska revolutionen skulle enligt dogmen följas av ”internationella proletära revolutioner, och Trotskij skulle komma att hålla fast vid sin mening under de kommande två decennierna”. Han förutspådde att ”de bästa marxistiska teoretikerna kommer att verka i USA. Den högutbildade amerikanske arbetaren

kommer att ha Marx som lärofader”. I verkligheten skulle det ”’utvecklade Västerlandet’... hejda eller pressa tillbaka socialismen och... i synnerhet USA skulle bli världens största och starkaste antisocialistiska bastion”.²⁵ Han vägrade medge att han hade fel, trots att revolutionen misslyckades i hela Europa under hans livstid. Historikern Peter Englund skriver:

”Han var mycket begiven på att släppa ifrån sig olika tvärsäkra förutsägelser, vilka dock nästan utan undantag visade sig vara fel”.²⁶

’Arbetarna har inget fosterland’, är ett marxistiskt axiom. Hur skall samarbete mellan länder och folk ordnas så att alla folks särart tas tillvara? Å ena sidan krävs enhet i unionen mellan de olika republikerna, å andra sidan finns ”republikernas självbestämmanderätt”. T.o.m. rätten till utträde ur unionen. ”Det hade varit en av den marxistiska politikens grundlagar, att revolutionen inte kunde och inte fick föras med bajonettens hjälp till andra länder”.

Lenin och bolsjevikerna kunde prata om nationernas självbestämmanderätt, men gav inga länder och folk rätt att välja sin egen väg, om den inte ledde till socialismen, och via den väg partiet hade bestämt.

Detta är en av kommunismens olösbara paradoxer. Vad händer om ett land vill fortsätta vara kapitalistiskt? Har man rätt att erövra landet för att få det på rätt spår, liksom man erövrar makten inom ett land oavsett vad dess invånare tycker? Man behöver inte gissa bolsjevikernas inställning, eftersom de genomförde den. Svaret är ja.

Den första nation som erövrades var Georgien. Trotskij protesterade först, men ”det lät ganska ihåligt när man, som Trotskij, accepterade tesen att bolsjevikerna i revolutionens intresse hade rätt att bevara sitt politiska monopol oavsett om de hade folkets stöd eller inte”. Efter ockupationen ”försonade sig Trotskij med detta fullbordade faktum och försvarade t.o.m. erövringen”.²⁷ Under resten av sitt liv skulle Trotskij alltid ta ställning mot fria länders suveränitet, när den kolliderade med den heliga arbetarstaten.

7. ARBETARKLASSEN

Trotskij förespråkade en ”identifiering mellan staten och arbetarklassen”. Deras intressen var identiska, därför behövdes inga fackföreningar eller strejkrätt. ”Arbetarna, sade han, hade inga intressen att försvara mot sin egen stat”. Ekonomin kunde bara byggas på ”arbetarens bekostnad”, inte på högre skatter på de redan välförsedda. Men hur skall det ”fullföljas om arbetarklassen vägrar bära huvudbördan”, frågade kritiker?

Huvudsakligen genom övertalning och uppfostran, svarade Trotskij, helst inte genom tvång. Men visst fick man använda tvång om arbetarna inte insåg sitt eget bästa. Trotskij sade att arbetaren ibland bara skulle få hälften av sin lön, ibland ingen lön alls. Men att arbeta utan lön, är inte det slaveri? Klart att det är. Ingen går med på det frivilligt, alltså måste det till tvång och våld, och trotskister medger detta utan invändningar: ”Staten kunde bara ta hälften av deras lön med våld (genom att) beröva dem varje möjlighet till protest och ... arbetardemokrati”. Det störde inte Trotskij som

”förklarade för fackföreningarna, att tvångsrekryteringen, grupporganiseringen och militarisering av arbetskraften inte endast var nödfallsåtgärder och att arbetarstaten normalt hade rätt att tvinga varje medborgare att var som helst utträtta vilket arbete som helst”.

Trotskister framställer Trotskijs agerande som modigt och rättframt. Den ende bland bolsjevikledarna som vågade säga sanningen. De andra var rädda för att offra sin popularitet. Deutscher lindar in Trotskijs åsikter med att säga att i ”all sin rättframt och hänsynslösa ärlighet, slogs arbetarna snarare av hans hänsynslöshet än av hans ärlighet”. Enligt trotskisternas historieskrivning var Trotskij alltid ärlig och öppen och försökte alltid övertyga

”genom blotta styrkan i sina resonemang och genom att vädja till förnuftet... han blev uppriktigt besviken över att de inte rusade iväg och lät sig rekryteras till arbetslägren”.

Lika olöslig var frågan om improduktiva fabriker: ”när han krävde att industriproduktionen skulle koncentreras till ett fåtal stora och effektiva koncerner uppstod frågan vad som skulle hända med de arbetare som förlorade sin sysselsättning”. Svaret är att de blev arbetslösa, liksom i vilket kapitalistland som helst.²⁸ 1923 uppstod oroligheter i industrin. Fackföreningarna ”vägrade göra sig till tolk för arbetarnas klagomål” för att inte ”störa den industriella pånyttfödelsen”. Eftersom partiet inte tog hänsyn till kraven, ”kunde små politiska sekter få ett brett inflytande och ställa sig i spetsen för missnöjet... några få gnistor (kan) framkalla en eldsvåda”.

Kommunisternas hemliga polis, GPU, fick i uppdrag att stoppa alla missnöjesyttringar. Vilda strejkare slängdes i fängelse. GPU märkte att ”t.o.m. erkänt lojala partimedlemmar betraktade dem som kamrater och vägrade vittna mot dem. (Hemliga polisen) vände sig då till politbyrån och bad den uttala att det var varje partimedlems plikt att inför GPU fördöma dem som inom partiet ägnade sig åt angreppshandlingar gentemot de officiella ledarna”.

Bolsjevikernas förste chef för den hemliga polisen, ’Järn-Feliks’ Dzerzjinsky, var en udda fanatiker och ”betraktades av kamraterna som ett märkligt ’revolutionens helgon’ av Savonarolas slag”. Han fick jobbet då bolsjevikerna sökte en man ”med absolut rena händer”, ”omutlig, osjälvisk och modig – en själ av djup poetisk känslighet som ständigt rördes till medlidande med de svaga och lidande”.²⁹

Hur ställde sig Trotskij till situationen? ”Han var inte på något sätt redo att försvara... oliktankande. Han protesterade inte när de kastades i fängelse”. Deras krav var omöjliga, under ”förhandenvarande omständigheter”. ”Han förstod inte hur staten skulle kunna tillfredsställa arbetarkraven när industriproduktionen fortfarande var obetydlig: att utbetala högre löner var meningslöst så länge dessa inte kunde köpa

några varor: han insåg att strejkerna bara försämrade läget genom att försena återhämtningen”.

Vad saken gällde var att försvara maktmonopolet mot ”dess förmenta bolsjevikiska fiender”, inte mot yttre fiender. Trotskij hade lika lite svar som sina efterföljare: ”han undvek frågan”, ”han reagerade mot det sätt” problemet hanterades, han sade att ledningen ”sysslade med symptomen på missnöjet istället för att vända sig mot de bakomliggande orsakerna”.³⁰

8. BÖNDERNA

”Bönderna hade alltid varit bolsjevikernas fiende” då de vill äga sin egen jord och sälja sina produkter fritt. Det fick de inte under kommunismens tidiga år. Lenin och bolsjevikerna tryckte ner bönderna med rekvisitioner och brutala övergrepp. Alla revolter slogs ner hänsynslöst.

Det var inte förrän bolsjevikernas krigskommunism nästan lett till landets undergång som Lenin backade och proklamerade N.E.P, ett tillfälligt stadium då ett visst mått av frihandel tilläts. När Trotskij kritiserade N.E.P. och förespråkade planering sågs det som en ”fiendlighet mot bönderna”. Krasin, som var gammal vän till Trotskij påpekade att kapitalismen hade utvecklats genom att ”expropiera bönder och utsuga kolonier”, underbetala arbetare, plundra hela världsdelar, krossa självägande böner, ruinera ”Indiens handvävare och på deras benknor, som ’fick Indiens slätter att vitna’, restes den moderna textilindustrin”. Så...

”varifrån skulle resurserna till en snabb ackumulation tas? När Krasin talade om plundringen av bönderna och de hinduiska handvävarnas ’vita benknor’, flög Trotskij upp från sin plats för att protestera och säga att ’han aldrig föreslagit något sådant’. Och det var förvisso sant. Men ledde inte själva logiken i hans hållning till ’plundring av bönderna’? Att Trotskij flög upp för att förneka det, antyder att han kände ett moln av misstanke, som ännu inte var större än en människohand, torna upp sig över huvudet”.³¹

NOTER TILL KAPITEL 4

¹ DAP 89 (allt om D.N.K. på s. 91-94). Trotskij lade fram liknande tankar i feb. 1919: "Han skrev med förakt om den 'nya byråkraten'... som såg med avund och hat på dem som var honom överlägsna i fråga om utbildning eller kunnighet" (DVP 317). Här är alltså själva urkällan. Ifrån detta *Brev till en vän* kan all trotskism härledas som senare upprepas av alla Trotskijs efterföljare. Detta är inkonsekvent med Trotskijs tidigare ord. När han själv satt vid makten klagade facken på Trotskijs nya "byråkrati (som) höll på att återuppliva de tsaristiska regeringsmetoderna". Trotskij sade att "det Ryssland led av, var inte för mycket utan för litet effektiv byråkrati" samt att 'byråkratin' av effektivitetsskäl skulle beviljas "vissa begränsade privilegier" (DVP 373). På den tiden kallade Stalin honom "byråkraternas patriark". Dessa tankar hade han senare glömt.

² I Warren Beatts film *Reds* från 1981, skildras detta. Den handlar om journalisten John Reed som var med under revolutionen och skrev *Tio dagar som skakade världen*.

³ DAP 91, 92, 92, 93, 93, 93, 94, 71, 94, 94

⁴ DAP 94, 94, 94, 95, 95, 95. Frågan är vad som gäller för partiet som helhet. Det är möjligt att oppositionen var i majoritet i Moskva, men var den det i hela landet?

⁵ DAP 95, 96, 95

⁶ DAP 95, 81. Eller i tolv. Fyra är för marginella för egna rubriker, de är: 9. De unga kontra det gamla gardet - Trotskij anklagas för uppvigling; 10. De nya industriledarna - anklagelser om planekonomi; 11. Småborgerlighet; 12. Individualism.

Kommunismens olösliga paradoxer: 1. DIKTATUREN-DEMOKRATIN: sida i DAP 45; 43; 190f; 41; 84f. 2. INTERNATIONALISMEN-FRIA NATIONER: 43; 110. 3.

INDIVIDEN-KOLLEKTIVET: 130; 104; 113; 114 4. SAMHÄLLET: 128; 130 5.

VERKLIGHETEN-DOGMEN: 168; 85

⁷ Montefiore S S *Stalin den röde tsaren och hans hov*, s. 99.

⁸ DAP 97, 96, 97, 97, 96, 76, 96.

⁹ DAP 104

¹⁰ DAP 104

¹¹ DAP 32. Åter slås skrällen som genomsyrade de andra bolsjevikerna fast. DFP 183

¹² DAP 248. DFP 183, 190. Lenins omdöme ur *Alexandra Kollontaj*, s 193. Konflikter med Lenin finns även i DVP: 66, 67, 70, 71, 75, 76, 152, 173, 180, 318, 343, 346 (vägran att lyda under inb.krig), 347 (dito) 393 (bönder och NEP), 372 (centralisering).

¹³ DAP 34, 59

¹⁴ Molander, Per, "Rafflande skildring av striden kring arianismen", *Svenska Dagbladet*, 2000-12-05, han recenserar *When Jesus became God* av Richard Rubenstein.

¹⁵ DAP 33, 112, 114, 133. Om tolkning, se även *Moderna tider*, s 84.

¹⁶ Montefiore S S *Stalin den röde tsaren och hans hov*, s. 98 (orden). Trotskij jämför sina kommissarier med en "samurai-orden", DVP 329. Trotskijs talar om "partiets historiska bördsrätt" som stående högre än fria val, DVP 377, dvs en historisk mission.

¹⁷ Om Jesus hade givit efter för frestelsen och lämnat sitt uppdrag att frälsa mänskligheten, så hade han ju inte varit mycket till frälsare (men det gjorde han ju som bekant inte, åtminstone inte enligt filmen *Kristus sista frestelse*).

¹⁸ DVP 373, 373 (patriark). DAP 72, 93, 104; DAP 46, DFP 87; 189. Men när kan man bedöma att kontakten finns? Eller hur man genomföra förändringen i praktiken.

¹⁹ DFP 303, 303; DAP 101, 101, 101, 102. Även i DVP 65. Även dagens trotskister upprätthåller elitismen. Man kan i princip bara bli medlem om man rekommenderas in. Stalinisterna: http://www.maoistisktforum.se/marx_skrifter/marxDok/mlmDok/lenin/SUKPbHist/SUKPBhist_kap09.htm. Det finns inga bevis för Deutschers påståenden. Det är bara hans egna fantasier som han konstruerat för att stödja Trotskij.

- ²⁰ DAP 37, 37, 36, 36. DVP 365 (inte fungera pga. "utopiska karaktär"). Figes a.a. 726.
- ²¹ DAP 38. DVP 365. På s 317 förklarar Trotskij att det är "en erbarmlig liberal fördöm" att "Livegenskapens slaveri" och annat "tvångsarbete alltid är improduktivt... Det obligatoriska trälarbetet... (var) ett progressivt fenomen". Medvedev *Stalin...* s. 64.
- ²² DAP 39, 39. Vilket Arbetaroppositionen vägrade förstå efter revolutionen. De ville ha allt på en gång. Därför kallar trotskisterna dem "utopiska drömmare" som med sin "donquijoteska anda" "svävade bland sådana fantasimoln", DVP 376. Så varför göra revolution överhuvudtaget? Hade det inte varit bättre att låta landet byggas upp först och sedan göra revolution? Vem har någonsin hört talas om en Western-film, där mexikanska banditer erövrar en guldgruva och sedan inser att de inte har en aning om hur man driver en gruva? Inte jag, och jag har sett en del Western-rullar. Däremot är det ganska lätt att nämna en film, där banditerna väntar tills guldet är utvunnet, lagt i säckar och lastat på tåg. Sedan rånar de tåget! Betydligt smartare, eller hur?
- ²³ DAP 39, 81, 40. DVP 371.
- ²⁴ DAP 51. Att bolsjevikerna trots allt gjorde revolution gör dem faktiskt till kättare, trots allt sitt tal om renlärighet. Lenin "nonchalerade totalt revolutionens historiska determinism, vilket var själva kärnan i Marx ideologi". Johnson påpekar dräpande att "För att vara en person med en alldeles speciell 'vetenskaplig' kunskap om hur historiens lagar fungerade är det märkligt att han ständigt tycks ha förvånats över hur händelseförloppet i själva verket utvecklade sig" (85).
- ²⁵ DAP 49; DFP 303; DAP 211. Deutscher skriver att deras förhoppningar om internationell revolution krossades på mindre än tre månader (DVP 339). Han skyller bolsjevismens "historiska tragedi" på deras "psykologiska oförmåga" att våga erkänna detta eller anpassa sig efter det (DVP 335). Det var mycket i Trotskijns tänkande som saknar verklighetskontakt, men t.o.m. i sina fantasier, försäkrar Deutscher, visade han prov på "en häpnadsväckande originalitet och uppfinningsrikedom" (DVP 367).
- ²⁶ Englands *Bröderna...* Lika fel hade alltid Lenin (Johnson, s 85). Apropå förutsägelsema säger Deutscher att de blev fel för att Trotskij "var så långt före sin tid", DAP 162.
- ²⁷ DAP 43, 43, 43. DVP 347 (marx. Pol.), 351. Hyckleri i DVP: 107. När utomstående vill medla mellan "sovjeterna och Wrangel", förklarar han att det är en "inre rysk angelägenhet" (DVP 360). Internationalism gäller tydligen inte inom hans maktsfär.
- ²⁸ DAP 40, 40; 80, 84; 99, DFP 74; 80, 41. DVP 371 (statsn rätt. Se även Johnson, s 127-128), 372 (arbetare som klagade sparkades), 38 (övertala, besvikelse). *Kommunismens svarta bok*, s 103: "Människan är av naturen benägen till lättja, förklarade Trotskij" vid partiets nionde kongress i mars 1920, och fortsatte med att säga att *användningen* av tillgångarna ersätter marknaden. Trotskij tog även till omskrivningar av ord: oavlönat tvångsarbete var inte "slavarbete utan en stor tjänst åt det socialistiska fäderneslandet", DVP 368. Johnson påpekar: "(Trotskij) skulle senare mördas i kraft av samma verbala fantasier" (128). Det är sann historisk ironi!
- ²⁹ DAP 84, 83, 84, 84, 70, 70. Det bekräftas inte av andra källor. När kommunismen väl kollapsade målades händerna på hans statyer röda. Sedan vräktes de omkull. Om han tog ställning mot oppositionen, hur kan han då framställas positivt? (Även om Deutscher döljer hans argument, DAP 205: Ett två timmar långt tal mot oppositionen. Inte ett ord av Deutscher om innehållet!). Deutscher säger: "Tyvärr var hans omutliga karaktär inte förbunden med ett lika starkt omdömesgillt tänkande" (DAP 70).
- ³⁰ DAP 84f, 99, 85, 85.
- ³¹ Montefiore, s 97. DAP 69, 81, 81. DVP 124, 125

5 ALLT MOTSTÅND VAR MENINGSLÖST

Den 16:e januari 1924 öppnas den trettonde konferensen. Trotskij är inte närvarande, utan åker söderut för att kureras sin känsla av "fysisk utmattning och depression. Han började gripas av en känsla av förestående nederlag (och) hjälplöshet". Oppositionen fördöms som en småborgerlig avvikelse från leninismen. "Konferensens utgång var given på förhand. Generalsekretariatet hade manipulerat valen".

Cellerna visste "att de saknade möjligheter till minsta påverkan av de officiella besluten, hur mycket de än stormade och protesterade. Det var tillräckligt för att avslöja oppositionens impotens och sprida modfärdighet i dess led". För ledningen var utgången strålande. De hade lyckats med att få hela partiet att inse att allt motstånd var meningslöst.¹

Medan Trotskij är borta dör Lenin. Inför begravningsförberedelserna visar Stalin framfötterna i sin manipulationskonst. I filmen *Stalin*, med Robert Duvall i huvudrollen, finns en scen där Stalin frågar sin pålitligaste man, Molotov, om han berättat för någon att han inte talat om för Trotskij när Lenins begravning ägde rum. 'Nej', svarar Molotov, 'du sa ju till mig att inte göra det'. Stalin ler: 'Varför berättar du det då för mig?'²

Den "dramatiskt iscensatta begravningen i Moskva och de väldiga processionerna" hade allt av ceremoniernas symbolism. Alla kunde konstatera att Trotskij saknades bland de övriga politbyråmedlemmarna på podiet. Varför var han inte där, undrade hans närmaste "med ångslan och förvåning"?

Trotskij's efterföljare lägger stor vikt vid att Trotskij blev sjuk vid de avgörande tillfällena under maktkampen.³ Det blev han. Men det hindrar inte att han missade tillfälle efter tillfälle

att uppträda med lite sunt förnuft. Dessutom är det trotskistiska argumentet inkonsekvent med marxismen. Saker och ting utvecklas enligt den via samhällkrafter, inte genom ”sådana tillfälliga händelser (som) Lenins sjukdom och sedan hans (egen)”.⁴

En annan faktor som Trotskij kunde påverka var att hans totala vägran att gå i svaromål under hela maktkampen. Gång på gång uppmanades han att lägga fram sina argument. Och gång på gång, tills han sparkades ut ur Sovjet, svarade han med tystnad, likgiltighet och indolens. Varför betedde han sig så? Det har förbryllat historikerna. Trotskisternas förklaring till hans ”dystra högdragenhet” vid maktkampen är att ”revolutionen befann sig i en nedgång”. Men nedgången var samtidigt en ”förlängning av revolutionen... han hade ingen klar bild av de medel han skulle använda och vilket perspektiv han skulle anlägga”. Parallellt med detta gav ”han... prov på en djup historisk insikt om naturen hos de krafter som skulle dränka honom”.⁵

Den 22 maj 1924 kommer Lenins testamente ”som en blixtnad från klar himmel”. I total förvirring lyssnar alla till Lenins råd att avlägsna Stalin:

”Allas blickar fästes nu vid Trotskij: skulle han stå upp, avslöja farsen och kräva att Lenins vilja respekterades? Han yttrade inte ett ord. Han meddelade sitt förakt och avsky inför spektaklet endast genom uttrycksfulla grimaser och axelryckningar... Trotskij, som var stel av avsmak, bevarande sin tystnad in i det sista”.

Om han någonsin hade en chans att göra sig av med Stalin, så var detta den sista möjligheten. Han schabblade bort den och gav istället historien och sina efterföljare ett svar bestående av axelryckningar och grimaser. Det blev inga fler chanser. Att uppskatta en politisk tänkare vars argumentation består av grimaser och axelryckningar tyder inte på något mognare omdöme. Slutet blev att Stalin fick sitta kvar och testamentet doldes.

Kongressen som följde ”förvandlades till en orgie i fördömanden” av oppositionen. Trotskij fick många andra frågor. ”Han gav dem inget svar”, bara att ”han skulle acceptera partiets domslut även om det var orättvist”.⁶

Debatten var avslutad, men Trotskij kunde inte förlika sig med att brännmärkas som en halvmensjevik med ’småborgerliga avvikelser från leninismen’. I skrifter försvarar han sin roll i bolsjevikpartiets historia. Han skriver att de som följt Lenin sedan 1903 inte är mer ’äkta’ än han själv som anslöt sig strax före oktoberrevolutionen.

Motståndarnas svar kallas av trotskister för en ”massiv mot-offensiv” genomförd av ”tillkallade horder av propagandister”. Han anklagas ”för att diskreditera (det gamla gardet) och tillskriva sig själv och trotskismen fullkomliga fantasimeriter”. Angreppen på Trotskij framställs som ”avsedda att öka den egna prestige och förringa Trotskij roll”. De gamla revolutionärerna blev inte glada av att höra att de i Trotskij minne uppträdde som en trög och vacklande skara som aldrig skulle ha gått iland med sina uppgifter om de inte sporrats och drivits på av Lenin.⁷

Den enda framställning vars brist på äkthet är bortom diskussion är Stalins, vars roll i revolutionen var marginell⁸. Trots det sade han:

”att den militära revolutionära kommittén i Petrograd-sovjeten, där Trotskij suttit ordförande, inte alls varit oktoberrevolutionens högkvarter, vilket alla historiska redogörelser utan undantag hittills påstått. Han försäkrade, att ett mer eller mindre fiktivt ’Centrum’, där Trotskij inte ens varit medlem, men där Stalin suttit, ledde resningen”.⁹

”Så började den kolossala historieförfälskning” som fortgick i trettio år, enligt trotskisterna. Det stämmer inte. Undanhållandet av Lenins testamente är en form av historieförfälskning. När Trotskij motsatte sig ett offentliggörande av sin kritik mot Lenin är en annan. Att skylla de kommande trettio årens ”intellektuella horisont” på Stalin är i sig själv manipulation av historien.

En annan konsekvens var att Trotskij's angrepp "diskrediterade alla huvudinblandade, alla utom Stalin, vars prestige tvärtom ökade". "På så sätt bidrog Trotskij till att besegra sina framtida allierade och gynna sin chef och farligaste motståndare".¹⁰

Den mest omtumlande händelsen i Europa 1923 var Frankrikes ockupation av Ruhr. Trotskij var övertygad om att Tyskland "var på väg in i en akut revolutionär situation". Det var ingen tvekan om saken: revolutionen stod för dörren! Slutsats: utforma en djärv linje, utarbeta en klar plan, avsluta med väpnad resning. Det blev totalfiasko. Eftersom ledningen insåg det utsiktslösa i resningen inställdes den på tröskeln till handling. Utom i Hamburg. Ordern att ställa in kom inte fram i tid. Efter "en hopplös strid som varade i flera dagar, kapitulerade de". Ledaren för det tyska partiet sparkades. Det "skapade ett ödesdigert prejudikat", där ryssarna bestämde hur partierna i Internationalen skulle styras.

Den internationella revolutionen misslyckades överallt, Tyskland, Polen, Bulgarien. Allt följdes av "demoraliserade och splittrade" partier.¹¹ Alla svikna förhoppningar "gav den ryska kommunismen en djup och definitiv känsla av isolering, ett misstroende mot de europeiska arbetarklassernas revolutionära kapacitet – ja, t.o.m. ett förakt för dem. Utifrån dessa stämningar utvecklades... doktrinen om Socialismen i Ett Land".¹²

Europas kommunistpartier var oförmögna att "fatta vad det var som fick (de) ryska ledarna att gå emot Trotskij", säger trotskisterna, och därför stödde de honom. Det är fel. På det ryska partiets trettonde kongress fördömdes Trotskij av alla utländska kommunistledare, utom en. Och dennes "ensamma röst framhävde endast Trotskij's nederlag".

Den kommunistiska Internationalens femte kongress hölls i juni 1924. Den nya tyska ledaren höll ett tal som "var karaktäristiskt för stämningen på kongressen". Hon hånade Trotskij som mensjevnik, opportunist och rena mördaren av revolutionens principer. - Hade han tappat tron på revolutionen, frågade hon? Sedan hyllade hon "en på den ryska modellen

grundad monolitisk International, där inget oliktankande och ingen kamp mellan olika åsikter fick förekomma". Inget "hopkok av olika tendenser", istället ett enda världsparti.

Andra delegater stod upp "Och utan att dra sig för några förolämpningar, utmanade de Trotskij att lägga fram sina åsikter för kongressen. Trotskij vägrade ge sig på någon som helst diskussion". Han tyckte att "allt debatterande nu blivit meningslöst". Han visste också att han var farligt nära uteslutning om han inte passade sig. "Även hans tystnad mottogs emellertid som ett bevis på hans förbrytelser", men det fick honom inte att svara på några frågor. "Han slog dövörat till".

Trotskister kritiserar inte sin läromästares tystnad, men beskriver med vemod hur illa kongressen betedde sig med sina "grova smädelser mot den man, till vilken de förra fyra kongresserna lyssnat med djup respekt och beundran". Den ensamme som talat till Trotskijs försvar inför det ryska partiet en månad tidigare var redan utesluten.

1920 hade Internationalens ställt upp 21 villkor för medlemskap, bl.a. ett krav på likriktning. Det var en tillämpning av de regler som Trotskij trumfat igenom, liksom hans eget fraktionsförbud slog ner oppositionen på hemmaplan. Trotskister säger att "Hans motståndare manövrerade så att varje steg de tog tycktes vara en ren tillämpning av de principer och prejudikat som fastställts, om inte på Trotskijs initiativ så med hans samtycke. De slog ner honom med hans eget vapen".¹³ För att citera Hamlet: "Tycks, min fru? -Nej, är". Trotskijs motståndare tillämpade hans egna principer, inte 'tycktes' göra det.

För trotskismen är inte denna kongress en kongress enligt traditionen. Lenin, Trotskij och några till hade grundat Internationalen. Nu vände den sig mot Trotskij då den hade blivit förvriden av sin ordförande, den enligt trotskisterna avundsjuke och mindervärdige Zinovjev. Hur gick han iland med det? "Endast en sjuk kropp kan på så sätt omstörtas i ett enda slag", säger trotskisterna, men var kom sjukdomen ifrån?¹⁴

Innan frågan besvaras måste jag återvända till hur Trotskij presenteras av dem som uppskattar honom. Det är det viktigaste för att förstå hur och varför trotskismen finns kvar.

Min utgångspunkt i denna framställning är att Isaac Deutschers presentation av Trotskij innehåller retoriska tekniker som återkommer genom hela biografien. Dessa retoriska tekniker följer ett visst schema som hela tiden återkommer. När man väl hittat mönstret blir det lättare att se hur Deutscher resonerar. Jag har studerat Deutschers framställning noggrant och detta är det mönster jag hittat:

Först framställs Trotskijs goda avsikter. Det är punkt ett hos Deutscher. Sedan berättar Deutscher om vilket bra jobb Trotskij gjorde. Nästa steg är att berätta hur fel resultatet blev (ibland meddelas hur mycket mer fel alla andra hade). Slutligen återkommer Deutscher till Trotskijs goda avsikter, och berättar att han hade rätt i alla fall, med tanke på de förändrade omständigheterna i situationen just då.

Det är som en person vid ett roulettbord som gång på gång satsar på samma nummer. Förr eller senare kommer numret förstås upp, och då ropar Deutscher ”Titta, han hade rätt hela tiden!”. Sedan lägger han fram en förklaring på omständigheterna som gjorde att det tog x antal försök innan det rätta svaret kom upp.

Beskrivningen av den kommunistiska internationalens utveckling är ett bra tillfälle på att testa modellen om Deutschers retoriska tekniker.

I biografien berättas att Trotskijs bidrag till utvecklingen i Internationalen var en löpande ”kommentar med ett rikt tankeliv, en gnistrande slagfärdighet och en ofta förvånansvärd klarsynthet”. (Här ser vi punkt ett och två i listan: ”Först framställs Trotskijs goda avsikter. Sedan berättar Deutscher vilket bra jobb Trotskij gjorde”).

Eftersom revolutionen misslyckats överallt var de ”europeiska sektionernas självförtroende... svagt och det blev allt svagare med åren. De besegrade partierna utvecklade en mindervärdighetskänsla”. Till slut fick ryssarna ge råd och stöd i allt. (Punkt tre: ”Nästa steg är att berätta hur fel resultatet blev”).

Direkt efter detta kommer nästa teknik. Deutscher meddelar hur mycket sämre alla andras arbete var). ”pamparna inom det bolsjevikiska gamla gardet började betrakta sig själva som förmyndare... för hela världens arbetarklass”.

Trotsky drog in i förmynderiet, men han ”tyranniserade och hetsade aldrig sina underordnade i Komintern som Zinovjev och senare Stalin”. En pamp som ”Zinovjev styrde Internationalen på ett flammande, taktlöst och skrupelfritt sätt”. Trotsky använde aldrig sina vapen ”i något liknande syfte eller med någon liknande brutalitet. Han hade vid olika tillfällen hotat utländska kommunister med disciplinära sanktioner. De degraderade, avsatte och fördömde dem”.

Trotskyjs agerande baserades hela tiden på att de andra partierna skulle vara lika uppriktiga mot honom som han var mot dem, ”Det var inte hans fel, att de utländska kommunisterna så sällan kände sig självsäkra nog att säga sin mening”. (Den fjärde och sista punkten i Deutschers retorik: ”Slutligen återkommer Deutscher till Trotskyjs goda avsikter, och berättar att han hade rätt i alla fall, med tanke på de förändrade omständigheterna i situationen just då”).¹⁵

Deutschers framställning av den internationella kommunismens utveckling följer onekligen ett speciellt retoriskt mönster. Det upprepas vid varje framställning av Trotskyjs agerande.¹⁶

*

Det var som Röda arméns ledare Leo Trotsky gjort sig mest känd under inbördeskriget 1918-22. I senare historieskrivning överdriver trotskisterna hans insatser. Visst riskerade han livet genom att delta i bolsjevikernas uppror, men personligen var han bara i strid vid ett enda tillfälle, Petrograds försvar i oktober 1919. Inte heller var hans militärteoretiska kunskaper särskilt utmärkande. Han hade enligt egen utsaga ingen speciell militär talang eller begåvning. Han säger själv att det enda man behöver göra i krig är att följa ”några få” enkla självklara regler i stil med ”Försvara flanken; säkra förbindelse- och reträttlinjerna; slå till mot fiendens minst försvarade punkter, osv, osv”.¹⁷

Som sagt hade den nya regimen utopiska ideal om en bättre värld. Ett ideal var att det nya samhällets armé skulle demokratiseras. Den nya tidens soldater var inte längre kanonmat för den ena eller andra klassen, utan självständiga människor, sade kommunistregimen. De försäkrade soldaterna att de skulle t.o.m. få rösta om de ville kriga eller inte. Allt detta lovade Lenin och Trotskij.¹⁸ Att detta inte fungerar särskilt bra i praktiken blev snart uppenbart.

Krigskommissarie Trotskij insåg att inbördeskrig, i likhet med revolutionen, inte var en tebjudning. Militär rangordning återinfördes i effektivitetens namn. Många soldater såg det som ett förräderi mot jämlikhetsprinciperna från början av bolsjevikernas revolution när man ”återinförde lön baserad på rank, obligatorisk honnör, och speciella tecken och uniformer, för att inte tala om ransoner och privilegier för officerarna”.

De andra bolsjevikledarna chockades av Trotskij's brutalitet. ”Höjd över allt moralpedantiskt knussel lät han ta och döda gisslan under inbördeskriget, han försvarade att man tog livet av barn och han bar ansvaret för flera tusen arkebuseringar”. När t.ex. matroserna på Kronstadt gjorde uppror mot bolsjevikerna krävde Trotskij omedelbar attack, medan Stalin ville låta dem vara tills de gav upp självmant. Trotskij sade till Stalin att han var för mjuk och inte tillräckligt leninistisk.¹⁹

Mer organisatör än militär strateg var han fullständigt hänsynslös. Han uppfann blockeringsenheterna, en metod där soldater från Röda armén, som skulle straffas i militärfängelserna, plötsligt fann sig vallade bakom anfallande infanteri.

”De hade order att med alla metoder stoppa bolsjeviktrupper som försökte dra sig tillbaka. Om de inte gjorde det fick de en kula i huvudet. Trotskij's förklaring av blockeringsenheterna var nonchalant och kallsinnig: ’De ger möjlighet att dö med ära vid fronten eller med skam bakom den’. Han var skoningslös i sin disciplin. Vid ett tillfälle, när ett regemente i Röda armén övergav sin position utan order, sköts inte bara befälhavaren utan också var tionde soldat, på order av kommissarie Trotskij”.²⁰

Så länge han hade Lenins stöd om ryggen var det emellertid ingen fara. Inga protester kunde röra honom. När så kriget var över försvann entusiasmen hos trupperna snabbt. Han såg maktlöst ”Röda arméns sviktande moral”. Det blev ingenting av den demokratiska armén.

Fem år tidigare hade soldaterna slitit epåletterna från officerarnas axlar. Nu var allt tillbaka på utgångspunkten. ”Omständigheterna tvingade krigskommissariaten att lägga sina omhuldade planer på att göra om armén till en modern, demokratisk och socialistisk milis på hyllan”.²¹ Det var åter omständigheternas fel, säger trotskisterna, att planerna gick i stöpet. Det var ingens fel, det gick av sig själv.

Under 1924 ”gled ledningen av krigskommissariatet honom ur händerna”. Röda arméns chefskommissarie, som var vän till Trotskij, avskedades och ersattes med ledningens man. Det fanns inget Trotskij kunde göra, eftersom han erkände ”politbyråns domsrätt över armén. Följaktligen accepterade han... att hans anhängare avskedades och degraderades”.²²

Orsaken till att han förlorade sin maktposition över armén var inte alls bara att han tog hänsyn till partiets krav. Visserligen var det så att ”högre befälhavare i Röda armén... beundrade Trotskij som Röda arméns skapare, som människa och som revolutionär men att de samtidigt var kritiskt inställda till hans idéer i allmänhet... Det rådde inget tvivel om att det högsta militärbefälet hade fullt förtroende för partiets ledning”.

Dessutom avskydde militärerna Trotskij som person på grund av hans ”arrogans och Bonapartiska beteende”, vilket Deutscher noggrant undviker att berätta i sin biografi om Trotskij.²³ Om det inte varit fallet skulle ledningen aldrig ha kunnat ersätta Trotskijs män.

Kanske spelade även antisemitism in. Den mest kände av revolutionsgeneralerna var Michail Tuchatjevskij, som trotskister gärna beskriver som Trotskijs främste krigsherre. Han blev senare avrättad av Stalin, vilket gör att han stiger ännu mer i aktning hos trotskisterna. De talar aldrig om Tuchatjevskijs groteska judehat²⁴. Det hör till saken att de män som ledningen satte in i stället för Trotskijs sympatisörer också var gamla

veteraner från inbördeskriget. Deras krigsmeriter döljs omsorgsfullt av trotskister²⁵.

När tiden väl var mogen ”blev Trotskijs ställning som krigskommissarie ohållbar”. Centralkommittén möttes 17 januari 1925. Åter var Trotskij borta pga. sjukdom. I ett brev svarade han på anklagelserna ”med tillbakahållen vrede”, bad att få befrias från sin militära post och tillade ”Jag är redo att utföra varje uppdrag som påläggs mig av centralkommittén”.

Centralkommittén slog fast att ”han omöjligen kunde fortsätta arbetet i militära revolutionära rådet” och ”hotade honom åter med uteslutning om han gav sig in i nya kontroverser”. Vidare instruerades propagandadepartementen att ”medvetandegöra hela partiet” och ”landet i dess helhet” om ”trotskismens antibolsjevikiska karaktär, från år 1903 till (1925)”.²⁶

Man får gå till andra källor om man vill veta hur centralkommittén resonerade, för deras argument framläggs inte av trotskister. CK upplyste Trotskij om att han ofta gått emot partiet. Även om han går med på att utföra partiets arbete noterar CK att ”redogörelsen inte med ett ord erkänner kamrat Trotskijs misstag; i själva verket vidhåller han sitt antibolsjevikiska program och begränsar sig i stort sett till en formell lojalitet”. Trots att den trettonde partikongressen har sagt sitt ”aktualiserar (Trotskij) frågan om radikala förändringar inom partiledningen och fortsätter att propagera för åsikter som kongressen kategoriskt har avvisat”. CK beslöt sig som punkt ett

”att tilldela kamrat Trotskij den allvarligaste varning med innebörden att partimedlemskap kräver att han underordnar sig partidisciplinen icke blott muntligt utan även i realiteten och att han fullständigt och villkorslöst tar avstånd från varje slag av kamp mot leninismen”.

Trotskij tilläts inte gå i svaromål, säger trotskisterna, och lägger till en utsökt känslomässigt knorr som avslutning: ”Med vanärens märke fastnaglad över ärebetygelsena, med fördömandena ringande i öronen, tvingad till tystnad och t.o.m. förbjuden att försvara sig, lämnade han så kommissariatet och armén, som han lett i sju långa och ödesdiga år”.²⁷

NOTER TILL KAPITEL 5

¹ DAP 99, 100, 101.

² *Stalin* 1992, regi: Ivan Passer.

³ DAP 90, 103, 107, 118.

⁴ DAP 101, 90.

⁵ DAP 102, 127. Det är svårt att förstå hur han kan ha en djup insikt och en oklar bild samtidigt, men det är vad hans anhängare anser. Inte svara gör han även i DVP: 212

⁶ DAP 103, 104, 104.

⁷ DAP 111, 111, 113, 113, 116. Det gamla gardet ansåg att Trotskijs diskrediterar deras egen roll, men det tar inte trotskisterna hänsyn till.

Åter ser vi det partiska upplägget hos Deutscher när han använder ett negativt laddat ord som "horder". Detta och liknande ord använder han om Trotskijs motståndare genom hela biografien. Deutschers skrift är som en sagobok för barn: på den ena sidan "horder" av elaka troll och monster, på den andra sidan "gruppen" av ädla riddare.

Vem är det Deutscher tror att han lurar?

⁸ I John Reeds bok om revolutionen, *Tio dagar som skakade världen*, nämns Stalin bara två gånger. Boken förbjöds när Stalin var vid makten. Det räckte med att inneha ett exemplar för att hamna i Sibirien, precis som med Lenins testamente.

⁹ DAP 114

¹⁰ DAP 33, 117. 1921 hittas ett brev i polisens arkiv som Trotskij vill dölja: DVP 190

¹¹ DAP 105, 106, 107.

¹² DAP 107

¹³ DAP 110, 109, 111, 110, 111, 100, 111

¹⁴ DAP 105, 108, 108, 108, 109

¹⁵ DAP 110, 109, 111, 110, 111, 100, 111

¹⁶ Hela trilogin är så full av detta upplägg av Deutscher att det är svårt att räkna alla. Här följer några exempel; DVP: 69, 77, 109 (om sovjeten 1905), 126 (den europeiska revolutionen som uteblev), nedre del av s. 127 (Deutscher i sitt esse!), 128, 153 (Trotskij var mensjevnik), 176, 180 (Trotskij mot Lenin), 186f, 212, 284, 294, 316 (Tsaritsyn), 319, 323, 325 (krigsläget), 340 (europeisk revolution), 354, 361, 362, 371, 374 (behålla makten), 379 (Kronstadt). DAP 110, 149, 162, 163, 211, 228. DFP: 222f (Trotskijs bok. Även här är Deutscher i sitt esse).

På s. 369 i DVP följer Deutscher sitt vanliga mönster i en kontrovers mellan Lenin och Trotskij: Ett år efter Trotskij lagt sina förslag som blivit avvisade upprepar Lenin dem och då blir de förstås genomförda. Trotskij anklagar partiledningen för att inte ha följt hans idéer från början och berättar hur mycket bättre allt skulle ha blivit om de gjort som han sade istället. Deutscher håller med.

Även moderna trotskister, som Christer Franzén och Per-Olof Mattsson, upprepar samma spekulationer. De skriver "Här går det att spekulera kring vilken vändning utvecklingen hade tagit om bolsjevikerna redan 1920 hade följt Trotskijs förslag" (<http://www.socialistiskapartiet.se/content.php?article.1204>).

Hade Isaac Deutscher, Christer Franzén och Per-Olof Mattsson varit leninister istället, hade de med exakt samma retoriska teknik sagt att Trotskij var för tidigt ute och att Lenin gjorde helt rätt att vänta, ty hade de genomfört reformer året innan så hade resultatet blivit ännu sämre, och ryssarna hade blivit ännu fattigare, och Stalin hade tagit över makten ännu tidigare, och han hade blivit ännu mer maktfullkomlig, etc.

Deutscher och andra trotskister har en märkvärdig förmåga att inte kunna se sig själv och sina ställningstaganden utifrån. De inser inte att de vrider och manipulerar sin egen inställning för att pressa in den i den egna mallen.

¹⁷ Pipes s. 312. Deutscher tar i DVP 328 tar upp situationen, men döljer att vid alla andra tillfällen Trotskij var i fält, var han inte var vid stridslinjen. Säger själv: DVP 361. Trotskij jämför med en åsna som ser en hörsäck. Han tar en tugga där säcken är som mest sliten, ställer sig så han har uppsikt över omgivningen, osv. Så enkel är militärkonsten.

En man som visste vad han pratade om var sydstatsofficeren under amerikanska inbördeskriget Bedford Forrest. Hans maxim, den enda militära doktrin han följde, vilken gjorde att han alltid vann, var "Get there first with the most men".

En annan man som kan det mesta i saken är Harry Turner-High, *Primitive war* 1949.

¹⁸ DVP 303, 203.

¹⁹ DAP 246, DFP 309. DAP 68. Citat ur Figes a.a. 591. DVP 316. Trotskij upprepade krav på tapperhetsmedaljer tills regeringen delade ut dem, trots "Obehaget som bolsjevikerna kände... nu när alla medaljer avskaffats" DVP 313. Pedanteri: *Bröderna Marx i Petrograd* av Englund. Kronstadt: DFP 359 .

Deutscher skuffar undan detta till en fotnot och tar upp det i en anklagelse mot Trotskij när hans brutalitet jämförs med Stalins under trettioalet. Deutscher skriver frågande "Var det för att Trotskij hade på känn att 'mjukheten' i detta fall kunde vara till Stalins fördel?" Precis som om han inte förstod det?

²⁰ Evans, Colin *Dödsfänder*. Bekräftas även i DVP 313

²¹ DAP 28, 28

²² DAP 90, 101, 117f

²³ Medvedev, Roy A *Stalin och stalinismen*, s. 64. Arrogans: Figes a.a.593.

²⁴ Fervacque, Pierre *Le chef de L'armée rouge, Mikail Tukachevski*: "Juden är en hund, hundars avkomma, och sprider sina loppor i varje land" (s24). Orsaken till Tjuchatjevskijs judehat är standardanklagelsen i socialismens antisemitiska historia: Kopplingen mellan judarna och deras förmenta penninghunger. Judarna hade, som alltid, bidragit till "civilisationens pest" i Ryssland genom "kapitalismens moral". Tjuchatjevskij må ha varit en stor militär, men mest av allt var han en romantisk reaktionär barbar som hatade västerlandets inflytande över sitt älskade Ryssland. En anticivilisationist likt Djingis Khan eller Timur Lenk.

För mer om 'judiskhet' i socialismen se DAP 189.

I sammanhanget kan nämnas att Trotskij var antisionist (DVP 64, DAP 189) och dessutom förutspådde att Israel aldrig skulle uppstå (DVP 80)

²⁵Deutscher nämner helt kort att "Den 'proletära krigsstilen'... (hade sina) mest begåvade försvarare i Tjuchatjevskij och Frunze" (DVP 356). Den senare var Stalins vän och ersatte Trotskijs sympatisör. Inte ens Deutscher kan helt dölja vad som skedde på sydfrenten: "Efter ett episkt och blodigt slag, lett av Frunze och Stalin, trängde Röda Armén genom näset och kastade Wrangel i havet. Detta var inbördeskrigets epilog" (DVP 347). Frunze låter som en värdig ersättare.

En annan sak som visar Deutschers inställning till dem som går emot Trotskij är att han väljer att utelämnat förnamnen på dem som går mot Trotskij, t.ex. Michail Frunze, Feliks Dzerjzjinsky och Aron Soltz. Ja, även mensjeviken Julius Martov.

²⁶ DAP 118, 119, 119

²⁷ Medvedev, s. 67 och 67. DAP 119

6 REVOLUTIONENS VÄG – BÖNDER ELLER ARBETARE?

Mitten av tjugotalet beskrivs ofta som en period för ryssarna, då de kunde se an mot framtiden efter krig och hungersnöd. Men det fanns spänningar mellan stad och land. Arbetaren betalade höga priser för sitt uppehälle, bönderna fick ut lite av vinsten. Bolsjevikerna menade att arbetare och bönder inte utsög varandra. De var båda ”utsugna av nationens fattigdom”.

Här har vi två av kommunismens paradoxer: arbetaren fick låga löner och mindre medbestämmande på statens order. Order vidarebefordrades av direktörerna, vilken hade facket representant och partisekreteraren vid sin sida. De senare tog ställning för partiet/staten/ledningen mot arbetaren. Hade de inte gjort det hade de ganska snabbt förlorat sin plats. Under Trotskijns tid vid makten avskedades fackföreningsledare direkt om de ställde krav.

Ingen representerade arbetarens intressen. Framför allt därför att det inte fanns resurser. Mängder med arbetslösa stod i kö. Vidare var strejker och protester förbjudna. –Vem skulle de strejka mot, sig själva? sade Stalin senare i ett känt citat.

Trotskij å sin sida konstaterade att fria fackföreningar inte behövdes, eftersom ”fackföreningarna inte logiskt kunde försvara arbetarna mot arbetarnas stat”. Det skulle vilken socialist som helst kunna skriva under på i ett samhälle där fabriker ägs ’gemensamt’.

Det finns andra versioner inom socialismen som försöker ge alternativa lösningar, men de har lika lite svar på hur man tar tillvara arbetarnas rättigheter. Bland bolsjevikerna hade Arbetaroppositionen ”planer på att låta ledningen av industrin

övergå till fackföreningar eller 'producentföreningar'. I likhet med rådskommunister, syndikalister och andra som inte gillar centralstyrning, propagerade de för "direkt arbetarkontroll av industrin, dvs. för styrelser genom fabrikskommittéer eller arbetarråd". Men "Den styrelseformen hade visat sig oduglig i Ryssland kort efter revolutionen". Den 27 november överfördes industrin till arbetarna. "Det omedelbara resultatet var att eftersom arbetarna var oförmögna att alls organisera eller styra någonting, slutade industrin att fungera och fabrikena förvandlades till diskussionsklubbar". Fabrikskommittéerna hade "visat att de endast kunde förslösa och plöttra bort nationens rikedomar".

Trotskij höll på samma linje som Lenin och Stalin och hade "bestämt talat för individuell ledning och central kontroll". För att skilja sig mot stalinisterna menar trotskisterna att de förespråkar arbetarnas "rätt och frihet att kritisera och motsätta sig regeringen och därigenom forma dess politik, men inte nödvändigtvis som deras 'rätt' att direkt kontrollera produktionen". Att arbetarna skulle kunna styra sig själva kan bara bli verklighet "om och när de producerande massorna var väl skolade och genomsyrade av en stark social ansvarskänsla".¹

De självtänmda makthavarna, bolsjevikerna, avgör när folket har uppnått mognad. Det hade de inte när Trotskij satt vid makten. Han förbjöd arbetarnas frihet.

Lika mycket som socialister lyssnar på arbetarnas och de fattigas krav *före* revolutionen, lika lite lyssnar de på klagomål *efter* revolutionen. Och varför inte? Vem skulle de strejka mot? Sig själva? De äger ju redan produktionsmedlen, och regeringen, partiet, representerar dem.

Det är mängden resurser som avgör levnadsstandard. Inte vem som äger produktionsmedlen. Och även om en fabrik ägs gemensamt och går med vinst, hur avgör man vad som skall göras med vinsten? Om en tredjedel av arbetarna vill ha högre lön, en tredjedel vill ha nytt fikarum och en tredjedel vill göra nya investeringar för att inte tappa konkurrenskraft, hur löser man det problemet? Av alla olika versioner inom socialismen har åtminstone Lenin en lösning. Han konstaterar att arbetarna

inte är förmögna att bestämma själva och att staten får avgöra åt dem.² Dagens socialister säger att de inte gillar Lenins lösning, men ger inga alternativ. Möjligen talar de lite diffust om allas 'rätt' till sina 'behov' och att 'det är mycket mer komplicerat än så'. *Att vara socialist innebär att man vägrar erkänna existensen av ändliga resurser.*³

Pressar man en socialist på ett svar säger de till slut att de inte tänker välja, för 'man får inte ställa svaga grupper mot varandra'?⁴ Ingen av dagens vänstermänniskor kan lösa de två paradoxer som redan i mitten av tjugotalet blev uppenbara för medborgarna i Sovjetunionen.

I kommunistpartiet utvecklades nya grupperingar: höger, vänster och mitten. Vänstern med Zinovjev och Trotskij stödde arbetarnas krav. Bucharin stödde bönderna. Stalin var som vanligt lite i mitten.

Ungefär hälften av alla Sovjets bönder var fattigbönder, tio till tjugo procent var rika, kulaker. Bönderna var "i besittning" av jorden men kunde inte äga eller arrendera ut den, eftersom staten ägde den och ville förhindra ojämlikhet. Men givetvis gick det inte att avskaffa handel med jord och egendom. Det föregick transaktioner om jorden som gjorde de rika rikare och de fattiga fattigare. Som Deutscher skriver "Sakta men säkert bröt livet självt ned dessa barriärer"⁵.

Den naturliga ojämlikheten mellan människor fortsatte obehindrat. De arbetsamma, sparsamma och begåvade skapade mer än de andra, "livet självt" gjorde kommunismens ideal värdelöst.

Det var i det läget Bucharin myntade det kända uttrycket "Berika er!", som en uppmaning till Sovjets bönder att producera mer. Om 6-10 procent av bönderna tillverkade hälften av de marknadsförda spannmålsöverskotten, måste deras krav tillgodoses om de inte skulle sluta producera. Bönderna sålde "för att bli rikare". Skulle de få mer rekvisitioner och pålagor så skulle de arbeta mindre.

Hur länge kunde det fortgå? Var det ingen som lyssnade på arbetarna längre, frågade Zinovjev bestört? Det var ju rena rama kapitalismen igen. Han påminde att de inte gjort

revolution för att de rika skulle bli rikare, utan för att få jämlikhet. Fanns det någon annan lösning? I Marx och Lenins skrifter gavs inga svar. ”Det fanns inte en enda grupp inom partiet som förespråkade expropriering av kulakerna – att expropria miljontals bönder var fortfarande otänkbart för alla grupper och otillåtligt från marxistiska utgångspunkter”⁶.

I kommunistisk retorik talas ofta om ”arbetare och bönder” tillsammans, men vad vill socialister egentligen göra åt jordbruken?

”Att socialismen och privatjordbruk ytterst var oförenliga och att kapitalistjordbrukaren skulle försvinna i ett samhälle på väg mot socialismen hade, naturligtvis, länge varit ett marxistiskt och leninistiskt axiom”.⁷

Några år senare tvångskollektiviserades jordbruket i hela Sovjetunionen. Och ingen bonde, inte ens de allra fattigaste, får äga jord enligt socialismen. Bolsjevikerna menade sig sätta fokus på de utsatta fattigböndernas svåra situation⁸, men ”När t.o.m. de fattigaste torparna blev tillsagda att lämna sina småbruk, gjorde emellertid alla bönder fortfarande gemensam sak i försvaret av sina ägodelar. Äganderättskänslan var ofta lika stark hos fattigbonden som hos storbonden”. Sanningen var att ”Bönderna hade alltid varit bolsjevikernas fiende”.

Ställda inför det faktum att en obetydlig markplätt ger mer avkastning i privat ägo, än betydligt större kollektivägda marker, hänvisar socialister till att människans beteende kommer att ändras när ”systemet” ändras. Utan den fria ekonomins hänsynslösa profitjakt kommer alla att arbeta med glädje för det gemensamma bästa på kollektiven. Det stämde inte. De som tvingades in i kollektiven hade inte ”lust att göra det funktionsdugligt”. Och hur de kände ändrades inte oavsett hur systemet ändrades⁹. Varje kommunist vet att alla bönder uppskattar sin egen mark. De vet också att incitamentet till att förbättra och förädla jorden kommer ur detta faktum.¹⁰

Vänsteroppositionens lösning på de ekonomiska problemen var snabbindustrialisering utan konkurrens med omvärlden

tills Sovjet nått västvärldens nivå. Resurserna skall tas från det som skulle gått till löner och den privata sektorns vinster. Eftersom en sådan ekonomi leder till brist på konsumtionsvaror, får ojämlikhet accepteras. Fast i teorin enbart tills den samhälleliga rikedomens har stigit till att det finns resurser till alla. Till ”den fullständiga kommunismens program som teoretiskt baserades på en överflödsekonomi”.¹¹

Åter ser man en av kommunismens svagheter: hur avgör man att den ”samhälleliga rikedomens” är tillräckligt stor för att börja producera konsumtionsvaror? Vilka konsumtionsvaror skall tillverkas? Det enda sättet är att diktera uppifrån. I marknadsekonomin finns samspelet mellan tillgång och efterfrågan, men inte i socialismen. Just fördelningsproblemet inom ekonomin är marxismens svagaste kort:

”Marxismen har egentligen ingen ’egen’ fördelningsteori eftersom den tänker sig ett framtida samhälle med ett materiellt överflöd – där existerar helt enkelt inget fördelningsproblem”¹²

Fortfarande finns ingen socialist som kan svara på dessa frågor. Socialister ägnar mycket tid åt ekonomiska frågor och får inga svar. De döljer sin oförmåga genom en oändligt omständlig liturgi, motsvarad av deras ordflöden och eviga analyser och diskussioner. Det enda resultatet av deras betoning på ekonomi är att högern ser ner på dem som krassa penninghungliga materialister¹³ (vilket är hur de själva ser på liberaler).

Orsaken till att socialismen inte fungerar är inte yttre omständigheter, utan att ”Man kan inte trola fram resurser”¹⁴. Det skulle vara intressant att se en socialist avgöra rent objektivt när graden av folkligt välstånd är tillräckligt högt. Är TV ett krav? Eller mobiltelefoner? Och mobiltelefoner utan kamera och internet? Är de ett välståndskrav, eller ytlig lyx? Konstigt nog arbetar dagens marxister för en högre levnadsstandard, samtidigt som de tror på en stillastående materiell nivå som man håller fast vid.

Som förespråkare för böndernas intressen attackerade Bucharin plantänkandet, men hamnade i ett dilemma: han ville få drivkraft till förändring genom profitmotivet. Alltså uppmuntra alla till att öka sina vinster. Men ”Eftersom bondeegendomen, enligt marxismen, var oförenlig med en fullt utbildad socialism, ifrågasatte Bucharin i själva verket hela den marxistiska socialismen”. Socialismen kan inte ersätta vinstmotivet med något eget motiv. För att få igång produktionen var dock alla överens om ”behovet av att ge bonden ny stimulans”.¹⁵

I.o.m. partiets ställningstagande för bönderna och de effektiva producenterna ökade kritiken mot revolutionens inriktning. Den ende som inte var inblandad i striderna mellan höger- och vänsterfraktionerna var Trotskij själv. För trotskisterna är detta ett märkligt faktum. De talar om mannen som var en så ”närgången, intresserad och skarp iakttagare”. Hur kunde han sitta tyst och överksam? Deutscher säger att Trotskij ”var uppenbarligen inte öppen för den sortens information. Han levde som i en annan värld, sluten i sig själv och sina idéer...

Han var uppfylld av sin känsla av överlägsenhet och förakt för motståndarna... Han underkastade sig den disciplin med vilken de fjättrade honom, men höll huvudet högt och ignorerade dem”¹⁶.

Hans sätt att sköta sitt jobb var att dyka upp på ledningens möten, öppna en bok, sätta sig och läsa och inte bry sig om vad som skedde runtom. För en utomstående iakttagare framstår Trotskij som en person vilken struntar i allt och alla. För trotskisterna bevisar det bara att

”Om denna anekdot (om bokläsningen) är påhittad, så är den skickligt påhittad: den förmedlar något av Trotskij's temperament. Han kunde vända sina motståndare ryggen. Men han kunde inte iaktta dem med någon högre grad av distans. Han hade dem för nära inpå sig: Han såg dem som de obetydliga varelser, de skurkar och falskspelare som de

ofta var och glömde nästan bort att de samtidigt var ledare för en mäktig stat och ett väldigt parti, och att deras uttalanden och handlingar var av enorm historisk betydelse.”¹⁷

Detta är en trotskistisk beskrivning av Lenins gamla vänner; hans trognaste vapendragare och lojalaste medarbetare. Trotskister frågar sig inte hur man i deras egna grupper bemöter folk som behandlar sina medmänniskor som Trotskij gjorde.

Den 18 december 1925 öppnades den 14:e kongressen, Trotskijs sista. Oppositionen säger till kongressen att de nu vill införa proletär demokrati i Sovjet. Arbetarklassen är inte lika splittrad och demoraliserad som efter inbördeskriget då partiet, enligt sin egen tolkning, inte kunde lita på deras insikt och omdöme. Men Bucharin, som talar för majoriteten, viftar bort kritiken och säger att arbetarna fortfarande är alltför omogna. Trots uppmaningar kan ingen i oppositionen svara på varför arbetarnas mognad skiljer sig från förr, vad som förändrats och varför partiet skulle lämna ifrån sig makten.

Under kongressens fjorton dagar satt Trotskij tyst. Han sade ingenting när man återkallade Lenins testamente. Inte ett ord kom från honom när nya regler presenterades som skulle göra det möjligt för ledningen att krossa framtida opposition ännu snabbare. ”Hela salens blickar riktades nu mot Trotskij: hade den store vältalaren ingenting att säga? Hans läppar var som förseglade”. Han såg, oberörd på utsidan, vad trotskister i efterhand kallar den ’väl utvalda majoriteten’, som till svar på protester mot enväldet i partiet ”skummade av raseri och kastade glåpord omkring sig”, och sedan

”för första gången hälsade Stalin, som Ledaren, ’kring vilken den leninistiska centralkommittén står enad”.”¹⁸

NOTER TILL KAPITEL 6

¹ DAP 166. DVP 372 (avsked). DAP 168. DVP 375. DAP 75, 75. J. F.C. Fuller *De avgörande slagen 4*, s 123 (diskussionsklubbar). DVP 376 (plottra). DAP 74, 74f, 75.

² DAP 40, 68; 68, DFP 74.

³ Efter revolutionen försökte Arbetaroppositionen 'kräva' "att arbetarnas behov omedelbart skulle tillfredsställas", som partiet lovat. Men, givetvis, "De försökte inte ens säga hur dagens regering skulle kunna tillfredsställa deras krav", DVP 376. Se även Johnson: Lenin "var inte det minsta intresserad av hur välförstånd skapas", s 82. 2004 skrev ordföranden för kommunistpartiet KPML(r) en insändare i *Aftonbladet* där han konstaterade att kommunstyrelsen faktiskt fick fixa fram resurser till vård, skola och omsorg. En utsaga som vilken vänstermänniska som helst skulle ställa upp på. Det var dags för nedskärningar, men se det gick inte alls, sade KPML(r):s ordförande. Vadå "fanns inga pengar", frågade han? Kommunen fick väl helt enkelt spräcka bugeten. Jag skrev ett brev till partiet och frågade hur många budgetar man får spräcka på raken, men hittills har jag inte fått svar. KPML(r), som bytt namn till Kommunistiska partiet, är en stalinotrop sekt med huvudsäte i Göteborg. Stadens invånare betraktar den som en lustig, liten lokal kuriositet. Man stöter på "errare", som de kallas, lite då och då runt om i staden. Men de blir mer och mer sällsynta.

⁴ Antagligen är detta orsaken till att socialism är långt populärare bland unga än bland vuxna. Var det inte någon som sade att den som inte är socialist vid tjuugo har inget hjärta, och den som fortfarande är det vid fyrtio har ingen hjärna? Socialism är inte ett levande alternativ, inte en positiv företeelse utan enbart en "moralisk indignation över sociala orättvisor", DVP 55. Den säger att varje medborgare har en "plikt att arbeta och... 'den som inte arbetar skall heller inte äta'" DVP 365. Fast denna plikt gäller enbart de som lever på räntor eller icke-yrkesarbetande fri inkomst. Den gäller inte tiggare eller bidragstagare. Istället har de arbetande en "plikt" att försörja dem.

⁵ DAP 168

⁶ DAP 173

⁷ DFP 72

⁸ *Sanningen som kom bort*, s 14 (utskrift i Times 12) av Mario Sousa.

⁹ Det är ett unikt ställningstagande av Deutscher att påstå att folk gör saker för att de har "lust" till det. Det är nära nog antisocialism. Samtidigt talar han och Trotskij om hur socialism skall befrämja "skapande tävlan /.../ mot högre mål", utan "profitkonkurrens eller politisk maktkamp" (DAP 146) Jag har försökt förklara för socialister att folk arbetar med vad de har lust med, och dessutom *inte* arbetar eller begår brott, alltså blir tiggare eller tjuvar, för att de har "lust" till det, men hittills har jag inte fått något gen svar. Orsaken till människors handlande ser socialister som ett resultat av systemet.

¹⁰ Fiendecitat: Montefiore, s 97. DAP 177, DFP 85, 86, 86. DVP 365.

¹¹ DAP 155 DVP 376

¹² *Dagens Nyheter*, 7 januari 1988. Bekräftas även i DVP 376.

¹³ Michael Parenti i *Utan heder*.

¹⁴ Som min gamle lärare i ekonomisk historia påpekade. Han berättade vid tillfället om varför Salvador Allendes marxistiska ekonomiska experiment i Chile misslyckades. Även Trotskij insåg vid maktens höjder att man "först måste tillverka de resurser" (DVP 371) man vill konsumera, men det vägrar någon socialist erkänna innan de får makt.

¹⁵ DAP 207, 177, 178

¹⁶ DAP 183

¹⁷ DAP 183

¹⁸ DAP 190-191 (vifta), 186, 186

7 DEN FÖRENADE OPPOSITIONEN

Inför den sista partistriden 1926 beskriver Trotskijs anhängare hans förtjänster med glöd. Han ”visste att någon återvändo inte var möjlig”. Hans strid...

”var så häftig att hans tidigare sammandrabbningar med triumvirerna framstod som blotta skärmytslingar. Outtröttlig, obeveklig och med varje nerv på helspänn, utvecklade han en väldig argumentations- och övertalningskraft... Som kämpe kan han för eftervärlden te sig minst lika stor som åren 1926-27 som 1917 – kanske t.o.m. större. Hans intellektuella styrka var densamma. Hans revolutionära patos var lika starkt som någonsin. Och han visade prov på en karaktärsstyrka som var större än den han behövde visa 1917 /.../ När hans egna fiender... beskrev hans mäktiga anfall och uppträdande under slagen, frammanade de bilden av en fallen Titan – samtidigt som de gladdes åt hans fall, mindes de med bävan den storhet de nedkämpat”¹.

Historikern Richard Pipes skriver i sin bok *Den ryska revolutionen* att ”Trotskij tyckte om att framställa sig själv som ett stolt lejon övermannat av en flock schakaler”². Denna bild frammanas även av hans följeslagare och är ett genomgående tema i *Den avväpnade profeten*. Fanns det något stolt i hans fall, eller överlistades han helt enkelt i en traditionell hovintrig?

Bolsjevikerna hade avskaffat all yttrande- och föreningsfrihet. Inga breda folklager hade möjlighet att framföra sina synpunkter. De interna striderna i kommunistpartiet berörde därför bara ett fåtal.³

Trots detta menar nutida kommunister att partiet hela tiden sökte efter stämningar och känslor bland folket och att det var arbetarna och bönderna ”som avgjorde frågan, hur mållösa de än var”. Arbetarklassen och partiet som helhet skapade revolutionens öde, säger de. De enskilda inblandade var ingenting inför de samhällskrafter som avgjorde historiens gång.

Trotskisterna menade sig vilja väcka och medvetandegöra arbetarna, men att vända sig till deras ’objektiva intressen’ mot deras uppfostrare, partiet, kunde oppositionen inte göra.⁴ Det ”berodde på den bolsjevikiska dogmen om att politik utanför partiets ram är potentiellt kriminell för att inte säga kontrarevolutionär”.

Stalins seger kan, enligt historikern Roy A Medvedev, förklaras med bolsjevismens egna dogmer: ”Bland de många omständigheter som gynnade generalsekreteraren var den viktigaste kampens smala arena och hemliga natur”. Tillsammans med oppositionen själva kunde Stalin ”begränsa den ödesdigra konflikten till en liten privat arena där de ’ströps bakom partiets rygg’. Det är i denna kontext Stalins avgörande seger måste förklaras”.⁵

Oppositionen hade öppet sagt att kongressvalet var manipulerat och att ”centralkommittén representerade partimaskinen och inte partiet”. Men ”det var en sak att påstå något sådant och en helt annan att förklara kongressens och centralkommitténs beslut ogiltiga och vägra att underkasta sig”. Det man undrar som utomstående är: Så varför inte lyda i allt? Det är som om kritikerna sade att partiet hade fel och rätt samtidigt.

Trots att de visste att de bröt mot partiets beslut, skapade de Den Förenade Oppositionen, men de var ”långt svagare än 1923”. Å andra sidan skulle de ”förfoga över betydligt mer talang och prestige än Stalin och Bucharins fraktioner”. Stalin och Bucharins följeslagare framställs av trotskisterna som fraktioner, trots att de är den absoluta majoriteten i partiet. Dessutom hävdar de att Stalins politik ”uttömt sina möjligheter” och ”följderna av hans ’kolossala blunder’ (blev) allt klarare”.⁶

Den förenade oppositionen började hålla hemliga möten. Partiet stoppade dem. I Trotskijs biografi vimlar det av ilska invektiv mot partiets representanter som kallas groteska spårhundar och ”band av fanatiker och grobianer (som skickades ut) för att med våld stoppa” oppositionens möten.

Trotskisterna var 2-4000 personer i hela Sovjet. Partiet som helhet bestod av uppemot 750 000 medlemmar. Sovjetunionen hade omkring 150 miljoner invånare. Oppositionen var hopplöst underlägsen och hade inga chanser att påverka. Kampen var avgjord från början och hade varit avgjord sedan 1923. Antalet personer ovan är de faktiska siffrorna, men trotskisterna presenterar dem på ett annat sätt, eftersom ”Fraktionernas styrka kan emellertid inte bara ses i ljuset av dessa siffror”. Som Lenin påpekat var partiet som helhet värdelöst, det enda som gällde var det tunna toppskiktet, ”det gamla gardet”. Trotskij fick troligen stöd av majoriteten av det gamla gardet, säger trotskisterna.⁷

Stalin hade en kärna av sina trogna, men ”Det är tveksamt om kärnan i de styrande fraktionerna var starkare ens till antalet”. Problemet att bortförklara Stalins framgångar görs på två sätt. Dels genom att hävda att Stalins styrka inte låg i antalet, utan i hans ”fullständiga kontroll över partimaskineriet” som gjorde att han kunde ”identifiera den egna fraktionen med partiet”. Dels gäller saken vad det var för figurer som följde Stalin. De var en trög

”geléliknande massa. Den bestod av fogliga och lydiga medlemmar, utan självständig uppfattning och vilja”, opportunisterna och karriärister, timida och försiktiga. Vidare är de politiskt omogna, efterblivna, trögtänkta, underdåniga och lycksökare.⁸

Listan bara fortsätter. Det finns ingen ände på hur låga stalinisterna framställs av trotskisterna. Ingen annan beskrivning av Stalins män liknar denna. Alla andra historiska redogörelser säger att de var ”inga själlösa politiska kreatur utan hade blivit betydande, självständiga ledare av egen kraft.

De var hårdhudade, pragmatiska och inriktade på inrikes angelägenheter”⁹. Dessutom går beskrivningen inte ihop med vad trotskister själva sagt tidigare om sitt eget parti. De beskriver det leninistiska partiet som en militär-religiös orden bestående av en speciellt utvald elit, utsedd av försynen med ett historiskt uppdrag frälsa världen. Med Trotskijs egna ord: ”I våra kommissarier... har vi en ny kommunistisk samuraj-orden, vars medlemmar inte åtnjuter några kastprivilegier och som kan dö och lära andra dö för arbetarklassens sak”.

Stalins män var inte alls de odugliga, värdelösa medlöpare trotskisterna försöker göra gällande i efterhand. Allt handlade om en maktkamp mellan de som ville styra¹⁰.

En annan retorisk teknik är att framhäva den egna sidans överlägsna kvalitet, något som upprepas i varje framställning av Trotskijs vänner. Oppositionen bestod nämligen av:

”några av de bästa hjärnorna och starkaste personligheterna i bolsjevikpartiet. Ifråga om politisk förmåga, erfarenhet och revolutionära meriter var denna cirkel klart överlägsen det ledande skiktet i Stalinfraktionen som behärskade partiet... De representerade de mest avancerade och internationellt medvetna elementen i partiet”.

”Tänkande, aktiva och energiska element... med ett djupt engagemang i de stora frågorna och de trotsade allvarliga personliga risker”.

”starka lidelser, märkliga, av marxism genomsyrade, intellekt, en taktisk sinnrikhet och en energi och målmedvetenhet som till och med hos de svagaste gick långt utöver det vanliga”¹¹.

Trotskister säger att “samhällsklassernas roll bestäms inte av antalet medlemmar utan av sociala funktioner och specifika betydelser”. Därför bryr de sig inte om demokratin eller röstsiffror. Men om en aldrig så liten minoritet har rätt att vägra att följa det ”byråkratiska” partiets beslut, med argumentet att man är ”män av heroiskt stoff... (med) bravur och intelligens”¹², kan vilken fraktion som helst sätta sig upp mot ledningen. Det är en cul-de-sac, en återvändsgränd, en

SM-final på Malmö stadion: Regnmolnen ligger tunga. Domaren går in på planen och säger ”Det kan bli regn. Skall vi spela ändå?” 26 368 supportrar ställer sig upp och skriker ”JA!”. 132 individer (en halv procent) säger ”Nej, det skall vi inte!” Och sedan ägnar de resten av matchen åt att kasta pamfletter på planen och ropa sina egna slagord från läktarna.

Argumentet? Jo, de 132 är av överlägsen kvalitet. De är de enda *äkta* supportrarna. De har en annan ’anda’, för de är ’de bästa hjärnorna och starkaste personligheterna i Supporterklubben’. De representerar de mest avancerade och medvetna elementen. Ifråga om sportförmåga, erfarenhet och närvaro vid matchvinster är de 132 supportrarna klart överlägsna det där 26 368 -personers ’toppskiktet’ som behärskar läktarna’.

En annan fråga som väcks är: vilka var de? Rakt igenom Trotskij's biografi slås fast hur oändligt överlägsen Trotskij är mot alla avundsjuka, mindervärdiga nollor sig som utgör ’Det gamla gardet’. Nu får vi helt plötsligt höra att partiets gamla garde hade en majoritet av strålande, tänkande gestalter. Var hade de gömt sig?

Den förenade oppositionen proklamerar sin existens inför centralkommittén i juli 1926, och framställer sitt program: De vill ”befria partiet från ’apparatens’ tryck”, höja lönerna och att arbetarna skall få ställa krav genom facken.

Centralkommittén struntar blankt i kraven och anklagar dem för att ha brutit mot Lenins fraktionsförbud. När Trotskij satt vid makten fick arbetarna höra att de inte skulle få högre löner förrän produktiviteten steg. Samma argument använder nu centralkommittén mot honom.

I *Den avväpnade profeten* framställs hur den skräckslagna ledningen darrande famlar runt. Stalin & co var ”osäkra och på defensiven i alla dessa frågor”. Snart skulle ”deras futila politik avslöjas...(och då hade de) ... skändligen och groteskt skämt ut sig”. Man ”kan inte annat än förundra sig över den ondskefulla självgodhet och egensinnighet som de styrande fraktionerna uppvisade... Och oupphörligt försökte de rättfärdiga sig själva genom att stapla fördömanden och smädelser på trotskismen”.¹³

P.g.a. av alla bakslagen för oppositionen började tanken sprida sig att det var dags att skapa ett nytt parti. Trotskij vill inte ha ett nytt parti, men påpekar att ”om vissa medlemmar börjat misstro partiet... så låg felet hos ledningen”. Kritikerna sade att Sovjet inte längre var en arbetarstat. Byråkratin hade blivit en ny härskande klass som måste störtas. Trotskij höll inte med: ”Byråkratin var inte en ny härskande och ägande klass... utan enbart en parasitär utväxt på arbetarstaten”.

Trotskij menade alltså att Sovjet, p.g.a. att privat ägande av produktionsmedlen saknades, var en arbetarstat. Han ställde sanningen i maktens utövande under luppen av konstruerade marxistiska dogmer från 1800-talet.

Det är meningslöst att tala om en arbetarstat där makten tillhör ett gäng självutnämnda proffsbossar. Om man sedan använder ordet ”klass” eller ”kast”, ”stånd” eller ”rang” för att beskriva hierarkin är bara ”ofruktbart ordvrängande”. Diktatur är diktatur. Vem som äger vad i samhället är, om inte helt irrelevant, så åtminstone inte synonymt med politisk makt. För att tala med Trotskij's egna ord: ”I en totalitär stat är det apparaten (dvs. partiet och statsmaskineriet) som utövar diktaturen.” Trotskisterna försöker både äta kakan och ha den kvar: de försöker både stödja Sovjet, partiet och socialismen, och samtidigt *inte* stödja Sovjetsocialism i ett land, partiet som leds av Stalin och socialismen i den form partiet beslutat.¹⁴

Stalins ”oerhörda styrka och självförtroende” bestämde vad som skulle komma. Han behövde inte frukta pamfletter och principdeklarationer. Inget sipprade ut till partiet, än mindre till folket. Trots att oppositionen enligt sina egna principer inte får vända sig till basen beslutar de sig för att bryta mot sina egna stadgar och försöker hålla tal på fabriker:

”Partimaskinen låg före dem. Överallt fanns dess agenter, fanatiker och häcklare som... gjorde det fysiskt omöjligt för talarna att vinna gehör för sina idéer. För första gången... under sin karriär som revolutionär talare, stod Trotskij hjälplös inför en folkmassa. Inför den hånfulla upphetsning-

en och de besatta visslingarna och allt skrån var hans mest övertygande argument, hans geniala övertalningsförmåga och hans kraftfulla stämna till ingen nytta”.¹⁵

Busvisslingar och skrån är milda repressalier i jämförelse med de koncentrationsläger som Lenin och Trotskij byggde redan de första åren i Sovjets historia. Den åtgärd Trotskij förespråkade mot meningsmotståndare var vanligtvis avrättning. ”Detta var den bolsjevikiska metoden”. Trotskister angriper Stalin för att hetsa upp de ”värsta elementen, lumpenproletärer och huliganer” mot Trotskij. Samtidigt kan inte trotskisterna förneka att partiets utsända bara kunde förstöra möten, då majoriteten var likgiltiga. ”En intresserad och disciplinerad publik vet vanligen hur den skall bära sig åt för att kasta ut eller tysta ned bråkmakare”, men ingen var beredd att lyfta ett finger. ”I grund och botten var det de djupa ledens apati som besegrade oppositionen”.¹⁶

Stalins politik fick mycket starkare stöd hos de breda lagren än Trotskij. Varför? Visserligen manipulerade Stalin med argument och ”utmålade... Trotskij som kommunismens Don Quijote” som ville dra ut på äventyr, när folket ville ha trygghet. ”Stalins styrka låg i hans förmåga att appellera till det folkliga kravet på fred, trygghet och stabilitet”. Det gamla gardet sade att ”källan till alla Trotskij's misstag och avvikelser stod att finna i hans teori om den permanenta revolutionen. Den förklarades vara hans huvudkätter”.

Kort uttryckt gick teorin ut på att man kunde göra socialistisk revolution direkt efter att borgarna gjort sin, samt att ”den var förspelet till världsrevolutionen”. Stalin, å sin sida, formulerade ”läran om Socialismen I Ett Land”. Som vanligt gav inte Trotskij mycket för andras idéer: socialismen i ett land var ”bedrövlig skolastisk dogmatik, som knappt var värd hans kommentar”. Skiljer sig dessa två läror särskilt mycket? Nej, egentligen inte. Man kan illustrera det så här:

Lenin, Stalin och Trotskij spelar kort. Lenin säger: ”Nu får vi nog sluta så vi inte missar tåget”. Trotskij svarar ”Det är ingen fara, vi spelar klart omgången”. Lenin lägger ner sin

hand och går fram till fönstret. Tåget kommer. ”Jag hade rätt”, säger Lenin, ”Nu går vi”. Varvid alla reser sig och går iväg.

Och av denna händelse drar Stalin och de övriga bolsjevikledarna slutsatsen att Trotskij ville att de skulle missa tåget. Dvs. de feltolkar medvetet fram en avsikt hos Trotskij för att sedan angripa den. Alltså är Trotskij fientlig mot revolutionen, leninismen, bolsjevismen och hela Sovjetstaten, säger de. Och sedan upprepas detta i alla oändlighet för att visa att Trotskij är antileninistisk. Mer komplicerat än så är det inte.

”Nu var det så, att Trotskijs teori verkligen hävdade att bolsjevikryssland öde *i sista hand* hängde på revolutionens spridning utomlands”. Dvs. revolutionen måste räddas genom nya revolutioner i väst. Men revolutionen hade misslyckats i hela Europa. Sålunda ”var det på förhand givet vilken av dessa uppfattningar som skulle få det största folkliga gensvaret”. Stalins tanke på ”Socialismen i ett land” tilltalade ryssarnas nationalstolthet. De hade ensamma genomfört en revolution. ”De byggde upp ett psykologiskt försvar genom en självgod känsla... Trotskijs teori förolämpade och hånade denna känsla”. Även trotskisterna kallar tron på ”den nära förestående revolutionen i Väst”, ett önsketänkande. Det hindrar dem inte från att förklara att det ändå var ”Trotskij som gjorde den nyktraste bedömningen av de dagliga världshändelserna”.¹⁷

Det finns få människor som idag ägnar sig åt medeltidspekulationer om huruvida jungfru Maria befruktades via örat eller näsan (det vanliga sättet ansågs lite för ovärdigt på den tiden). På samma sätt är de frågor som gjorde att Trotskij hamnade i opposition mot Stalin helt inaktuella.

Deutscher ger en bra återgivning av hur spetsfundig och skolastisk diskussionen mellan Stalin och Trotskij faktiskt var: ”När den vanlige bolsjevikern hörde Trotskij säga, att det bästa sättet att föra socialismen framåt i Ryssland var att främja den internationella revolutionen, och därefter Stalin svara, att det bästa sättet att främja den internationella revolutionen var att genomföra socialismen i Ryssland, blev han yr i huvudet av den subtila skillnaden”¹⁸. Åter ser vi hur långt över ’den vanlige bolsjevikens’ horisont Trotskijs idéer presenteras.

NOTER TILL KAPITEL 7

¹ DAP 200

² Pipes *Den ryska revolutionen*, s. 437

³ Bara en liten grupp människor som var inblandade i den inre partistriden. Samma sak gällde för revolutionen och inbördeskriget. DVP 312.

⁴ DAP 200, 200, 116; 102, 118. Partiet var ju historiens verktyg med ”rätt”, DVP 377

⁵ Medvedev, s.77ff.

⁶ DAP 189, 194, 249.

⁷ DAP 201, 202, 202, 200, 202

⁸ DAP 202, 202f, 202, 101f (referat). Stalinisterna säger motsatsen om sina anhängare.

⁹ Medvedev, s.79.

¹⁰ DAP 125. DVP 329 (samuraj). Trotskijs egna ord: DFP 293. Redan på sextioalet skrev Sovjetexperten och historikern Leopold Labedz en kritik av Isaac Deutscher som i mycket liknar min egen (se *Encounter* i källförteckningen). Labedz avfärdar det spekulativa i Deutschers metodik och tar upp hur Deutscher slarvar med fakta och förvränger sanningen. Det känns positivt att få stöd av en berömd historiker. Frågan är om Isaac Deutscher och andra trotskister medvetet, mot bättre vetande förvränger historiska fakta? Om Deutscher faktiskt inte ens själv tror på det han säger sig tro. Det är min övertygelse och jag jämför honom med de s.k. Förintelseförnekare som försöker skapa tvivelsmål om det nazistiska folk mordet. I början av 2000-talet hölls en rättegång mot en av de mest ökända förintelseförnekarna. Man kan beskriva Deutschers verksamhet med samma ord som uttalades under rättegången av advokat Richard Rampton:

- Det handlar inte om att Deutscher är okunnig. Det handlar inte om att han har fel. Det handlar om att han medvetet förvränger händelserna i denna speciella period av Europas historia, inklusive vad som hände i Sovjet. Herr Deutscher kallar sig historiker. Sanningen är emellertid att han inte alls är historiker utan historieförfalskare. För att säga det rakt på sak – han är en lögnare.

¹¹ DAP 153, 202, 200. Även tidigare under exilen kallas Trotskijs grupp (till skillnad från övriga) en ”stjärnsamling” DVP 150, eller ”en lysande politisk elit” (DVP 196).

¹² DVP 124. DAP 155f.

¹³ DAP 85. (DAP 40, 45, 68). DAP 203, 204, 205, 205, 239, 238. Åter ser vi poängteringen av hur budskapet uppfattas och reaktionen hos åhörarna: ondskefull självgodhet, som de försöker rättfärdiga genom anklagelser mot andra.

¹⁴ DAP 213. DFP 325 (ordvrängeri). DFP 293 (totalitär stat). DAP 205. Ingen splittrare går med på att hans handlande baseras på makthunger. Istället legitimeras verksamheten *alltid* med att motangripa ledningen. Standardargumenten är: 'Moderpartiet är inte revolutionärt längre', 'Det är en för stor klyfta mellan ledningen och basen'. 'Det är inte mitt fel som splittrar. Det är ledningen som inte lyssnar och går åt rätt, dvs. mitt, håll!'.

¹⁵ DAP 205, 249; 200, 206, 83; 206, 206 (referat)

¹⁶ Koncentrationsläger: Dokument utifrån, ”Lenin”, TV2, 10 februari 1999, DVP 370 (Jodå, både Trotskij och Deutscher använder det ordet); Trotskijs syn i *Kommunismens svarta bok*, s 88. Metod: Montefiore, s 47. DAP 206, 207.

¹⁷ ”endast de mest skolade partimedlemmarna (kunde) följa argumentationen”. ”Ännu mindre kunde de tillägna sig Trotskijs resonemang (som gick) över huvudet på den vanlige bolsjevikern”. DAP 208, 115, 115, 211, 210, 115, 211, 209, 208, 208f, 209. Även tidigare föraktade Trotskij ’ryskheten’ (DVP 147)

¹⁸ Subtitl: DAP 211.

8 SISTA KONFERENSEN

Oppositionen ”krympte och föll sönder” då den var överksam: ”En liten grupp intellektuella och mycket avancerade arbetare kan fylla tomrummet med studier och diskussioner... Men för varje större grupp, i synnerhet om den innehåller fabriksarbetare, är överksamhet i stort sett liktydigt med politiskt självmord”. I Leningrad fanns det inte mer än trettio trotskister kvar runt 1926.

I sitt dilemma trodde oppositionen att de kunde blidka ledarna med eftergifter, bl.a. tog Trotskij avstånd från sina följeslagare i utlandet som förklarar sin solidaritet med den ryska oppositionen och uteslutits från sina egna kommunistpartier. Oppositionen erkände att de bildat en fraktion och upplöste den. ”Och när de förklarade att de erkände fraktionsförbudet som giltigt och nödvändigt, tycktes de välsigna den piska, med vilken Stalin gisslade dem”.¹

När en bok kallad *Since Lenin died* avslöjade innehållet i Lenins testamente beslöt sig Trotskij för att låtsas om att han inte visste något och uppträda ”med falskt vittnesbörd mot sig själv”. Tidningen *Bolsjevik* tog in följande meddelande från Trotskij:

”Allt tal om (Lenins) ’testamente’ och dess förmenta hemlighållande eller kränkande är ett illasinnat påhitt och helt och hållet riktat mot Lenins verkliga testamente och intressena hos det parti han grundade”.

Trotskijs handlande beskrivs av trotskisterna som framtvingat av politbyrån, i avsikt att bevara enheten, av taktiska skäl, och dessutom på begäran av den ledande gruppen i oppositionen. Det visar ”Med vilken desperation

Trotskij och hans anhängare kämpade för att undvika ett återupptagande av kampen”, enligt trotskisterna. Själv fick han lida för detta uttalande som senare flitigt citerades av Stalin.

I *New York Times*, 18 oktober 1926, publicerades hela Lenins testamente för första gången. ”Bland ’Moskvas besvärade samveten’ fanns inget mer besvärat än Trotskijs. Han hade förnekat testamentets autenticitet och tagit avstånd från (den anhängare som publicerat det)... Men när han en gång kommit tillbaka till striden och bildat den förenade oppositionen, hade han all anledning att ställa saker och ting tillrätta”.² Så kan man också uttrycka saken. Varför Trotskij med flera har rätt att gå emot centralkommittén den här gången, men inte tidigare framgår inte. Inte heller varför Trotskij inte fortsätter att ljuga när partiet begär det.

På politbyråns möte den 25 oktober anklagar Stalin åter oppositionen för att vara en socialdemokratisk avvikelse. Tyvärr tar trotskisternas alster aldrig upp vad Stalins kritik baseras på. På vilka grunder kallas en vänsteropposition socialdemokratisk? Inte heller får man några svar från Trotskij. Han säger till politbyråmajoriteten att de tydligen inte vet sitt eget bästa när de inte följer hans linje, sedan pekar han på Stalin och säger ”Förste sekreteraren kandiderar till posten som revolutionens dödgrävare”. Stalin bleknar och rusar ut.

Nästa dag sparkas Trotskij ut från politbyrån. Den förenade oppositionen beslutar sig att ”avstå från att angripa de styrande fraktionerna på den kommande partikonferensen och endast gripa till orda i självförsvar”.³

Konferensen öppnas och oppositionen sitter tyst medan partiet ”hånade dem och försöker dra in dem i debatten”. Stalin gav en ”oändlig genomgång av Trotskijs levnadshistoria för att för n-te gången” bevisa att Trotskij var mot Lenin. Stalin hånade, fördömde, anklagade och slutade med att mana till en rejäl bakläxa för oppositionen:

”Därefter reste sig Trotskij för att hålla ett av sina största tal. Det var måttligt till tonen men förödande till innehållet, det var mästerligt i logisk och konstnärlig uppbyggnad och

lyste av humor... Församlingen lyssnade till Trotskij i andlös spänning och fientlig respekt, trots att han upprepade gånger var tvungen att avbryta sitt tal vid de mest dramatiska tillfällena och begära att få fortsätta. Gång på gång förlängde konferensen hans talartid. Han var behärskad och övertygande och visade inga tecken på vacklan eller svaghet”.⁴

I stort sett innehåller talet en tro på den kommande europeiska revolutionen och att ingenting kommer att fungera om den uteblir. Inte med ett ord kommenterar trotskister sakfrågorna. Däremot kommenteras ”den giftighet och våldsamhet, med vilken de styrande fraktionerna behandlade oppositionen, och man känner mycket påtagligt hur den råa brutaliteten stiger till allt högre höjder och förvandlas till raseri”.

Partiets överväldigande majoritet beskrivs i Trotskijs biografi som groteska, råa och hämndlystna, levererande osmakliga hyllningstal till Stalin. De kallas av trotskisterna för huliganer och busar i sina orgier av fanatism, hänsynslöshet, hätskhet, hotelser och hånleenden. Bucharin skrek ut: ”Säg det, och säg det uppriktigt: Trotskij hade fel när han förklarade att vi inte hade en fullt proletär stat! Varför saknar ni mod att komma fram och erkänna det?”. Ingen förlåtelse för oppositionen, ylar Bucharin, ”förrän de kom med böjt huvud för att ångra sig, bekänna och be: ’Förlåt oss för våra synder mot andan och bokstaven och själva essensen i leninismen’”.

Trots den klara utmaningen vägrar trotskisterna bemöta argumenten och istället snyftar de fram motanklagelser om Stalins ”illojala och samvetslösa” metoder. De kallar en regelbunden konferens för ”en uppvisning i cynism”, istället för att ta till sig eller ens bemöta kritiken.

Stalins agerande, säger trotskisterna, kom ur fruktan, bävan, förvirring och rådvillhet. Han visste varken ute eller in, ryggade tillbaka inför sina egna planer och tillgrepp hotelser och fjäsk för att få över tidigare kritiker på sin sida. För första gången gjorde de avbön. Vidare meddelade Stalin att Lenins änka Krupskaja tagit avstånd från oppositionen och han lät

dessutom representanter för de utländska kommunistpartierna tala om för oppositionen att skärpa sig. ”Oppositionen var slagen”, summerar Deutscher i sin biografi.⁵

Innan vi lämnar denna spännande konferens finns det en replik som fälldes och är värd att nämna. Kaganovitj påminde om de ord Trotskij fällde på den elfte kongressen, när han förde talan mot arbetaroppositionen. Då hade han sagt att det var oförsvarligt att tala om sina ledare och kamrater i termer av ”vi’ och ’de’”, för gjorde man det så satte man sig upp mot partiet. Oavsett vilka goda motiv man hade så blev resultatet att man bistod kontrarevolutionen:

”Hur kunde du, kamrat Trotskij, ha rätt att säga detta till (arbetaroppositionen) när de gjorde sitt misstag (och dessa kamrater var gamla bolsjeviker), om vi inte har rätt att tala om för dig, att du slagit in på Kronstadt-vägen?”.⁶

En av de klurigaste uppgifterna för Trotskij och trotskisterna, är att i efterhand förklara varför Stalin kom i maktposition. Den direkta orsaken är att han under maktkampen fick stöd av långt fler partikamrater än någon av oppositionsledarna. *Men varför fick Stalin med vänner ett så starkt stöd av så många?* Hur kom det sig att partiet följde honom? Speciellt om nu Trotskij var så fantastiskt skicklig och hade rätt i allt hela tiden, som trotskisterna hävdar.

Själv säger Trotskij att oppositionen ”känner den världshistoriska processens puls, klart förstår klasskrafternas dynamik, är förutseende och medvetet förbereder framtiden”. Den erbjöd ”en ojämförligt mycket riktigare analys av de processer som ägt rum i landet, och... med betydligt mer precision förutsagt dess utveckling”. Trotskij fortsätter:

”I förstone tycks detta påstående vederläggas av det enkla faktum att den fraktion som inte kunnat förutse skeendena hela tiden varit den segerrika medan den skarpsinniga gruppen lidit nederlag på nederlag. Detta slags invändning är frapperande men kan bara övertyga dem som uteslutande tänker i rationella kategorier och som ser politiken som en

logisk argumentation eller som ett schackparti. Men i det stora hela är den politiska kampen en intresse- och styrkekamp snarare än en kamp med argument”.⁷

Ändå försöker Trotskij och hans efterföljare förklara sin uppfattning om historiens utveckling med argument, trots att de agerar i en politisk kamp. De vill inte enbart berätta en historia. De vill påverka människor och förändra vad de anser vara fel i samhället. Alltså en politisk kamp. Så varför fick Stalin stöd?

Trotskij säger att det berodde på att ”Förändringar sker i förhållandet mellan klasserna och ... djupgående förändringar äger rum i de nyss revolutionära massornas psykologi”⁸. Men Trotskij berättar inte varför han och hans sympatisörer inte anpassade sin politik till sin analys, som enligt dem själva var ojämförligt mycket bättre. Om nu folket ville ha lugn och trygghet för att bygga upp landet, istället för revolutioner utomlands, varför inte anpassa budskapet till detta?

I fråga om Ryssland var medlemmarna, enligt Trotskij, alienerade från revolutionen. Styrandet och makten befann sig högt över vad någon basmedlem kunde påverka. ”Staten och partiet uppträdde för honom som blinda, krampaktiga och oförutsägbara krafter”. Sovjeterna skulle ju ha varit maktorgan för folket, men partiet hade för längesedan tagit makten ifrån dem. Då ingen kunde veta folkets åsikt drev ”de styrande fraktionerna” runt och famlade i skuggor. Det var denna ”alienation från samhället och varandra” gjorde att det uppstod så många anklagelser kors och tvärs.⁹

Så tidigt som 1920 hade Trotskij förklarat att ”Den gamla kapitalistiska arbetsorganisationen har oåterkalleligen och en gång för alla krossats”. Inkonsekvent nog varnar han flera år senare när han själv förlorat makten för en borgerlig kontrarevolution. Han pekade ut de ”krafter” (alla socialister älskar att använda det ordet) som låg bakom faran för ett återupprättande av kapitalismen: de välbärgade bönderna, NEP-borgarna och delar av byråkratin, ”alla de klasser och grupper som hade intresse av en borgerlig restauration”.

Trotskij medger att ”I en totalitär stat är det apparaten (dvs. partiet och statsmaskineriet) som utövar diktaturen.”, men samtidigt finns inkonsekvent nog en fara från dessa ”krafter” som inte utövar diktaturen.¹⁰ Bucharin var längst åt höger. Stalin var som vanligt i mitten. Den logiska slutsats Trotskij drog, var att det gick utmärkt att förena sig med Stalin mot Bucharin, men inte tvärtom.

När trotskister påminns om denna slutledning och vad som faktiskt hände, finns det ingen ände på stammande ursäkter:

”När man betraktar denna taktik, som Trotskij bar huvudansvaret för, i ljuset av det bittra slut som drabbade alla anti-stalinistiska fraktioner och grupper, kan den inte framstå som annat än rena självmordsvansinnet.”

Men trotskister kanske inte vore trotskister om de inte hade svar på varför Trotskij hade rätt i alla fall... just då... och om bara omständigheterna varit annorlunda...¹¹

Stalin intensifierade kampanjen mot oppositionen genom att skicka ut oppositionsledare på olika diplomatiska uppdrag.

Under sin tid vid makten hade Trotskij stött på protester i politbyrån från fackföreningarnas talesman Toms kij. Trotskij sade till honom att han var gammaldags och gynnade en konsumtionsattityd hos arbetarna, när det gällde att befrämja statens ”produktionistiska” åskådning. När han trots det inte upphörde med sin kritik avsattes han från sin post i fackens ”centralråd och ’sändes på uppdrag’ till Turkestan, något som inte var annat än en illa dold exilering”.

Nu gör Stalin likadant och trotskisterna konstaterar att den här gången är det omoraliskt. Värst blev det för Kamenev som fick åka till fascist-Italien, ”det gick inte att tänka sig något mer frustrerande och förödmjukande uppdrag” för den stackars karlen. ”Oppositionen blev ursinnig och försökte försvara sig med protester”. Ledningen konstaterade att sådana protester bara var utslag av ny uppstudsighet som krävde ännu hårdare tag och skickade iväg än fler.¹²

NOTER TILL KAPITEL 8

¹ DAP 214, 156 (detta låter farligt nära ett förakt för arbetare, och man erinras om anklagelsen mot Trotskij att han riktade sig mot småborgerliga element), 153, 214, 215.

² DAP 152, 215.

³ DAP 216, 217.

⁴ DAP 218, 220

⁵ DAP 220, 221, 220, 221, 223

⁶ DAP 223. Inget svar från Trotskij, eller hans efterföljare, bara motanklagelser, undanflykter och mera motanklagelser.

Historikern Paul Johnson tar i sin bok *Moderna tider* s 328-329, upp Trotskijs subjektiva etik och moraliska relativism. Johnson räknar även upp Trotskijs hänsynslösa gärningar mot dem som står utanför partiet. Trotskij ansåg sig tydligen inte bara ha rätt att göra vad han vill mot alla icke-bolsjeviker – så långt var alla bolsjeviker överens. Men han ansåg tydligen också att han hade rätten att kritisera och behandla sina partikamrater hur som helst, samt att ingen hade rätt att kritisera eller bestrida honom.

⁷ Medvedev, s. 49, 49, Referat: 49

⁸ Medvedev, s. 49.

⁹ DAP 226, 227

¹⁰ DVP 368 (oåterkalleligen). DAP 227. DFP 293.

¹¹ DAP Referat: 228. 228. För att inte upprepa mig för mycket i texten går jag denna gång igenom beskrivningen av de retoriska teknikerna i fotnoten.

Isaac Deutschers trebandsbiografi, *Den väpnade profeten, Den avväpnade profeten och Den förvisade profeten*, på vilken denna framställning av Trotskijs liv till stora delar bygger, följer ett schema av retoriska tekniker.

Dessa var följande: först framställs Trotskijs goda avsikter. Sedan berättar Deutscher om vilket bra jobb Trotskij gjorde. Nästa steg är att berätta hur fel resultatet blev (ibland meddelas hur mycket mer fel alla andra hade). Slutligen återkommer Deutscher till Trotskijs goda avsikter, och berättar att han hade rätt i alla fall, med tanke på de förändrade omständigheterna i situationen just då. De retoriska teknikerna finner man i Deutschers förklaring till varför Trotskijs taktik misslyckades:

Det är klart, säger Deutscher, att när man så här i efterhand vet allt kan man förstås undra över den ”kortsynthet eller förblindelse som för tillfället karakteriserade den man som så ofta uppvisade en profetisk insikt” (Deutscher tar upp den andra punkten, Trotskijs goda arbete, och berättar att Trotskij normalt sett hade en profetisk insikt). ”Emellertid vore det ensidigt att betrakta händelserna utifrån deras resultat”, försäkrar Deutscher (här kommer den tredje punkten: Deutscher medger att Trotskij hade fel). Sedan ger Deutscher en förklaring om sammanhagen just då och faran för kapitalismens återkomst, att ingen kunde förutse industrialiseringen som följde några år senare och att i beaktande av detta så var Trotskij helt logisk. Tyvärr överskreds logiken av senare händelser, men i alla fall (här kommer Deutscher med den sista punkten i sitt retoriska upplägg: Trotskijs goda avsikter och att han hade rätt i alla fall, med tanke på de förändrade omständigheterna i situationen just då). Slutligen, som i all god retorik, ger Deutscher en hjärtknipande slogan: ”Trotskijs tragedi låg i att han genom själva sitt sätt att försvara revolutionen också begick politiskt självmord”.

¹² DAP 68, 242, 243,

9 SLUTSTRIDEN

Inför nästa partikongress talar Trotskij till centralkommittén och säger att "Stalin uppenbarligen syftade till ett fysiskt förintande av oppositionen". Stalin förnekar anklagelsen indignerat.

Den 24 juli ställs Trotskij inför partiets högsta domstol, 'centrala kontrollkommissionens presidium' (alla kommunister är förtjusta i långa, tillkrånglade namn). Fem år tidigare hade Trotskij själv anklagat Arbetaroppositionen inför samma domstol och domare. Domare och ordförande är den respekterade Solz, 'partiets samvete', kallad. Alla övriga presenteras av trotskister som snörvlande, morrande, nästan Gollum-liknande kräk, som kommer "slokörade och med hjärtat i halsgropen till sitt jobb... tvekande eller t.o.m. darrande att göra vad som ålåg" dem, etc.

När denna degradering av domstolen som en hoper halvmänskliga djur utan vilja eller mål är avklarad, får Trotskij komma till tals. Han börjar med att fördöma domstolens partiskhet och vill diskvalificera den. Fortsätter med att "Vi förklarar härmed att vi kommer att fortsätta att kritisera den stalinistiska regimen, så länge ni inte fysiskt förseglat våra läppar". Och slutar sitt tal med de traditionella upplyftande hejaropen: "Partiet måste söka garanti för sin stadga i den egna basen... må den 'disciplin' som undertrycker rörelsens vitala intressen gå under".¹

Åter ser vi prat som tröttar öronen på dem som lyssnar med lite distans. Vem bestämmer när partiet har sin "stadga i basen"? Och när den har förlorat den? Om inte ledningen bestämmer, hur gör man då? Och "rörelsens vitala intressen". Vem avgör vilka de är? Ingenting av detta har trotskister kunnat svara på sedan denna ödesdigra dag inför bolsjevikpartiets domstol.

Enligt trotskismens historieskrivning gjorde nu Stalin allt för att tysta Trotskij, eftersom han var livrädd då "Nästan varenda ett av Trotskijs nyss hållna tal kunde slagit hål på hans mödosamt uppbyggda och ännu osäkra auktoritet".

Ett tillfälle kom när Trotskij sade att i händelse av krig skulle den styrande fraktionen "visa sig inkompetent och oförmögen att höja sig i nivå med uppgifterna, och att oppositionen (skulle) försöka överta krigsledningen". Trotskij anklagas för "illojalitet och defaitism" och hans uttalande "citerades varhelst Trotskijs förräderi skulle bevisas".

Samtidigt fortsätter ledningen att plocka fram anklagelser ur Trotskijs förflutna. Även "att Trotskij under inbördeskriget var fientligt inställd till kommunisterna i armén och beordrat arkebusering av modiga och oskyldiga kommissarier".²

Trotskijs försvarar sig med att Stalin m.fl. kanske inte var oförmögna att säkra en seger, men skulle försvåra den. Trotskisterna använder dessa argument när de talar om Stalins roll i andra världskriget och skyller Sovjets inledande bakslag på Stalin. De flesta nutida betraktare instämmer, men dåtidens bolsjeviker säger i efterhand att allt han gjorde var nödvändigt, "Annars hade vi aldrig vunnit kriget!".

Stalin drar åt tumskruvarna. Han går ut med att sjutimmarsdag snart skall införas. Trotskij menar att Sovjet inte har råd med en sådan reform, varvid Stalin går till arbetarna och berättar om Trotskijs protester. Då slöt sig "En mur av likgiltighet och fientlighet... kring oppositionen".³

Oppositionen förebereder en politisk textsamling med sina åsikter, kallad en Plattform, trots att de var överens med partiet om att inte protestera. Åter "avvisar centralkommittén oppositionens klagomål och vägrade att publicera *plattformen* som en del av kongressmaterialet. Den förbjöd också oppositionen att låta cirkulera dokumentet med egna medel". Som för att bevisa sin likgiltighet inför beslutet beslöt sig trotskisterna för att strunta i förbudet. Mitt i mörka natten 13 september gjorde hemliga polisen en räd mot tryckeriet och förklarade att en kontrarevolutionär sammansvärjning avslöjats.⁴

I slutet av september samlas den internationella kommuniströrelsen. ”Vissa utländska kommunistledare började förlora tålamodet med oppositionen och föreställde sig att det ryska partiet och internationalen skulle återgå till ett normalt liv, när man en gång för alla blivit av med Trotskij och Zinovjev”.

Trotskij kommer till sammanträdet och möts av en överfylld hatt- och rockhylla. En av sekreterarna frågar om han kan hjälpa till med något. ”Kvickt som tanken svarade han klipskt: ’Nej tack. Jag letar efter två saker – en god kommunist och någonstans att hänga min rock. Det finns inte här.’”.

Om trotskisterna är grova i sin bedömning av det ryska partiets högsta domstol, är det intet mot hur de ser på de totala nollor som ”hade mage att sitta till doms över dem som var den ryska revolutionens kött och blod”.⁵

”Det var en grotesk scen. De utländska kommunister som satte sig till doms över en av grundarna av deras International och frånkände honom varje merit som revolutionär, var nästan samtliga patetiskt misslyckade revolutionärer: de var upphovsmän till misslyckade resningar, nästan professionella förlorare i revolution eller ledare av obetydliga sekter och solade sig i glansen av den oktoberrevolution, i vilken den anklagade spelat en så framträdande roll.

Bland dem fanns Marcel Cachin, som under första världskriget... reste till Italien på den franska regeringens uppdrag för att underblåsa Mussolinis krigskampanj. Där fanns Doriot, den blivande fascisten och Hitlermarionetten. Thälmann, som skulle leda den tyska kommunismen vid dess kapitulation för Hitler... Roy, som just var hemkommen från Kina, där han gjort sitt bästa för att få det kinesiska partiet att krypa i stoftet för Chiang Kai-shek. Som uteslutningsmotionär uttogs J. T. Murphy, en obetydlig representant för ett av de mest obetydliga utländska kommunistpartierna, det brittiska”⁶

En fullständigare bild visar att det utöver dessa fem (eller snarare fyra, för Doirot var inte där), fanns representanter från Finland, USA, Japan, Jugoslavien, Tjeckoslovakien, Indien, Bulgarien, Italien och Ungern. Antagligen ännu fler. Även Stalin och Bucharin närvarade. Trotskij talade ”med förakt och lidelse” och ”Det förakt Trotskij vräkte över detta konventikel stod i proportion till deras förolämpningar mot honom”⁷. De påstådda förolämpningarna får man läsa om i andra källor än trotskisternas för de förtiger diskussionen helt.

Vad som hände var bl.a. att den finske kommunistledaren Otto Wille Kuusinen, som satt ordförande, sade att Trotskij måste bort, varvid Trotskij stöddigt frågade om ”Hjälten från den finska revolutionen försöker lära mig vad bolsjevism och leninism är?”. Kuusinen svarade att när Trotskij hade ordet var det hans tur att tala, till dess kunde han låta bli att avbryta den som hade ordet. Dessutom hade Trotskij gjort sig känd för att använda fula öknamn på alla stora gestalter i den internationella kommunismen, så han kände sig bara smickrad över att bli påhoppad av Trotskij. Även Stalin fick sig en skrapa av Trotskij, men Stalin svarade ”Håll dina kraftuttryck för dig själv. Du skämmer ut dig med dessa oförskämdheter. Du är en mensjevik!”⁸.

Så fortsatte det, men i trotskisternas framställningar återges bara Trotskij's anklagelser, ”och sedan han vänt ryggen åt exekutiven i den organisation, på vilken han ställt sina högsta förhoppningar, ’avlägsnade han sig från salen med huvudet upplyft’”. Kommentarer känns överflödiga,⁹ men en fråga återstår. Precis som i fallet med Trotskij's enastående ryska följeslagare som dök upp från ingenstans, måste man fråga sig var dessa undermänniskor kom ifrån? Tidigare har de internationella kommunisterna presenterats som hjältar och heroiska revoltörer, vilka kämpat med livet som insats mot sina kapitalistiska förtryckare. Nu helt plötsligt framställs de som värdelösa ynkryggar och patetiska förlorare. Och allt bara för att de tar ställning mot Trotskij.

Den 23 oktober 1927 sammanträdde det sovjetiska kommunistpartiets högsta domstol. Stalin talade ”med brutalt och kallt hat och utan varje spår av ångest”. Trotskisternas

beskrivning av mötet är total i de till max drivna försöken att framställa motståndarsidan i dålig dager:

(Deltagarna hade) ”farhågor och olustkänslor, vilket tog sig uttryck i den utomordentliga nervositet och våldsamt som präglade förhandlingarna. Det låg en sjuklig spänning i luften... med djupt hat men också med djup bävan och en molande osäkerhet... motsägelsefulla känslor, vilka stegras till veritabla vredesutbrott... (Alla) söker bli av med sina egna kval genom att driva på bödeln och vräka skamlösa förolämpningar och tunga stenar över den dömde. Det var så stalinisterna och bucharinisterna uppträdde under denna session. De avbröt gång på gång Trotskijs sista pläderingar med hatfyllda och vulgära smädelser. De höll för öronen vid hans resonemang och uppmanade ordföranden att täppa till munnen på honom. Från ordförandens bord kastades bläckhorn, tunga volymer och ett glas mot Trotskijs huvud medan han talade... Det var ingen ände på alla hotelser, smädelser och förbannelser, vilket fick församlingen att likna en skara dömda själar/.../

’Uteslut oss ni – det kommer inte att hindra vår seger’, var de sista ord partiets högsta råd fick höra från Trotskijs läppar”.¹⁰

Detta var slutet på Trotskijs äventyr i bolsjevikpartiet. Här kan man påminna sig om hur han ”för tio år sedan såg den ledande mensjeviken Martov marschera ut ur sovjeten och triumferande ropade åt honom: ’Gå bara, gå till historiens skräphög’”. Men historien är inte över här. Det är många år kvar, mycken bitterhet och rader av besvikelser innan en av seklets största politiska *outcasts* avlutar sin livsgärning.

Trotskij, som hade gått från en besvikelse till en annan, visade enligt sin biografiförfattare ”en obeveklig fasad och bland (sina) anhängare var han ett föredöme av självkontroll och heroisk styrka”. Sanningen är snarare att han här, liksom tidigare när han arbetade under stark press, ofta var ”nära ett nervöst sammanbrott: han blev lättirriterad och fick raserianfall”.

Självkontrollen behövde han inför revolutionens tioårsjubileum. Dagen, den sjunde november 1927, blev ”ett förkrossande nederlag” för oppositionen.¹¹ Oberoende rapportörer¹², men inte trotskister, talar om den bitterhet som stod att läsa i Trotskij ansikte när han såg sina fåtaliga anhängare sparkas, jagas och drivas runt i gatlopp över hela Moskva. De fick stryk var de än visade sig. Deras paroller revs ner. En var ’Genomför Lenins testamente’. Det var ju så dags. Den 14 november blir Trotskij utesluten ur partiet för anstiftan av kontrarevolutionära demonstrationer.

På kongressen i december förklarar oppositionen i ett förbindligt brev att de har en del av ansvaret för det inträffade, men inte den största, och att de är redo att upplösa sin organisation om de får återinträda. Kongressen struntar blankt i oppositionens krav.¹³ Av 725 000 röster får hela den samlade oppositionen 6000. Mindre än en procent.¹⁴

Föreställ er en bröllopstårta på sisådär sju och ett halvt kilo. Föreställer er att brudgummen delar ut bitar (”Varsågod, Ivan!”, ”Tag en bit, Natasha!”). När han kommer till en grupp speciella gäster, så är tårtbiten sextiotvå gram stor! (”Här får ni att dela på, Trotskij, Zinovjev och alla era vänner!”). Det är inte en tårtbit, det är en förolämpning. Ungefär så kan man se på oppositionens ’fraktion’. Den är inte en fraktion, den är en spillra. Och ’de styrande fraktionerna’ är en närmast total helhet på trekvarts miljoner människor.

”En vecka senare var den förenade oppositionens sönderfall i full gång... (den) vittrade sönder runt omkring (Trotskij), uteslutningarna blev allt fler och tusentals oppositionsmän kapitulerade”. Som alla visste hade Trotskij inte för avsikt att kasta in handduken. Den hemliga polisen, GPU, kallade honom till sig, ”Han ignorerade kallelsen”. Den 12 december fick han meddelandet att han brutit mot artikel 58, kontrarevolutionär verksamhet, och därför skulle deporteras om en månad.¹⁵

NOTER TILL KAPITEL 9

¹ DAP 244, 245, 249. F.ö. är detta exakt vad han sade mot Lenin redan 1904: DVP 74

² DAP 252. DVP 316

³ DAP 249, 250, 260. Kriget-citat av Kaganovitj: Montefiore, s. 248, 264.

⁴ DAP 255, 283, 257

⁵ DAP 240

⁶ DAP 257

⁷ DAP 257

⁸ Volgokonov, Dmitri *Trotsky the eternal revolutionary* The free press 1991, s. 291ff. Det är inte underligt att Deutscher inte tar upp Kuusinens namn. Denne hade Lenins förtroende, och kan därför inte kritiseras av trotskister. Vid ett tillfälle när Komintern gav Lenin fel upplysningar, sade han att den befolkades av alltför många virrpannor, och tillade: ”Jag kräver absolut att Otto V. Kuusin och endast han avger rapport för den kommande kongressen. Därför att han vet, och han tänker” (Lindgren *Lenin*, s 202).

⁹ DAP 258. Ändå frågar man sig hur denne ofattbart dryge tölp kan ha några efterföljare och beundrare?

¹⁰ DAP 261. Lagg märke till Deutschers presentation av avsikter och känslor hos motståndarna: Stalins gäng ”söker bli av med sina egna kval” genom protester. Åter är allt baserat på fria fantasier av Deutscher. Han konstruerar sina egna avsikter och motiv hos andra människor enbart utefter sina egna övertygelser. För en genomgång av Deutschers falska dramatisering, se Leo Labeledz i *Encounter*, speciellt s 76. Hade Trotskij några argument alls? Inför partiet sade han att bolsjevikerna uppnått ”gigantiska resultat” genom våld, men deras fiender ”stod för en förlorad (sak)... så kunde man inte krossa en opposition som stod för historiska framsteg” (DAP 261). Detta låter mera som en vädjan om barmhärtighet än ett argument.

En intressant sak finns att tillägga apropå Trotskijs hänvisning till historien och nödvändigheten (det gör även Deutscher, se Leo Labeledz i *Encounter*, s 73). Det är exakt samma argument som användes på 1800-talet för att utrota urbefolkningar i Amerika, Afrika och Australien. De som låg bakom den ideologiska motiveringen till imperialismen, och i förlängningen Förintelsen under andra världskriget, såg sig knappast som onda män. De ansåg sig handla av ”historisk nödvändighet”, en oemotståndlig utveckling som inte kunde undvikas, ett nödvändigt men beklagligt offer – precis som kommunismen. Mer om detta i Sven Lindqvists *Utrota varenda jävel*.

¹¹ DAP 268 (skräphög. Martov kontrade med ”En dag kommer ni att förstå vilket brott ni deltar i!” (Lindgren *Lenin*, s 135). Han blev mer sannspådd än Trotskij någonsin blev), 263 (självkontroll). DVP 257 (raseri), (De kan förstås inte bevisas, men det verkar osannolikt att han vid så många andra tillfällen tappat självkontrollen, men inte här). DAP 266 (nederlag). Det hindrar inte Trotskij från att vara vid “relativt gott mod. Han framhöll för sina anhängare att inte tyckte att resultatet... var så dåligt” (DAP 269).

¹² T.ex. av Victor Serge. Hans skildring återges av Deutscher, men ansiktsuttrycket utelämnas. Däremot tar han med Trotskijs optimism.

¹³ DAP 273

¹⁴ *Sanningen som kom bort*, s 20 av Mario Sousa. Deutscher meddelar inte kongressens röstsiffror i sin Trotskij-biografi, ett utmärkt exempel på hans manipulationskonst.

¹⁵ DAP 274, 277

10 DEPORTATION

De sista dagarna inför deportationen var det liv och rörelse i Trotskijns hem. Flera utländska reportrar kom för att intervjua honom. I sina intervjuer nämnde Trotskij ”inte sina motståndare, framförde inga som helst klagomål och ingen polemik”. Han svarade inte på några frågor om den aktuella situationen. ”Resonemanget avbröts av en kamrat som skulle deporteras samma kväll – han hade kommit för att fråga om han ännu kunde göra något för Trotskij. Trotskijns ansikte med den lilla uppåtvända mustaschen bryts i en mängd glada veck: ”Så du ska ut och resa ikväll?” Kontroversernas och ironiernas man missar inga tillfällen... Den okuvlige mannens humor är oförvanskad”.

Att försöka skämta bort en sak som en deportation, två faktiskt om man tänker på hans egen, är ett exempel på hur Trotskij försöker upprätthålla skenet inför den utländske intervjuaren. Man undrar vad som hände sedan med mannen som ”ska ut och resa ikväll”?

Fortfarande fanns många i Moskva som kom ihåg Trotskij som hjälten från inbördeskriget. Flera hade samlats vid stationen för att ta farväl. Polisen sköt de upp deportationen två dagar. ”Oppositionen glädde sig... och planerade att upprepa den om två dagar”. Men Stalin överlistar dem: han skickade sina agenter att gripa Trotskij dagen efter istället:

”En sällsam tragikomik följde. Trotskij låste in sig och vägrade släppa in GPU-agenterna. Detta var en form av passivt motstånd, som han förr i världen alltid använt mot polisen... Slutligen beordrade officeren sina män att bryta sig in... (Trotskij) vägrade att klä på sig. De beväpnade männen tog av honom hans tofflor, klädde honom och, under rop och buanden från Trotskijns familj... fick de bära honom nedför trappan /.../ (Vid stationen) vägrade han att

gå på tåget, och väpnade män fick släpa honom till en ensam vagn”.¹

Trotsky blev skickad till Alma Ata, långt borta i Centralasien. Omedelbart började han kontakta sina anhängare i Sovjets deportationsorter. De flesta av de deporterade räknade med splittringar mellan Bucharins höger och Stalins mitt och att Stalin skulle behöva dem och då skulle de få komma hem. I verkligheten struntade Josef Stalin i höger och vänster. Just denna förmåga att strunta i ideologisk barlast och marxistiska dogmer var på något sätt Stalins styrka. Hans seger var ”verklighetens seger över illusionen”. Zinovjev och Kamenev beskrev en gång Stalins ”list, perversitet och grymhet”, och berättar att: ”Stalin... var inte intresserad av idéer – allt han krävde var makt”. Så sant.

Oppositionen män ställde upp på förtryck och repression, så länge de var vid makten. Kritiken mot Stalin uppstod inte förrän förföljelserna drabbade dem själva, trots att den sker med deras egna argument: den historiska nödvändigheten, den komplexa situationen, arbetarstatens heliga intressen, etc. Allt omskrivningar för en enda sanning: Grip makten, gör vad som är nödvändigt för att behålla den! Historikern Richard Pipes framhåller i sin bok *Den ryska revolutionen*, att kommunismen är ett ”monumentalt fiasko”, det enda område de hade framgång på var just i att behålla makten.²

Människan påverkar sin omvärld och sina livsvillkor, ju mer makt man har desto mer kan man påverka. Parallellt med maktens sanning hänvisar trotskister till marxismens ”krafter” i samhället som påverkar människan bortom hennes kontroll: ”Marxisterna hävdade enträget att alla sociala fenomen direkt eller indirekt bestäms av samhällets ekonomiska förhållanden”. Ett evigt problem för socialister är hur man drar en skiljelinje mellan samhällskrafternas påverkan på människan kontra människans påverkan på samhället. Ett annat problem är marxismens snöpande människosyn, som ”förolämpade människans värdighet genom att beskriva henne som fånge i de ekonomiska och sociala omständigheterna och som lekboll för de anonyma produktionskrafterna”.³

Ett intressant faktum är att trotskister bara räknar med mäktiga människors förmåga att påverka när de väl är vid makten. Som i fallet med Stalin. När han och hans vänner är på toppen agerar de likt ”ledare för en mäktig stat och ett väldigt parti, och... deras uttalanden och handlingar var av enorm historisk betydelse”.

När en person eller ett parti *inte* har makt, då talas enbart om ”händelseutvecklingen, som i sista hand bestämdes av situationens grundläggande faktorer”. Som när den stora massan av partimedlemmar famlade runt och ”Staten och partiet uppträdde... som blinda, krampaktiga och oförutsägbara krafter”. Eller i Trotskijs syn på partikonflikterna som en ”djupare konflikt” i samhället och det ”politiska jordskred” som snart skulle ske. Trotskij ”placerade sin egen person och sitt eget handlande inom ramen för de samhällskrafter som bestämde händelsernas gång. Han såg sin egen roll som underordnad dess krafter”. Han ”gav prov på en djup historisk insikt om naturen hos de krafter som skulle dränka honom”. Men åter var hans analyser fel. Talet om att ”revolutionens öde berodde på inställningen hos partiet och arbetarklassen i dess helhet och inte på oenighet inom en trång ledarkrets” tjänar till att dölja sanningen om makten för den moderna trotskismen.⁴

New Age-are talar om ”energier” utan att någonsin tala om vilken enhet de mäter med. Inte kilojoule och inte kalorier. Det hindrar inte New Age-rörelsen från att ha ordet ”energier” som sitt speciella kännetecken. Vänstern har en liknande inställning till ordet ”krafter” i samhället som leder utvecklingen. De talar inte om med vilken enhet de mäter och väger samhällets påverkan på den obetydliga lerklumpen till individ som bara är en lekboll i händerna på maktens strukturer.

Oppositionen hade baserat sitt resonemang på att högern i partiet var starkast och att Stalin följde i kölvattnet. Helt plötsligt förverkligade Stalin oppositionens vänsterkurs mot de rika bönderna och borgarna. Trotskij hade byggt hela sin argumentation på att Stalin arbetade för skydda de nyrika mot arbetaren, och hävdade att ”det stalinistiska förtrycket” gjorde

att partiet när som helst kunde börja stödja de nyrika; fast under tiden skulle oppositionen stödja Stalin. Det var själv motsägande, och Trotskij var tvungen att hänvisa till de ”rådande omständigheterna”. Hans anhängare blev förvirrade. De insåg att Trotskij måste ha haft fel hela tiden.

I revolutionära sammanhang talar man ofta om begreppet Termidor, när man beskriver en fas då revolutionen trängs tillbaka. Uttrycket kommer från den franska revolutionen då de som ville föra revolutionen till ännu radikalare höjder stoppades. De giljotinerades och revolutionen återgick till mer återhållsamma hjulspår. Termidor är ett bildligt sätt att säga att den framåtskridande, progressiva delen av en revolution förlorat initiativet eller är avslutad. Trotskij försökte använda uttrycket som en parallell på utvecklingen i Sovjet, och bytte inställning efter varje fas i sitt liv:

”En historisk analogi, som 1921 fick Trotskij att nästan skryta med att han och Lenin genomfört en halvtermidor, som senare gav honom skäl att förneka att det någonsin funnits en sovjetisk termidor, och som slutligen fick honom att 1935 hävda att Sovjetunionen haft en termidorregim i tolv år utan att han själv märkt det, var hur som helst mer förvirrande än upplysande”.⁵

När marxister tar till själv motsägelser, inkonsekvenser och paradoxer, brukar de säga att deras resonemang är *dialektiskt*.⁶ Deutscher förklarar Trotskij's ombytthet med att hans ”synsätt hade hela den dialektiska smidighet som den tvetydiga situationen krävde av honom”.

Lika vanligt bland marxister är att undvika att ge svar med hänvisning till att situationen är *komplicerad*. Trotskij gav ”noggrant avvägda analyser”. Men de oförsonliga, ”de okuvliga mohikanerna inom arbetaroppositionen”, blev inte övertygande. Hur svårt kunde det vara? ”Att bekämpa Stalin innebar att bekämpa honom... en spade (var) en spade utan några dialektiska komplikationer”.

Snart uppstod olika trotskistgrupper. Några betonade stöd för Stalin, andra betonade kampen. De beskyllde varandra för att vara desertörer respektive ultravänsterister. Trotskij försökte hålla modet uppe hos de sina, men hans ”resonemang och försäkringar tillfredställde inte många av Trotskijs anhängare. Han gav dem inga klara perspektiv... Inte heller talade Trotskij om för sina anhängare hur de skulle handla i enlighet med hans råd i den situation de befann sig och på vad sätt de skulle kunna stödja och motstå Stalin på samma gång /.../ I takt med att meningsskiljaktigheterna vidgades urholkades känslan av kamratskap och misstänksamheten ökade, tills de bägge sidorna inte hade mycket mer till övers för varandra än svarta blickar och grova ord”.

”Att kastas ut ur det parti för vilket de givit sina liv” var illa nog, nu såg de dessutom sin egen politik föras av samma människor som kastat ut dem. Vad var meningen med alltihop? De var deporterade till ”de tomma kyliga och stränga ödemarkerna i norra Sibirien” och kunde bara inte förstå vad som hänt:

”Hade alla år vid Lenins sida, som högt värderad kamrat och rådgivare inom en världsomspännande rörelse bara varit en dröm?... Nu såg de oppositionen reduceras till en liten grupp, ja nästan en sekt, som var ytterligt impotent och alienerad.... Var några få tusen... allt som återstod av den världsomskakande bolsjevikiska rörelsen?”⁷

Till slut verkade en öppning visa sig. Bucharin verkade vilja ha en allians med vänstern och de deporterade, p.g.a. motståndet bland bönderna som Stalins politik lett till. Stalins hårdare tag kom ur att han drog slutsatsen att ju mer socialismen utvecklades, desto starkare skulle det folkliga motståndet bli, och desto starkare måste ledarskapet bli för att kunna stå emot. Men Trotskij vägrade gå ihop med Bucharins höger mot Stalins mitt eller göra några överenskommelser med Bucharin. Varför? Svaret är att Trotskij fruktade att Bucharins högerkurs skulle ta över revolutionen och föra in den på helt fel vägar. Man kan illustrera Trotskijs inställning så här: Säg

att Trotskij har 20% sympatisörer i partiet, Stalin 40% och Bucharin 40%. Skulle nu Trotskijs vänster gå ihop med Bucharins höger för att krossa Stalin, då tar Bucharins fraktion, som ju är dubbelt så stor som Trotskij, över partiet. Då blir det högerkurs och Trotskij kan inget göra.

Stalin lät de förvisade tro att Trotskij snart skulle återkallas. Trotskij ”och hans kamrater, förklarade han, skulle återinträda i partiet endast på villkor att där rådde proletär demokrati, som gav full yttrande- och kritikfrihet – och på det villkoret att partiledningen skulle väljas av basnivån i slutna voteringar istället för att handplockas på administrativ väg medelst de välbekanta fraktionella manipulationerna”.

Att bli skickad i exil och se sin fraktion reducerad till en impotent sekt hade inte lett Trotskij till att förstå vikten av ödmjukhet. På frågan om villkoren för att återvända hem svarade Trotskij att han minsann inte rörde sig ur fläcken förrän ”de sänder ett specialtåg för att hämta honom” och alla maningar till enhet förkastade han med ”hån och förakt”:

”Han förklarade att han inte tänkte göra något för att ’underlätta’ sitt återinträde i partiet och att han inte tänkte tiggasina förföljare om att bli återkallad till Moskva. Det var deras sak att ta den sortens initiativ om de ville, men inte ens då skulle han upphöra att angripa dem såväl som avfällingarna”.

Från ödemarken ropade de förvisade att ”Den dag är inte långt borta ... när kravet på Trotskijs återkomst snart skall ge eko över hela världen”. I sin iver att förstå världen omkring dem konstaterade de att Stalin höll på att ”återupprätta kapitalismen, just när han var i färd med att förstöra privatjordbruket... och gynna ett borgerligt flerpartisystem, just när han höll på att driva enpartisystemet till sin yttersta spets och göra sig själv till den ende ledaren”.

Orsaken till att de kom till så felaktiga slutsatser var, enligt trotskisterna, att de inte hade Trotskijs ”realism och självdisciplin”, för att inte tala om hans ”tankekraft, lidelse och

uttrycksförmåga och inte heller hans våldsamma energi”. Trots sina, enligt följeslagarna, ofantliga kvalitéer var Trotskij lika oförmögen att hitta vägen ur dilemmat.⁸ I sin exil fortsatte Trotskij att skriva analyser om vart revolutionen var på väg.

Som tidigare sagts bygger denna bok på grundhypotesen att trotskisters argumentation för Trotskij sker genom retoriska tekniker. Dessa använder Isaac Deutscher i sin Trotskijbiografi om och om igen. I presentationen av Trotskijs analyser om Sovjet på trettioalet ges ett ytterligare exempel på hur dessa retoriska tekniker används för att stödja Trotskij.

Mönstret i Deutschers upplägg är följande: först framställs Trotskijs goda avsikter. Sedan berättar Deutscher om vilket bra jobb Trotskij gjorde. Nästa steg är att berätta hur fel resultatet blev (ibland meddelas hur mycket mer fel alla andra hade). Slutligen återkommer Deutscher till Trotskijs goda avsikter, och berättar att han hade rätt i alla fall, med tanke på de förändrade omständigheterna i situationen just då. Låt oss tillämpa modellen av de retoriska teknikerna på Deutschers presentation av Trotskijs analyser:

Deutscher förklarar i sin Trotskijbiografi att hans läromästare i sina skrifter ”analyserade ... koncist och med imponerande framsynthet den sociala bakgrunden, mekanismerna, formen och utseendet av Stalins välde” (här är den andra punkten, en presentation av hur bra Trotskijs analys var).

Men tyvärr stämde ingenting av det Trotskij förutspådde, varför Deutscher påpekar att ”Det är alltför lätt att i en tillbakablick se misstagen i dessa resonemang, och det är ännu lättare att missa den kärna av sanning de innehöll” (här följer nästa steg: Deutscher medger att Trotskijs analyser var fel).

Det som gör denna presentation från Deutscher annorlunda än de tidigare är de hårda ord han använder i sin negativa bedömning av Trotskijs analyser: Hans slutsatser kallas absurda. Han övervärderade trendernas styrka och förlorade greppet. Hans resonemang bestod av undervärderingar, förlorade visioner och förlust av skarpsinne. Hans tänkande slog slint och bestod därför av uppenbara misstag.

Alla dessa negativa kommentarer från Deutscher är inlindade i ordmassor där varje felaktig slutsats omedelbart följs av försäkringar om att Trotskijs analys innehöll en kärna av sanning. Samt en förklaring på varför Trotskijs förutsägelse ändå blev fel (här återfinns den sista punkten i Deutschers retorik: han återkommer till Trotskijs goda avsikter, och berättar att han hade rätt i alla fall, med tanke på de förändrade omständigheterna i situationen just då).

En sådan förklaring i efterhand är t.ex. att revolutionären bedömer saker och ting som bäst när samhället är i rörelse. När samhället har stelnat och entusiasmen dalat, då förlorar även den bästa analytiker sin förmåga till vision och skarpsinne. Och det var precis vad som hände. ”Härav Trotskijs felbedömningar”⁹, försäkrar Deutscher.

Det mest intressanta i Trotskijs resonemang är hans bedömning av Stalins roll som enväldig ledare. Trotskij medgav att partimaskinen tagit makten redan på Lenins tid.

”Det var en del av det enda partiets dominans, något som Lenin själv såg som det gamla gardets dominans”, men samtidigt hade utvecklingen gått från ”enpartivälde i riktning mot enfraktionsvälde /.../ Det var den enda form i vilken bolsjevismens politiska monopol kunde överleva”.

Även i biografen kallas det en självmotsägelse. Fraktionerna var som olika partier, ”Enpartisystemets logik krävde deras eliminering. Stalin talade med den logikens röst när han förklarade att bolsjevikipartiet måste vara monolitiskt om det skulle vara bolsjeviskt”.¹⁰ Och när väl en fraktion tagit över blir följderna enmansdiktatur. Frågan är hur någon kan inse detta och inte ta avstånd från kommunismen? Resultatet måste bli en enpartidiktatur under en individ där alla avvikelser är förbjudna. Så kallade stalinister, som egentligen inte är något annat än marxist-leninister och trogna lärjungar till revolutionens logik, har inga problem med detta. Det finns en rak linje mellan Lenins parti och Stalins styre.

Trotskisterna hävdar att stalinismen är fel, men samtidigt representerar den arbetarklassen och dess instrument för

befrielse, Lenins parti, och den befrämjar socialismen. Hur kan något vara fel och rätt på samma gång? Hur kan ett gott träd bära ond frukt? Trotskister försvarar Lenin och måste samtidigt förklara varför det blev diktatur under Trotskijs värste fiende. Deras förklaring lyder som följer:

”I verkligheten fick det bolsjevikiska maktmonopolet, i Lenins och Trotskijs tappning, både sin bekräftelse och negation i det stalinistiska monopolet. Och de båda antagonisterna uppehöll sig nu vid skilda aspekter av problemet. Vi har skildrat de övergångar genom vilka enpartiväldet blev enfraktionsvälde och leninismen lämnade plats för stalinismen. Vi har sett att de förhållanden som var implicita i den inledande fasen av denna utveckling blev explicita och fick ett extremt och överdrivet uttryck i den avslutande fasen...

Enfraktionsväldet var faktiskt både en förvanskning och en konsekvens av enpartiväldet. Trotskij... framhöll att de inrättade det bolsjevikiska maktmonopolet under Lenin, samtidigt som de försökt kombinera det med en arbetardemokrati och att de, långt ifrån att ha påtvingat själva partiet någon monolitisk disciplin, tagit partiets inre frihet för given och verkligen sökt garantera den...

Kontrasten (mellan stalinismen och leninismen) visade sig på idéernas område och i bolsjevismens moraliska och intellektuella klimat i än högre grad än i organisations- och disciplinfrågor”.¹¹

Svart på vitt vad trotskismen ser som sitt existensberättigande. Låt oss analysera resonemanget utifrån Trotskijs egen biografi. (Två saker innan vi börjar: 1. Uttryck som bekräftelse och negation, förvanskning och konsekvens är klyschor. De lämnas därhän. 2. Håll i minnet att Trotskij förbjöd alla andra partier och införde diktatur, samt stoppade fraktioner¹²).

1. Trotskij hävdar att försökte kombinera sitt partis maktmonopol med arbetardemokrati:

- a. Han undertryckte sovjeterna, fackföreningarna och alla organisationer för soldater, matrosar och bönder.¹³
 - b. Han kämpade för att stoppa pressfrihet, yttrandefrihet, tryckfrihet och alla andra fri- och rättigheter i samhället.¹⁴
 - c. Han bekämpade i handling alla människor och grupper i samhället, inte bara deras organisationer och rättigheter, utan använde gärna våld och tvång mot allt och alla.¹⁵
 - d. I botten hade Trotskij en negativ syn på arbetarna som grupp och var fientlig mot bönderna. De var oförmögna att tänka själva eller ta ansvar. Partiet visste bäst åt dem.¹⁶
 - e. Trotskijs avsikter är inte är viktiga, utan hans handlande. Om han verkligen ville införa arbetardemokrati eller inte, är helt oväsentligt (med partiets ord: sluta prata om att följa beslut, kamrat Trotskij, och börja göra det istället).
2. Trotskij säger att han inte påtvingat partiet monolitisk disciplin, utan sökt garantera inre frihet:
 - a. Han kämpade för fraktionsförbudet inom partiet 1921, liksom han tidigare kämpat för förbud av andra partier. Han var pådrivande i utvecklingen mot enmansdiktatur.¹⁷
 - b. Varje gång ledningen, som han själv tillhörde, stod i valet mellan att införa mer disciplin, eller mer frihet, tog han alltid ställning för disciplinen, mot inre partifrihet.¹⁸
3. Trotskij säger att skillnaden mellan Stalin-Lenin är på idéernas område och i moraliskt och intellektuellt klimat. Sant eller falskt så är det är ett obevisbart påstående.
 - b. Hur mäter man och väger ett partis moraliska ”klimat” och dess mognad? När kan man säga ”Jaha, nu är det inte leninism längre utan stalinism”?
 - c. Hur mäter man kvalitativa skillnader ”på idéernas område” inom ett parti? Alltså inte vilka de skilda idéerna är, utan vem avgör om de duger? Även ett parti med olika idéer kräver enhet om inte varje fraktion har rätt att proklamera att deras egna idéer är bättre än majoritetens, och att de därför inte behöver följa gemensamt fattade beslut.
 - d. Påståendet att samma agerande, med samma konsekvens, har olika moralisk halt används för att förneka

självklarheter, t.ex. att både kommunism och nazism är totalitära ideologier. Kommunisterna förnekar sambandet med hänvisning till sina avsikter. Men vad spelar deras avsikter för roll om resultatet är detsamma? En spade är en spade och ett koncentrationsläger är ett koncentrationsläger. Den enda lösningen, vilken trotskisterna tar till, är att säga att när en grupp gör en handling är det rätt, när en annan grupp begår samma handling är det fel.

- e. Talet om en moraliskt och intellektuellt kvalitativ skillnad mellan olika grupper inom ett parti leder till splittring och nedgång, eftersom den sortens kvaliteter inte kan beläggas utåt. De grupper i idéhistorien som ställer inre mognad och utveckling som villkor för medlemskap försvinner ganska snart, eller förblir marginella i förhållande till organisationer som har klara yttre villkor som krav på medlemskap. Historiens främsta exempel på detta är katolska kyrkan, som har överlevt i tvåtusen år, medan de flesta av dess konkurrenter med medlemskravet ”en på tusen, två på tiotusen” försvunnit i historien dimmor.

Ytterligare fakta som talar mot Trotskijs uppriktighet är att han aldrig kritiserade makten när han själv var på höjden av sin makt. Det var när han var maktlös som hans krokodiltårar trängde fram. Han svarade aldrig på anklagelsen att han själv anklagade andra, men att ingen hade rätt att anklaga honom. Att försöka undkomma denna inkonsekvens med hänvisning till att de som för fram anklagelserna är på olika idémässig, moralisk eller intellektuell nivå är höjden av hyckleri. Det är som att skicka ut en karl till att köpa en bil och hela tiden hitta fel för att slippa betala bilen, ”Den är för stor...”, ”Den är för liten...”, ”Den har fel färg...”. När man får slut på ursäkter kan man alltid förklara att bilinköpet inte gjorts med tillräcklig entusiasm.

Om argumentet är legitimt, så är det svårt för bilköparen att försvara sig. Det är faktiskt omöjligt. Och lika omöjligt är det att bemöta anklagelsen att de olika fraktionerna i maktkampen i Sovjet hade rätt eller fel beroende på deras ”olika nivå”.

NOTER TILL KAPITEL 10

¹ DAP 278. Referat: 279. Lägg märke till beskrivningen: ”beväpnade män” flera gånger. Inte poliser eller bara män. Deutscher vill väcka sympati genom att betona den hotfulla situationen. Det sker fler gånger: DVP 37, 133, 171, 210, 370.

² DFP 327 (seger), DAP 192 (krävde). Makt: Pipes, a.a., s.464. Johnson a.a. 328, 329.

³ DVP 31 Fram till Trotskij blev marxist instämde han i det ovärdiga (DVP 31). Se även *Moderna tider*, s 34. Marxism är ”en metod av analys av sociala relationer” (DVP 123). Den praktiska nyttan förnekas av Trotskij. Den kan t.ex. inte ”formulera en ny militärdoktrin... arkitekturteori, eller en ny kursbok för veterinärer” (DVP 357).

⁴ DAP 90; 102, 107; DAP 90; 118, 127, 116. En lika felaktig slutsats drar de, t.ex.

Stefan Lindgren, författaren till en positiv biografi om *Lenin*, som hävdar att ”Revolutionen var lika oundviklig som en storm” (292) och att ”Uppfattningen att Oktoberrevolutionen hade kunnat undvikas, som en del historiker (bl.a. Richard Pipes) hyser, är ohållbar” (291) (inkonsekvent nog säger Lindgren att revolutionen skulle ha uteblivit utan personen Lenin och hänvisar till historikern E H Carr och Trotskij (292f)). De som hävdar den ”oundvikliga” historien har fel av en väldigt enkel anledning: De ser inte andra omvälvande skeenden i historien, exempelvis Hitlers maktövertagande 1933 eller Golfkriget (alltså kriget i Irak, ”gulfen”), som ”oundvikliga”. Detta, säger de, kunde och *kan* just nu, undvikas med politiska beslut. Men när det gäller händelser de själva sympatiserar med, vips, är de oundvikliga!

I skrivande stund (juli 2006) bombar Israel Libanon. *Ingen* tror att ”Det är oundvikligt just nu!”, ”Det finns inget alternativ!”, ”Vi har inget val!”... än att trycka på knappen så bombplanen flyger iväg. Ingen accepterar argumentet och låter sig tystas när den agerande hänvisar till ’historiens utveckling’ som gör en väg ”oundviklig” när två eller flera alternativ faktiskt ligger mitt framför ögonen. Om man sedan gör bedömningen att den ena vägen faktiskt är den bästa är en annan sak. Ser man en historisk händelse när den händer inser man vansinnet i tron på den ”oundvikliga” historien (*Encounter*, s 73).

⁵ DAP 290ff. Citat: DFP 229. *Encounter*: ”de mest bedrägliga elementen i Deutschers skrivtekniker är de historiska metaforerna (oftast om) den franska revolutionen” (s 80)

⁶ T.ex. i synen på kulturen (DAP 129) eller på modern fysik (DAP 133). Eller i följande mening: ”samarbete och kamp var för honom dialektiskt motsatta aspekter av en och samma process”(DAP 79) Oj! (Se även *Encounter*, s 74) Ett svårslaget rekord i snömos finns här: ”I själva verket framlade båda sidor sina argument på ett sådant sätt att det rätta på ett egendomligt sätt förväxlades med det felaktiga och den realistiska bedömningen av de historiska utsikterna neutraliserades av tillfälliga misstag” (DVP 219).

⁷ DAP 293, 297, 297 (komplikationer), 296f (grova ord), 301, 301f (referat)

⁸ DAP 317, 318 (referat), 308, 309, 309, 311, 312.

⁹ DAP 326, 327

¹⁰ DAP 368f.

¹¹ DAP 329

¹² DAP 30,31. DVP 278, 366, 374, 383. Klyshor: se även Labeledz i *Encounter*, s 80.

¹³ DAP 20, 40, 68, 28, 15, 45,81. DVP 371, 378, 379

¹⁴ DAP 20

¹⁵ DAP 68, 84, 252, 45. DVP 309, 316, 365, 380

¹⁶ DAP 20, 41, 97. DVP 125, 376, 377

¹⁷ DAP 22, 31, 45, 77

¹⁸ DAP 30, 45. DVP 376

11 ATT INSE VÄRDET AV DEMOKRATISKA INSTITUTIONER

Stalin lät minnet av Trotskij blekna bort. Det klokaste hade förstås varit att deportera Trotskij ännu längre bort, men istället beslöt sig Stalin för att utvisa honom ur Sovjetunionen. Det var ett beslut han kom att ångra många gånger. I alla händelser genomför han kuppen med sin sedvanliga skicklighet. Han startade rykten om förvisning, dementerade, startade nya rykten, dementerade igen. Till slut visste ingen vad som var sant eller falskt. ”Det var inte för inte som Bucharin en gång talade om Stalins geniala graderings- och synkroniseringsförmåga. Stalins enastående duglighet, när det gällde att gradvis och steg för steg nå sina syften, visade sig även i situationer som denna”.

Den 16 december fick Trotskij ett ultimatum att uppge sin verksamhet. Han svarade partiet, som alltid, genom att vägra. Då fick han det definitiva beslutet att han skulle utvisas. Hans svar var att kalla beslutet ”kriminellt till innehållet och illegalt till formen”, och förklara att regeringen inte hade ”rätt att utvisa honom ur landet utan hans samtycke”. Själv ansåg han sig haft rätt att tvinga folk att lämna landet när han var vid makten.

Trotskij fördes med tåg till Odessa och i den mörka, stormiga vinternatten, den 10 februari 1929, fördes han ombord på en båt till Konstantinopel. Innan skeppet var i hamn lämnade Trotskij ett meddelande till partiet där han sade att de en dag ”skulle ställas till svars för ’dena förrädiska och skamliga gärning’”.

Partiet tog hotelsen med jämnmod. Stalin ”visste inte om utvecklingen en dag skulle tvinga honom att återkalla sin

motståndare”, säger trotskisterna, men det är fel.¹ Stalin visste att han hade all makt i sin hand och att Trotskij aldrig skulle sätta sin fot i Sovjet igen, död eller levande.

Trots allt hade Trotskij en optimism som ”får den sanne kämpen att även i en utsiktslös strid och inför ett hotande nederlag se fram mot den verkliga segern”. Trotskij inte bara trodde att han skulle få återvända; han trodde även att hans sak skulle segra. Den förvisade Trotskij var inte nöjd med sin exil på den turkiska ön Prinkipo. Han sökte visum i andra länder. Den tyska pressen noterade att:

”den revolutionära diktaturens talesman tvingades begära asyl i ett demokratiskt land... Denna erfarenhet, påpekade tidningarna, borde få honom 'att inse värdet med demokratiska institutioner'”.

Trotskij fnysar och svarar att många har sagt att hans största fel är att han inte trott på demokratin, ”Men när jag ber om ett enkelt och konkret exempel på, vad demokrati är, finns ingen som vill ge mig det”. Trotskij får rådet att ”vara mer diplomatisk i sina visumanklagelser”, men struntar i det. I trotskisternas mytbildning målas en förklaring upp till att ingen vill ta emot honom: ”Sanningen att säga var även den landsförvisade Trotskij en skräckinjagande person”. För Europas regeringar var han en fasansfull gestalt som fick dem att darra i knäveckan vid tanken på att han kunde komma till deras land.² Detta är bara mytbildning. Den ensamme, övergivne, isolerade landsflyktingen, utan pengar, anhängare eller stöd, kunde sannerligen inte skrämra någon längre.

På sin ö var Trotskij långt bort från det politiska livet. En chans till uppmärksamhet fick han hösten 1932, då han inbjöds till Köpenhamn för att tala inför danska socialdemokratiska studenter. Väl i Danmark gjorde han allt för att slippa resa tillbaka. Han försökte bl.a. bli inskriven på sjukhus för behandling. Han ansökte om visum till Sverige. Allt förgäves.

En intressant kuriositet är att hans visumansökan till Sverige stoppades av Sovjets ambassadör, Alexandra

Kollontaj, tidigare ledaren för arbetaroppositionen. Hon kanske mindes de tillfällen hon lagt fram en mening inför centralkommittén som avvek från Trotskij. Och helt säkert de hämndaktioner som alltid följde från Trotskij. I likhet med de andra bolsjevikerna hade hon svårt för Trotskij's högdragenhet, och han å sin sida hade svårt för könsjämligheten:

”Kollontaj hade aldrig tyckt om Trotskij... Han tålde inte det ”specifikt kvinnliga” som utmärkte henne... Han kunde acceptera kvinnan i revolutionen på villkor att hon gjort sig av med all kvinnlighet och förvandlats till en karl i kjol... (Kollontaj) väckte Trotskij's öppna förakt... Det var en samskyldig pina för henne att arbeta med honom”.

Kollontaj hade tidigare varit ambassadör i Mexiko. På beskickningens kontor hängde ett jätteporträtt av Trotskij. Hennes första åtgärd var att befalla att det skulle tas ner. Det var i slutet av 1926, och hon kände vart vinden blåste. Genom sina kontakter med de svenska socialdemokraterna lyckades hon förhindra att Trotskij kom in i Sverige. Hon skrev en ”triumferande rapport” till Stalin. Belöningen lät inte vänta på sig. Hon tilldelades Leninorden för ett väl utfört arbete.³

Till slut återvände Trotskij sjövägen till Turkiet. I Belgien steg gränsvakter ombord på båten för att ställa frågor. Trotskij snäste av dem med att han inte tänkte stiga iland, därför var utfrågningen olaglig och han tänkte inte svara på något. Tio år tidigare hade en belgisk socialist angripit den bolsjevikiska diktaturen i ett öppet brev till Trotskij. Den senare hade struntat i brevet, men tog nu tillfället i akt att skriva ett svar.

Trotskij's brev innehåller inget försvar för att ha infört diktatur, bara ett konstaterande att de som skapat diktaturer ibland blir offer för sin egen revolutions logik. Visst finns politisk förföljelse i Ryssland, medger Trotskij, men dess regering skröt inte med sina demokratiska förtjänster. Dess måttstock var hur väl den säkrade införandet av socialism, ”revolutionens bevarande är dess högsta lag”.⁴

Under hemresan genom Frankrike fick Trotskij beskedet att han skulle segla direkt från Marseille. Händelseförloppet påminner om när han deporterades till Sibirien:

”Han gick ombord under protest, men... (trodde) han höll på att lockas i en fälla och steg åter iland. Det var midnatt. Poliserna försökte tvinga upp honom på båten igen. Det gick inte. Under gräl med poliserna slog sig sällskapet ner i hamnen och stannade där hela den blåsiga vinternatten”⁵.

Trotskij betar sig inte som en sympatisk resenär. Varför väntade han sig en fälla? Vad hoppades han vinna genom att gräla med poliserna? Hursomhelst kan det inte ha varit mycket krut i dessa poliser som inte helt enkelt kastade upp honom på båten, eller ner i vattnet och sade åt honom att simma hem. Fortsättningen på historien är att Trotskij fick transitvisum genom fascist-Italien. Riktigt varför gav de honom inresetillstånd vet väl ingen. Men märkligast av allt är att Mussolini inte tog chansen och grep Trotskij när han hade honom inom räckhåll. Det skulle vara intressant att veta hur Mussolini tänkte i den frågan.

Enligt trotskismens senare historieskrivning fanns i början av trettioalet en stark olust och tvivel inför fallet Trotskij hos de europeiska kommunistpartiernas gräsrotsnivå. Medlemmarna ansåg sig vara tvungna att lojalt rösta som ledningen befallt, men begrep inte hur Lenins närmaste man kunde vara så hatad. De tyckte ”att det var pinsamt, när högre partifunktionärer angrep Trotskij som ’förrädare och kontrarevolutionär’”.

Från sin förvisning samlar Trotskij sina följeslagare. Att han inte hade någon makt skulle bara göra att ”karriärister och byråkrater” höll sig borta, han skulle få stöd av ”de eftertänksamma och de oegennyttiga”. Men oppositionsgrupperna kännetecknades av nedstämdhet och viljelöshet. De vänstergrupper som inte var leninister ville inte lyssna. Inte heller de andra delarna av oppositionen. ”Knappt hade Trotskij misslyckats med (dessa grupper) förrän han var tvungen att ta itu med misshälligheter mellan trotskisterna själva”.

Den franska trotskismen, som var den enda med ens någon tillströmning, var uppdelad i flera "rivaliserande grupper och kottier". Sammanlagt var de högst 100 medlemmar allt som allt. Trotskij försökte hänvisa till vilja, hängivelse och uppoffring. Splittrarna svarade med att vägra följa hans direktiv. De följde inte den person Trotskij utsett för att leda kampen. De vägrade ge ut en tidning, med motiveringen att en tidning "måste ha en konkret och moralisk grund och kunna 'leva med sina läsare'", och liknande kommentarer.

Överallt rådde "handlingsförlamning, sekteristiska gräl och personliga kontroverser" bland trotskismen i Europa.⁶ Nyrekryteringen gick kräftgång. De fåtaliga nya trotskisterna hamnade i en svår situation, "partiet uteslöt dem, förföljde dem med allt upptänkligt förtal och jagade bort dem som pestsmittade. Mot sig hade de Moskvas auktoritet... ett uppbåd av massiva valkommittéer och horder av propagandister och agitatorer, som ibland inte var bättre än gangsters men som oftast drevs av en lidelsefull men blind partihängivenhet att bli sina forna kamraters moraliska mördare".

De nya konvertiterna samlades i isolerade smågrupper, där varje fraktion gjorde sin egen kalkyl om vad som är den bästa strategin, vilka satsningar som ger bäst utdelning och vilka människor som är bäst lämpade att leda. Ganska snart har man en trotskistgrupp som vill göra större massaktioner, en som vill göra små propagandaaktioner, en grupp vill ha en försiktig ledning, en annan vill ha en äventyrlig, osv.⁷ Inte ens när Trotskij levde kunde han få sina anhängare att samarbeta. När väl den samlande gestalten Trotskij var borta fortsatte splittringarna. Tills idag, då obetydliga rester av ett oändligt antal bokstavssekter slåss om arvet efter sin store läromästare.

Förklaringen till trotskisternas inre konflikter och isoleringen mot omvärlden ligger inte i yttre isolering. Den ligger i själva grunden till läran, och framgår i beskrivningen av den internationella trotskiströrelsen: "Inom fraktionerna fortsatte en ändlös diskussion". Verksamheten hos den förvisade ryska trotskiströrelsen beskrivs med nästan likadana ord: De "förde oändliga diskussioner".⁸ Och just häri ligger

förklaringen: *Det finns ingen meningsfull sysselsättning där diskussioner pågår i oändlighet.*

Om en verksamhet är konstruktiv kommer man förr eller senare fram till ett resultat som sedan genomförs. Det finns ingen fabriksstyrelse i världen som för 'oändliga diskussioner' om en ny bilmodell. Antingen går företaget i konkurs, eller också sparkas styrelsen och ersätts med en som bestämmer sig för en ny modell och sedan bygger den.

Socialismens oändliga diskussioner och analyser är en avspegling av att läran är en *konstruktivism*. Dvs. dess bekännare tror att sanningen är en social eller kulturell konstruktion (därav namnet). Sanningen är enligt dem inte påverkad av omgivningen eller de förhållanden den skapas i. Den är *bestämd* av omgivningen. Två plus två är alltså inte fyra i största allmänhet. Om bara förhållandena vore annorlunda skulle det bli något annat.

En del vill ju faktiskt ha olika multiplikationstabeller för gossar och flickor i småskolan. Som den svenske jämställdhetsministern (ungefär) uttryckte saken i boken *Tokfeminismen* 'Om könsroller är medfödda kan vi politiker inte göra något åt dem. Alltså är de inte medfödda'. Tänk på det sättet, så kan du också bli minister med en månadslön på sisådär 100 000 kr.

Socialister anklagar gärna 'det borgerliga samhället' för att där bara finns åsikter. Själva har de den fullkomliga sanningen, säger de. I sådana fall är det ju konstigt att deras analyser hela tiden ger olika resultat om vilken väg de skall välja. Om en person förespråkar en långsam men säker väg och en annan föredrar en snabb men osäker, vilken väg är bäst? Hur avgör man det 'objektivt'? Om det står ett halvt glas vatten på bordet och Jens säger att det är halvfullt, medan Jöns säger det är halvtomt. Vem har rätt? Socialister hävdar att man faktiskt kan avgöra sådana frågor på samma sätt som man öppnar en bakugn och säger "Ok, brödet är klart. Tag ut det!".

En annan effekt av diskussionerna är att de döljer socialismens brist på svar. När en socialist säger 'Det finns inga enkla lösningar', säger han/hon egentligen 'Vi har inga lösningar alls'. Inte heller dagens socialister kan ge några svar.

1998 gav de två trotskistiska grupperna Arbetarmakt och Marxistisk vänster ut ett gemensamt valmanifest. Där står att alla *måste* få jobb. Alla nedskärningar *måste* stoppas. Miljön *måste* bli bättre. Varje "vacklan eller svek *måste* skoningslöst kritiseras och fördömas". Några svar på hur det skall gå till ger manifestet inte. Det utmärker sig mest för att det upprepar ordet "måste" alldeles för många gånger (närmare bestämt sju gånger per sida i genomsnitt). Precis som med gårdagens socialister försöker de "inte ens säga hur dagens regering skulle kunna tillfredsställa deras krav".

Några bland socialisterna har givit upp. Den kände vänsterdebattören Göran Greider säger i kommunismens försvarsbok *Utan heder* att han inte har några svar på någonting. Vad finns kvar att göra? Greider svarar att "vänsterns uppgift är systemkritik". Alltså att leta fel i det nuvarande samhället. Han tycker också att tanken på ett annat samhälle måste hållas levande, även om han inte kan berätta hur det skall se ut, eller motivera varför. Det är honom väl unnat. Inget fel med det så länge det inte skadar någon. I samma bok instämmer vänsterpartisten Kalle Larsson i att det är nödvändigt med "försök till opposition mot det etablerade samhällssystemet".⁹ Det är ingen produktiv sysselsättning, även om den säkert ger en mening åt dem som håller på med den. Det kanske är svaret på frågan varför de stannar i ett samhälle de ogillar.¹⁰

Så det man gör i socialistiska grupper är att i all oändlighet bolla kommentarer fram och tillbaka om hur ruttet det omgivande samhället är. En bra orsak till att bekämpa detta är att förhindra naiva och okunniga ungdomar från att slösa bort sina liv på någonting som inte ger vare sig värdefull eller varaktig kunskap.

En annan faktor som bidrar till splittring kan mycket väl vara personligheten hos de människor som utgör dessa grupper. Om man dras till dessa grupper överhuvudtaget kanske man i någon grad är ovillig att samarbeta, följa gemensamma beslut eller anpassa sig till helheten. Hur i herrans namn bolsjevikerna någonsin lyckades *komma överens* tillräckligt mycket för att besluta sig för en statskupp, och sedan dessutom *genomföra* den, är det största mysteriet av alla.

NOTER TILL KAPITEL 11

¹ Fr.o.m. detta kap. används i huvudsak biografins tredje del: *Den förvisade profeten*, s. 124. DFP 15. DAP 332. DFP 15

² DFP Referat: 22. 24, 24

³ Vaksberg *Alexandra Kollontaj*. Hämd: för en affär 120, för avvikande åsikt 164, för att överklaga beslut 206. Referat: 105f. Stoppa Trotskij: 242f. Mexiko: 206. Alexandra Kollontaj står högt i kurs hos nutida vänster för sin liberala syn på sexualitet. Idag är det en självklarhet inom vänstern att man kämpar för sexuellt avvikande. Historiskt och globalt sett är det lika självklart att vänstern alltid kämpat *mot* sexuellt avvikare och för sexuell puritanism. Stödet finns hos Lenin. Sexuella teorier, sade han, är oftast hypoteser och ”bottnar i ett rent personligt behov att försvara det egna abnorma eller hypertrofiska sexuallivet inför den borgerliga moralen... (lika motbjudande är för mig) rotandet i det sexuella som, hur ohämmat och vilt det än må förefalla, ändå när allt kommer omkring är rent borgerligt” (Lindgren *Lenin*, s 83f).

Dagens vänster, oavsett ”-ism”, brukar legitimera sin positiva syn på sex med att hänvisa till Kollontaj. Vad de aldrig någonsin talar om är Kollontajs stroppighet. Det finns få inom den moderna vänstern som vet vad som hände när Kollontaj kom till Mexiko som Sovjets ambassadör (Vaksberg, a.a. s 205): Väl i Mexiko blev hon urförbannad när hon, en diplomat, inte fick en förstaklassbiljett. Sådan jämlikhet och askes kallade hon för ”förvridna demokratiska idéer”. De mexikanska kommunisterna väntade vid stationen och hurrade och viftade med sina fina, hemgjorda plakater där de skrivit ”Leve kamrat Kollontaj!”. Kollontaj hälsade inte tillbaka med ”kamrat”. Hon hälsade faktiskt inte alls. Hon rynkade på näsan åt plebejerna och väntade till en tjänsteman från ambassaden infann sig som titulerade henne ”excellensa”. Så skulle det vara.

⁴ DVP 69. Men han accepterar inte sin egen deportation som ett säkrande av socialismen. Varför?

⁵ DFP 141. Han betedde sig lika barnsligt och löjligt vid andra situationer, DVP 184, DAP 87, 103, 121. Lägg märke till hur beskrivningen är tillrättalagd för att väcka sympati: De var inte ute ”hela natten”, utan ”hela den blåsiga vinter-natten”.

⁶ DFP 20, 30, 41, 42.

⁷ DFP 47, 49. I hemlighet kände Trotskij förakt inför ”bristerna hos det mänskliga material” (50) som var hans anhängare. Han tyckte de var ynkliga. Skulle de ha följt honom om de visste vad han kände? Skulle han tycka annorlunda om dagens trotskister?

⁸ DFP 52; DAP 308. DVP 56

⁹ Konstruktivism: se t.ex. Johnsons *Moderna tider*, s 34. *Valmanifest 1998*. DVP 376. Greider och Larsson ur *Utan heder*. Paranoia/tillskriva avsikter/systemkritik kallas hos Johnson för ”*Vem mot vem?*”, s 119, dvs. att socialisters paranoia och konflikt-tänkande, att alltid se sig som lidande under utsugning och förtryck, att alltid fråga ”*Vem utövade förtryck över vem?*”, gör dem oförmögna att ”föreställa sig ett politiskt arrangemang som något annat än despotism”. Det stämmer, socialism *är* diktatur. Härifrån kommer också de oändliga interna konflikterna bland socialister.

Vänsterdebattörer kallar sitt eget oändliga harvande om ’samhället’ för en ”analys av sociala relationer” (DVP 123). Det kanske den är, men blir inte meningsfullare för det.

¹⁰ Varför göra revolution och förändra livet för alla som inte vill ha det förändrat? Det har jag alltid undrat. Varför inte ta en båt, sticka iväg och bygga sitt eget samhälle? Det gjorde alla självutnämnda världsförbättrare på 1800-talet: Kommunist, nazister, anarkister. Då behövs ingen revolution. Fast då behövs ingen systemkritik heller.

12 STALINS SOVJET

Stalin hade nu beslutat sig för att genomföra en forcerad industrialisering och tvångskollektivisera jordbruket. Enligt trotskisterna var det ett beslut som framtvingades av det hårdnande motståndet i landet. ”Inträngda i ett hörn kämpade Stalin och hans anhängare med växande frenesi”.

Trotskij ville enligt sin egen framställning ”ha industrialiseringen och kollektiviseringen genomförda under fullt proletärt demokratiskt insyn, med massornas samtycke och med fria initiativ ’nedifrån’, medan Stalin litade till dekretens styrka och till tvång uppifrån”. Trotskij tänkte sig enligt sina efterföljare en gradvis process där de mer produktiva kollektiven fick småjordbrukarna att duka under. ”Det hade aldrig föresvävat honom att en så stor socialgrupp som lantbourgeoisien kunde eller borde utplånas med dekret och våld – att miljoner människor borde fördrivas eller tvingas gå en social och i många fall också en fysisk död till mötes”.

Denna framställning stämmer inte. I själva verket var alla de åtgärder Stalin genomförde i Sovjet på trettioalet idéer hämtade från Trotskij, även om ”Varken Stalin eller Trotskij eller någon av deras anhängare erkände detta faktum”. Vilket för Trotskijs del berodde på att ”han med fasa ryggade tillbaka från sina egna idéer, när han såg dem hänsynslöst förverkligade”.¹

”Det fanns knappt en enda punkt i Trotskijs program från 1920-21 som Stalin inte använde under trettioalets industriella revolution. Han införde tvångsrekrytering och tvångsförflyttning av arbetskraft... Han berövade fackföreningarna deras sista rest av självständighet och förvandlade dem till statens verktyg... Han gav order om ’socialistisk tävlan i fabriken och gruvorna och han gjorde det med ord som tveklöst och bokstavligen hämtades från

Trotskij. Han förverkligade sin egen hänsynslösa version av den 'sovjetiska taylorism' som Trotskij förordat. Och slutligen övergick han från Trotskijs intellektuellt och historiskt mångtydiga argument för tvångsarbete till att realisera arbetet i kolossalformat".²

Medan kollektiviseringen fortskred i Sovjet försökte Trotskij förstå vad som hände. "Vem betalade för industrialiseringen, vilka samhällsklasser - och hur mycket? Vilka klasser och grupper tjänade på den - och i vilken utsträckning?". Han trodde att Stalins vänsterkurs bara var en tillfällig manöver och att den snart skulle stoppas. "Han var inte och blev aldrig medveten om, att Stalin 1929-30 hade passerat en punkt utan återvändo". Han trodde i årtal att de sovjetiska kollektiven när som helst skulle bryta samman.

"I efterhand kan Trotskij tyckas ha varit alltför pessimistisk", säger trotskisterna, för "Kollektivjordbruken bröt, trots allt, inte samman". Varefter Trotskijs sympatisörer lägger fram sin egen förklaring på Stalins åtgärder och säger att "dess bisarra blandning av grov terror och ynkliga eftergifter, dikterades (av) denna rädsla för ett sammanbrott". Åter hade Trotskij rätt, enligt trotskisterna, fast han hade fel.

En annan av hans slutsatser var att man kunde lätta på terrorn på landsbygden och "Kanske skulle en ny regering med fläckfritt rykten en regering bildad av oppositionen, ha kunnat lugna landet utan att leda det till kontrarevolutionens rand". Tänkbart, men tvivelaktigt. Stalin var inte beredd att lämna ifrån sig makten, och vad bönderna beträffar var "Varje tecken på svaghet från (regeringen) /.../ rena självmordet".³

Det är lätt att tala om att lyssna till 'nedifrån', men vilka människor accepterar att frivilligt kollektiviseras och drivs från hus och hem? Hur, alltså på vilket sätt, skall industrialisering och kollektivisering genomföras om inte massorna vill det? Det finns all anledning att tvivla på oppositionens uppriktighet. De, och Trotskij själv, hade inte klarat av att bemöta anklagelsen om fientlighet mot bönderna 1923. När Trotskij fick frågan "flög (han) upp för att förneka det, antyder att han kände ett moln av misstanke... torna upp

sig”. Det går inte att kombinera socialism och självständiga jordbrukare. Vi talar inte om en Sovjetisk eller stalinistisk variant av socialismen, för ”Att socialismen och privatjordbruk ytterst var oförenliga... (är) ett marxistiskt och leninistiskt axiom”.⁴ Till de nutida socialisternas fördel kan sägas att de inte försöker slingra sig undan frågan om privatjordbruk. De tillstår öppet att privatjordbruk skall avskaffas, men med mildare metoder än Stalins. Frågan de inte besvarar är: hur?

Sedan har vi frågan om trotskisternas syn på Stalins våld som metod för samhällsförändring: ”Ytligt sett liknade våldet under 1930-talet en pånyttfödelse av inbördeskrigets terror. I verkligheten var den mycket värre än terrorn och skilde sig oerhört från den i omfattning och blind styrka”. Inbördeskrigets terror utövades av arbetare som ”prövat på sin samhällsklass alla erfarenheter” och ”med den urskiljning som var möjlig under inbördeskrigets förvirring”.

Bolsjevikernas terror 1918-21 liknas poetiskt vid ”den heta andedräkten av en verklig revolutionär vrede”. Trotskisterna försvarar den ädla naturen hos bolsjevikernas trupper, och ”den tidens utopiskt spartanska jämlikhet”.⁵ Sanningen är inte lika poetisk. Alla var jämlika, men partiledningen var mer jämlik än andra. När de väl tagit makten, lade de sig till med de rikas levnadsvanor. Så även Trotskij, som lade beslag på en av de ”flottaste lantegendomarna” i Ryssland. För att inte tala om den lyxrestaurang han inrättade på sitt tåg under inbördeskrigets ’spartanska’ tid.⁶

Industrialiseringen tog fart. Dess tonvikt låg på tung industri, ”en ständigt växande arbetarklass (fick) livnära sig på en minskande tillgång på konsumtionsvaror, medan den byggde nya kraftverk, stålverk och maskinindustrier”. Trotskij hade sagt att arbetarnas krav fick stå efter medan industrin byggdes upp. Dessa planer genomfördes nu av Stalin. För att skilja sig från Stalins genomförande av planen säger trotskisterna att ”medan Trotskij hade ursäktat sitt förslag med krigets och inbördeskrigets ödeläggelse... gjorde Stalin vad han gjorde efter många år av återuppbyggnad och sade

samtidigt till arbetaren att hans verkliga lön fördubblats”. För att gå iland med en sådan total samhällsomvälvning krävdes ”entusiasm, uthållighet... samarbetsvilja”. En ”andra präglad av, om inte absolut jämlikhet, så dock... gemensamma offer obesudlade av varje form av upprörande elitbelöningar”. En anda som ”underbläste den idealistiska glöd” på vilken det nya paradiset skulle byggas, och ”den självupppoffrande entusiasm med vilken (ungstalinister) började, nästan med sina liv som insats, bygga nya stålverk och kraftstationer bland de öde bergen i Ural och längre österut”. Och sedan:

”när den första entusiasmen sviktade och när arbetarna började visa tecken till utmattning, eggade regeringen dem vidare med sporrlöner, ackordsersättningar, stachanov-premier, belöningar... elitarbetarna (fick) en tydligt privilegierad ställning”.

Som alltid fungerar idealismen bara en kort tid. Sovjet införde samma profit-, vinst- och statusjakt som i kapitalist-länderna. Liksom kommunisternas ideal om jämlikhet på landsbygden gick fel, gick deras jämlikhetssträvanden bland arbetarna fel. Romantiska drömmar krockade med verkligheten och fick läggas tvärs över hästryggen och bäras hem till La Mancha. Hade Trotskij någon lösning? ”Det är absolut ovedersägligt’, påpekade han, ’att på en låg produktivets- och följaktligen även civilisationsnivå är det omöjligt att uppnå jämlikhet i belöningshänseende’. Han ansåg t.o.m. att de tidiga revolutionsårens löneekonomiska jämlikhetspolitik hade drivits för långt och var ett hinder för den ekonomiska utvecklingen”. Då hade han krävt ”sporrlöner åt effektiva arbetare” och taylorism, den nya amerikanska idén om maximal arbetseffektivitet.⁷

Ingen skulle i en vänsterrörelse idag tillåtas göra en kommentar likt den Trotskij gjorde⁸. Det är ett axiom inom all vänster, vid vite av fördömelse, att alltid befrämja jämlikhet mellan människor. Alltid och i alla situationer. Framför allt vad gäller pengar och makt. Men även andra skillnader: betyg,

kroppsideal, sexuell läggning, etc. Att överhuvudtaget erkänna att människor kan 'förtjäna' olika tilldelning kvalificerar en människan som icke-socialist. Och icke-revolutionär. Det är meritokrati, tilldelning efter prestation, inte efter 'behov'. I själva verket ser inte vänstern med ovilja enbart på skillnaden mellan bra och dåliga prestationer. Skillnaden mellan prestation och ickeprestation är lika förkastlig. Blotta skuggan av allt som ens kan misstänkas för hierarkisk kvotering av människor måste avskaffas.⁹

Under kollektiviseringen skakades Sovjet av starka sociala spänningar. Riskerna fanns att motståndarna till revolutionen skulle bli starkare. "Knappt tre månader efter Trotskijs landsförvisning fanns inte ett spår kvar av ens den yttre sammanhållningen inom oppositionen". Stalin köpslog fram och tillbaka, låtsas ta kritiken på allvar, och krävde sedan mer.

"Kapitulationsstämningen spred sig nu till oppositionens innersta kretsar, till de pålitligaste trotskisterna". Det var surt, men de insåg att kollektiviseringen skapat spänningar som bara ett enat parti kunde möta. Nu fick de "en läglig ursäkt för att överge engagemanget för en förlorad sak". Opportunism eller inte, så medgav de att när revolutionens öde stod på spel, "var det otillåtligt att stödja fraktioner och att odla sekteristiska intressen". "De höll med om att partiledningen i den rådande krisituationen inte borde tillåta fria fraktionsbildningar, ty endast högerelementen skulle ha nytta av det".

Trotsky såg "bitter och indignerad"¹⁰ sina anhängare överge honom. Den 13 juli gav de sista upp. Stalin tänkte inte låta dem återvända "som missförstådda föregångsmän... (inte som) botfärdiga förlorade söner – (utan som) nedbrutna syndare och förbrytare. De måste komma tillbaka på knäna".¹¹

Lika omöjligt som det är att vägra följa Sovjets ledning och samtidigt vara lojal mot landet, lika omöjligt är det att vägra följa Stalin och samtidigt vara lojal mot revolutionen. Alla aktioner mot Stalins ledarposition kunde vara till stöd för kontrarevolutionen. Trotsky medgav dilemmat och till slut meddelade han sina anhängare att parollen 'Avlägsna Stalin', inte fick användas. Tänk om högern blev starkare? påpekade

Trotskij. Då måste de missnöjda gå ihop med Stalin och stödja honom mot kontrarevolutionen. Det fanns ingen väg framåt, enligt Trotskij, och samtidigt ingen väg bakåt. ”Vad skulle de då göra?”. Trotskij hade bara rådet att vänta.

Enligt trotskisterna var Stalin orolig över Trotskijs inflytande. ”Den härskande klicken (lyssnade) med samma iver på de uttalanden av honom som nådde Sovjetunionen”. När viktiga saker dryftades, försäkrar trotskisterna, ”även i Stalins förgemak”, viskades överallt ”Vad säger Leo Davidovitj om det här?”.¹² Det spekulativa i dessa gissningar gör att man inte behöver fästa någon vikt vid dem.

*

Stalin, ledaren, ”kring vilken den leninistiska centralkommittén står enad”, hade lagt skuggan av sin hand över landet. Han hade lyckats manövrera ut sina motståndare då ”hans anhängare alltid varit hårdare disciplinerade än hans motståndare”. Nästa steg var att ”Stalinismen upphörde att vara uttryck för någon utbredd uppfattning eller för någon speciell politisk grupp – den speglade Stalins personliga inställning, vilja och nycker”. Frågan är om stalinismen någonsin varit något annat? Det nya var snarare synen på Stalin. Han var inte längre den främste bland jämlikar. Ju svårare tiderna blev, desto större blev ledarens ”ofelbarhet och enastående genialitet”.

Trotskisterna talar om hur ”den häftiga ekonomiska expansionen, den allmänna oordningen... samhällsmedvetenhetens påtagliga tillbakagång hos massorna och utsläckandet av deras politiska vilja (kom) att bilda bakgrund till den utveckling genom vilken en enda fraktions herravälde blev en enda ledares herravälde”. Att hänvisa till sjunkande samhällsmedvetenhet, för att förklara en persondiktatur är nonsens. Som i följande mening: ”samhället miste sin politiska identitet och känslan för sin egen enorma rörelse framåt”. Den verkliga förklaringen är snarare psykologisk och realpolitisk. Det fanns aldrig utrymme för olika åsikter i Stalins ’fraktion’.

Den var Stalins egendom från första början. Samma sak gällde till slut för hela Sovjet. Motiven var likadan för Stalin 1929 som de var för Lenin 1917.¹³

Även inom den internationella kommunismen ökade Stalin sin ställning. De kommunistiska partierna var redan halvkyrkliga ordnar med ”ceremonier knutna till en esoterisk kult... (med) knäfall, offerhyllningar och rökelsebrännningar” där Stalin framstod som gud. Det gav en känsla av gemenskap, men hade sina begränsningar i rekryteringen. Partiagitatorerna upprepade mekaniskt färdiga slagord, men var helt oförmögna att försvara dem i en öppen debatt, eller bemöta kritik: ”Hans tacksägelsemässor till arbetarnas fosterland och hans lovsånger till Stalin gjorde honom ofta löjlig i de vettigas ögon. Det var denna ineffektivitet... som var en av huvudorsakerna till varför agitationen... inte kom någon vart i striden mot den socialdemokratiska reformismen”.¹⁴

Trotskister talar med avsky om stalinisternas dyrkan av ledarens överlägsenhet, hans ”måttlösa storhetsvansinne” och övermänniskans ”groteska förgudning”, osv. De hävdar att ”Hemligheten med denna groteska förgudning låg emellertid mindre hos Stalin än hos det samhälle han styrde”. Samtidigt medger de att det inte är någon skillnad i att ingen får kritisera den ofelbare ledaren, mot att ingen får kritisera det ofelbara partiet. Och de medger att enmansdiktaturen är det logiska steget efter fraktionsdiktaturen, som är det logiska steget efter partidiktaturen.¹⁵

Med tanke på den dyrkan av Trotskij som återfinns i trotskistiska publikationer, finns inga tvivel om att de uppfattar sin ledaregestalt på samma eller ett liknande sätt som stalinisterna ser på sin. Orsaken till den ’groteska förgudningen’ ligger inte i samhällets svårigheter eller i yttre hot. Den ligger i kommunismens natur.

I början av 1932 frantog Stalin Trotskij hans ryska medborgarskap och förbjöd Trotskij att någonsin återvända till Ryssland. Han var nu en statslös flykting och alla ryssar i fortsatt förbindelse med honom var inte längre i kontakt med

”en förvisad ledare av den inhemska oppositionen, utan en *utländsk* konspiratör”. I ett brev till partiets ledning klagar Trotskij över det olagliga i beslutet. Runt 1920 hade Trotskij stött Lenins beslut att ge alla politiska motståndare ’rådet’ att lämna landet för att undgå förföljelse, men det hade inte varit ett krav.

Sådan inställning hade dock Trotskij mot dessa politiska motståndare att han 1931 accepterade Stalins rättegång mot dem och ”till fullo accepterat det åklagarsidan lagt dem till last”. Detta trots att ”Anklagelserna hade grundats på förfalskade bevis och ’bekännelser’”. Trotskij accepterar lögn, falska bevis och deportationer riktade mot andra.¹⁶

Trotskisterna talar om Stalins illvilja, hämndbegär och sadistiska nöje när han genomför beslutet att göra Trotskij statslös. De säger att ren skräck fick Stalin att agera som han gjorde, ty ”Stalins popularitet stod som lägst. Spänt betraktade han de vågor av missnöje som växte och bröts mot Kremls murar”. Rimligare är att Stalin kände sig säkrare på tronen för varje dag. Så säker att en ny policy i synen på trotskismen introducerades.

Trotskij var inte längre en avvikare från leninismen, utan ”en evigt rabiat kontrarevolutionär... förrädare t.o.m. i rollerna som ledare för Petrograd-sovjeten och som krigskommissarie, få folk att glömma att banditen någonsin haft så höga befattningar... och tveklöst fastställa den apostoliska successionsordningen Marx-Engels-Lenin-Stalin”.¹⁷ Stalin skrev att det var ruten liberalism som fått vissa att tro

”att trotskismen är ett tankesystem inom kommunismen... en sådan syn är grundfalsk och farlig. Trotskismen är i verkligheten den kontra-revolutionära bourgeoisens spjutspets riktad mot kommunismen... Trotskismen är den kontrarevolutionära borgerlighetens avantgard. Det är därför varje liberal behandling av den... gränsar till kriminalitet och förräderi mot arbetarklassen”.¹⁸

I början av trettioalet fanns fortfarande ett milt motstånd i ledningen mot Stalin. Ingenting han inte kunde hantera, men

kritik existerade. Han makt var 90-95%, ännu inte 100. Det sista utslaget av självständighet bland den övriga ledningen var *Rutins plattform*. Ett högdjur vid namn Martemjan Rutin skrev ett brev där han tog upp missförhållanden i kollektiviseringen. Stalin låtsades bli imponerad och argumenten återkom i Stalins egna artiklar. Men när väl kollektiviseringen sköt fart igen, var Rutin överspelad och fick tillfälle att ångra att han vågat stå upp mot Stalin (under tio år i fångläger).

Trotskij ”reagerade... med skadeglädje när den så kallade ’Rjutin-gruppen’ krossades”.¹⁹ Han hade inget till övers för kritik av Stalin som han själv inte sanktionerat. Och han kände ingen medkänsla eller sympati, bara skadeglädje.

I sina försök att väcka motvilja mot Stalin, påminde Trotskij sina gamla bekanta om deras tidigare ord: ”ni känner Stalin lika väl som jag. Många av er har mer än en gång, i samtal med mig eller mig närstående sagt vad ni tycker om Stalin”.

Men det som försvårade intern kritik mot Stalin var möjligheten att Trotskij kunde komma tillbaka. I sina direktiv till anhängarna skrev Trotskij att de inte fick använda paroller om hämnd, utan istället uttala sig mjukt och försonligt.

Ingen i den sovjetiska partiledningen lät sig luras. En av dem (Alexandra Kollontaj) skrev i ett privat brev att

”jag har en mängd skäl till att ansluta mig till Stalin och inte till Trotskij och hans anhängare. Får de övertaget blir repressionen mot de oliktankande ännu värre”.

Alla visste att Trotskij skulle skjuta alla som motsatt sig honom. De kände honom från inbördeskrigets dagar och visste vad han var kapabel till²⁰. Då hade han beslutat att ”familjemedlemmar skulle tas som gisslan” och avrättat ”kommunisterna i armén och beordrat arkebusering av modiga och oskyldiga kommissarier”. Stalin gav alltid intryck av moderation och lugn, där han satt och blossade på sin pipa.²¹ Kanske lite väl maktfullkomlig i mångas ögon, men bättre än alternativet. Det är en av anledningarna till att Trotskij förlorade makten.

NOTER TILL KAPITEL 12

¹ DFP 54, 55, 71f. DVP 380

² DVP 380

³ DFP 73, 70, 72, 72, 78, 78.

⁴ DAP 81, DFP 72

⁵ DFP 79, 80. Hos Deutscher framställs hela tiden vackra målade poetiska bilder av Trotskij och hans vänners avsikter: DVP 77, 257 (askes), 283, 337, 364, 373.

⁶ Pipes *Den ryska revolutionen*, s. 464. Figes a.a. 684, berättar att den tillhört familjen Yusupov. En medlem av denna familj låg bakom mordet på Rasputin. Tåg: 593.

⁷ DFP 74, 74, 74, 83. Referat: 74. 74. DVP 370 (sporrlöner, taylorism).

⁸ I vänsterpartiet kommer de ekonomiskt utbildade fram till samma slutsats. Johan Lönnrot är en av dem och ses med motvilja av många bland partikollegorna.

⁹ I mitten av nittiotalet uppstod en debatt i Sverige om hedersmord på unga invandrarflickor. Morden tillskrevs främmande kulturtraditioner. Genast såg en samstämmig vänster faran för en hierarkisk uppdelning i ”bättre” och ”sämre” kulturer. Och likt flygande demoner eller nazgûler kastade de sig ’med orkan under vingarna’ in i samhällsdebatten och förklarade att det inte fanns något sådant som kulturer, och inga goda eller dåliga kulturtraditioner. Tanken i sig sågs som vita, västerländska mäns försöka att sätta sig över invandrarna. De kvinnor som under feminismens täckmantel inte höll med utpekades som rasismens medlöpare. Se *Debatten om hedersmord – feminism eller rasism*. En av de utpekade var författarinnan Johanna Hildebrandt.

¹⁰ Medvedev, s. 109. Den sortens kommentarer finns inte i Trotskij-biografin.

¹¹ DFP 52, 60, 55, 55, 60, 56

¹² DFP 130, 64

¹³ DAP 186, DFP 88, 88, 150, 87, 88, 88. Historikern Leopold Labeledz har gjort en noggrann genomgång av Deutschers metodik och sett allvarliga brister i den (*Encounter* jan. 1979, s 65-82). I själva verket underkänner Labeledz praktiskt taget allt i Deutschers historieskrivning. Han kan knappast kallas historiker, snarare historieberättare. Deutscher struntar fullkomligt i att ”kriterier på litterärt skapande är annorlunda än kriterierna på historiska studier” (76). Labeledz slår fast att ”fantasifullt skapande får inte ersätta bevis” (75), men det är vad Deutscher gör med sina spekulationer. Han skiljer inte mellan ”fakta och antaganden” (76), utan dramatiserar sina redogörelser med förslag av vad han trodde hände och vad han tror folk känner. ”Det är Deutschers förföriska stil som i någon grad ligger bakom framgången med hans böcker” (76).

¹⁴ DFP 34, 34

¹⁵ DFP 88, 88.

¹⁶ DFP 124, 122. Se även Medvedevs *Stalin och stalinismen*, s. 105

¹⁷ DFP 125, 127

¹⁸ DFP 127

¹⁹ Skott, Staffan *Sovjetunionen och det nya Ryssland 1900-2000*, s 114. Medvedevs *Stalin och stalinismen*, s 105. Tio år: Montefiore, s 105. Skadeglädje: se även DAP 187.

²⁰ Bekräftas även i Medvedevs *Stalin och stalinismen*, s 109 och Johnsons *Moderna tider*, s 328.

²¹ DFP 124, 129, 129, 310, DAP 252, DAP 77. DVP 316. Kollontajreferat: Vaksberg, s. 215. Stalins lugn: Montefiore, s. 61

13 ARBETARSTATENS HELIGA INTRESSEN

Fler och fler som tidigare varit anhängare till den ryska revolutionen menade att allt var kört vad Ryssland beträffade. Kontrarevolutionen var ett faktum. Snart skulle Trotskij instämma, men han bytte aldrig åsikt i att Sovjet alltid skulle försvaras i händelse av konflikt med annat land.¹ Det gav under hela trettioalet upphov till konflikter bland trotskisterna och ökade deras isolering i samhället.

Den första av dessa händelser var mellan Kina och Sovjet om den manchuriska järnvägen. Trotskij ”fann inga skäl... varför arbetarstaten skulle låta en vitalt ekonomisk och strategisk position falla i händerna på Chiang Kai-sheks regering”. De ”kinesiska nationella rättigheter var, enligt Trotskij, irrelevanta”. Han gav ”helhjärtat, om än inte okritiskt” sitt stöd till arbetarnas stat. Hans inställning berodde på principfasthet och samvetsgrannhet, vilka han ”vägrade att urvattna... med demagogi”. Ingen av de små människorna runt honom kunde förstå varför han ställde upp hinder för sig själv i kampen mot ”den stalinistiska förföljelsens samvetslösa brutalitet”.² En liknande händelse var när Sovjet förnyade sina handelsavtal med nazistregeringen i Berlin 1933. Även bland dem som gett upp om Sovjet var det obehagligt för många att se landet göra affärer med Nazityskland. För Trotskij hade Stalin ”rätten att på det diplomatiska planet agera av opportunitetsskäl”. Hade Stalin av opportuna skäl krävt Trotskijs utelämnande, hade nog Trotskij tvekat att tala om Stalins ”rätt”. Hans biografiförfattare, Deutscher, konstaterar att ”Hans bedömning färgades inte av någon personlig ovilja mot Stalin. Den var strängt objektiv”.

Strax före andra världskrigets utbrott kom Stalin och Hitler överens om en icke-angreppspakt. Pakten möjliggjorde

Tysklands offensiv i väster, eftersom den minskade risken för ett tvåfrontskrig samt gav ”förödande verkningar” på Sovjets trovärdighet som antifascismens bastion³. Om detta brydde sig inte Trotskij. ”Han ville inte ens förmena Stalin rätten att förhandla med Hitler”. Deutscher förvandlar hans agerande till lojalitet: ”Även som landsförvisad kände han... samma ansvar som han känt som medlem av politbyrån”.⁴

Slutligen gällde frågan Finska vinterkriget 1939-40. Under de dagarna var det inte lätt att vara kommunist i Sverige. Gick man ut med ett kommunistmärke på sig kunde man få man rejält med stryk. I kommunismens försvarsbok, *Utan heder*, skriver Per Francke: ”Vi kommunister tyckte vanligen att Finlands politiska ledare och statsmän handlade oklokt, då de lät det gå till krig istället för att göra upp något sånär vänskapligt i konkreta frågor. Till detta kom att Finlands ställning till det nazistiska Tyskland inte var helt klar”. ”Vi hörde hemma på demokratins sida mot fascismen” och hävdade neutraliteten, säger Francke, därav hetsen mot oss.

Trotskij åberopar till skillnad från dagens svenska kommunister varken demokrati eller antifascism, bara Sovjets rätt att göra vad det ville. Stalin, försäkrade Trotskij, försökte bara stärka en av Sovjets flanker.

”Det var ett rimligt företag och varje sovjetregering, som befunnit sig i Stalins situation... skulle förmodligen tvingas säkra sina gränser på Finlands bekostnad. Arbetarstatens strategiska intressen gick trots allt före Finlands självbestämmanderätt”.⁵

Detta var mot slutet av Trotskijs karriär och kostade honom det lilla stöd han hade kvar. Alla anhängare mindes hans protester mot Stalins förfälskade rättegångar, när de gamla revolutionsveteranerna avrättades. Då hade han ”vänt sig mot de ’Sovjetunionens vänner’ som accepterat Stalins brott under hänvisning till arbetarstatens heliga intressen”. Nu kallade även de sista av Trotskijs anhängare hans inställning ”inkonsekvens, dubbelspel och t.o.m. förräderi”.

Tendensen är klar: varje gång Stalins gärning, oavsett om den innehåller aldrig så mycket våld eller tvång, riktas mot *någon annan* får den Trotskij's obetingade stöd. Varje gång en gärning riktas mot *honom själv*, eller hans anhängare, slår han ifrån sig och protesterar mot den skriande orättvisan. Om han vore konsekvent i sitt agerande, varför erkänner han inte Sovjetunionens rätt att göra sig av med honom i arbetarstatens heliga intresse? Samma fråga kan ställas till dagens trotskister. De borde 'obetingat' försvara och 'helhjärtat, om än inte okritiskt' ge sitt stöd till förföljelsen av Trotskij.

Trotskij hade levt efter den devis som slogs fast vid bolsjevismens grundande: "revolutionens bevarande är dess högsta lag". Detta skapade "en fanatisk och i viss mening omänsklig attityd. Den man som handlade så skulle inte tveka att offra andra människor och hänsynstaganden för det han ansåg vara revolutionens vitala intressen".⁶ Här är själva ursprunget till kommunismens inhumanitet. I en essä skriver Peter Englund följande om revolutionärens personlighet:

"Ett vanligt misstag... är dock att göra revolutionärer som Trotskij till onda människor. Ondskan må vara en kategori som någon gång är av nöden för att förklara somt mänskligt beteende, men i Trotskij's fall hjälper det oss föga... Revolutionären är... bländad av en vision som... lovar oändlig lycka... Och dit måste man nå... även om man måste föra människorna dit... under tvång, ja även om man så måste offra just de människor för vars skull tusenårsriket var framtänkt. Det är just övertygelsen och den oegennyttiga hängivenheten som gör revolutionären så full av kraft och också så livsfarlig. Och det är de egenskaperna som fick i grund rätt blida kammarlärda som Trotskij att börja morra som vilddjur och ropa på blod."⁷

Det är ingen som säger "Trotskij var ond" i betydelsen "Jaha, då är allt klart, Nu vet vi varför han gjorde som han gjorde!". Ett sådant resonemang är precis som Peter Englund påpekar meningslöst. Det räcker inte som en förklaring till att förstå Leo Trotskij. Samtidigt får man fråga sig vad som

menas med begreppet ”ond”? Går det att tillämpa ordet på honom med tanke på hans gärningar, även om det inte är en uttömmande, heltäckande förklaring på varför han gjorde som han gjorde? Den brittiske författaren Anthony Burgess sade ”*Vad det goda ändå månde vara, så är det onda utan tvivel det avsiktliga ingreppet i en levande varelses rätt att förverkliga sig själv*”. Och detta var vad Trotskij gjorde mot alla han fick makt över. Därför kan man sannerligen hävda att denne blide kammarlärde var en ond människa.

Hur kan en moraluppfattning som utgår från att rätt eller fel beror på vem som agerar uppstå? Allt bottnar i en massa föreställningar om begreppet ”värde” som en filosof skrev på 1800-talet. Säg att man köper en vara, lägger en viss summa (t.ex. 8 000 kronor) på tillverkning, löner, hyra, råvaror, osv. Sedan säljer man den färdiga varan för 10 000 och tjänar 2 000 kronor. Marxism innebär att man *uppfattar* de där 2 000 som stöld från arbetaren. En liberal *uppfattar* det som skälig vinst. En religiös person *uppfattar* det som ocker. Och av denna metafysiska tanke om hur man uppfattar ordet ”värde”, kommer socialister till åsikten att all vinst, ja alla resurser, borde tillhöra alla, inte ägaren eller investeraren. Sedan bygger socialister en hel världsåskådning på detta. Med moral, kunskapsteori, verklighetsuppfattning och historiesyn.

Observera att vinsten inte skall gå till ”alla som har tillverkat den”, arbetarna på respektive fabrik. Då är det Kooperation, en form av fri marknad, lika illa som enskilt ägande. Tillverkning av allt tillhör alla. Även de som inte vill arbeta.

Gott eller ont är i relation till vem det är som äger och kontrollerar de där 2000 kronorna, säger marxisterna. Hela världen roterar kring kampen om de 2000. Därför försvarar trotskister länder med ’socialistiskt’ produktionssätt mot länder med ’kapitalistiskt’. Och den som inte håller med är en förrädare. I *Gudfadern II*, säger Al Pacino ”Freddo, du är min bror och jag älskar dig, men om du någonsin tar parti mot familjen igen...”. Han avslutar inte meningen, men det behövs knappast. Trotskister har en liknande maffia-moral⁸. Tar du ställning för fel part... Ja, det är bäst att inte avsluta meningen.

NOTER TILL KAPITEL 13

¹ DAP 297, DFP 45; 39, 46; 46

² DFP 46, 47, 47, 47. Deutscher säger att Trotskijs principfasthet var en av orsakerna till att så få var beredda att låta sig rekryteras till de trotskistiska partierna.

³ Larz Herlitz i *Utan heder*.

⁴ DFP 155, 332, 47

⁵ DFP 331

⁶ DFP 331, 331. DVP 69, 51 (övertygelsen som ger fanatism, en jämförelse mellan marxisters förutbestämda historiesyn och puritanernas predestinationstanke). Montefiore: s. 99, 264: ”det som skedde... var nödvändigt”. Mer om Trotskijs moraliska relativitet i gärningar och hans subjektiva etik i Johnson *Moderna tider*, s 328-329 Observera att Deutscher använder ordet ”fanatiker” i positiv bemärkelse när han talar om Trotskij och de som inte får kritiserats (t.ex. Dzjerjinsky) och i negativ när han talar om Stalins anhängare.

⁷ Englands *Bröderna Marx i Petrograd*. I referatet nämner Englund historikern Paul Johnson som kallar Trotskij en ond människa (utelämnat i referatet, se Johnson s 328). Jag anser Johnsons bedömning om revolutionärer vara mer nyanserad än vad Englund uppfattar det som och baserar det på följande av Johnson:

”Det är trivialt att säga att människor för det mesta inte är hänsynslösa och grymma på grund av uttalad illvilja utan av kränkt rättskänsla” (s 37),

”Vi måste utgå från att det som drev Lenin till att göra det han gjorde var en brinnande humanitär känsla, som liknade helgonens kärlek till Gud” (s 82),

Johnson, som ser frihandel som oskiljbar från individers rättigheter, talar om hur mycket farligare denna kränkta rättskänsla är när den utövas av ”konstitutionella stater, som är i besittning av en skenbart moralisk auktoritet i form av parlament och domstol! Hur ondsint individens förstörelseförmåga än är, är den begränsad; statens däremot, hur goda avsikter den än har, är i det närmaste obegränsad”(s 39). Än värre blir det förstås om statens makt är oinskränkt. Det var den efter revolutionen, ty Lenins författning

”innehöll inga konstitutionella garantier och gav inga medborgare några som helst rättigheter mot staten... ingen distinktion gjordes mellan den lagstiftande och den verkställande makten, och det fanns inget utrymme för självständiga domstolar” (s 112).

Johnson beskriver även Lenins utmärkande intolerans och jämför honom med Calvin. Två självutnämnda uttolkare av den fullkomliga läran, vilket gör att de drivs av mer hat till kätterier än hat till otrogenhet (84). Det enda de dömde folk efter var hur de ställde sig till deras idéer. En bra människa var helt enkelt en som höll med.

Andra intressanta saker Johnson tar upp är att Lenin ”besökte aldrig en fabrik och satte aldrig sin fot på en bondgård”(82) eller ens arbetade en enda dag inom industrin. Ja, han arbetade faktiskt inte alls i livet, med undantag av ett par veckor som advokat. Istället hängde han över ”offentliga utredningar och med arbeten i historia och ekonomi” (82). Lika likgiltig var han inför vad folk egentligen tyckte. Han åkte aldrig ut på valturné och var, precis som dagens socialister, totalt okunnig och dessutom ”inte det minsta intresserad av hur välstånd skapades” (82-83)

⁸ En annan bra grupp att jämföra med är Hells Angels. Deras regel # 10 är att om en annan i Hells Angels har problem, då springer man fram och hjälper honom. Det finns inget ”vem det var som började?” eller ”vad bråket gäller”. Först och främst hjälper man sin klubbkamrat.

14 NYTT PARTI, NY INTERNATIONAL

Komintern, den internationella kommuniströrelsen, proklamerade i början av 30-talet att kapitalismen var ett dödsrosslande kadaver som snart skulle kollapsa. Socialdemokratin blev nu huvudfienden, och kallades i fortsättningen socialfascismen, något som ändrade situationen för vänsterrörelserna i Europa. ”Det föreföll Trotskij alltmer outhärdligt att i en sådan situation vara tvungen att ha Prinkipos gräs växande under fötterna”. Speciellt då trotskismen inte kom någonstans. ”Än värre var det faktum att hans tyska anhängare inte gjorde några framsteg”. Deras tidning hade ”nästan ingen läsekrets”. I Tyskland blev situationen mer absurd för varje dag. Kommunisterna och nazisterna samarbetade vid en spårvagnsstrejk i Berlin i början av 30-talet. Trotskij uppmanade arbetarpartiet och facken att gå ihop med socialdemokraterna och i en enda avgränsad fråga bekämpa nazisterna tillsammans.¹ Kommunistpartiets reaktion var inte nådig:

”Det är en konkursmässig fascists och kontrarevolutionärs teori. Det är den värsta, farligaste och mest kriminella teori som Trotskij konstruerat under dessa senaste år av kontrarevolutionär propaganda”²

Visserligen var Trotskij för samarbete mot nazisterna i den specifika tyska situationen. Men det betyder inte att Trotskij såg med blidare ögon på socialdemokratin än Komintern: ”Dagens antagonism (1934, min anm.) är inte en konflikt mellan demokrati och fascism utan mellan två imperialismerna... Att den socialdemokratiska politiken och proletarietets historiska uppgift är djupt oförenliga har blivit mer uppenbart

än någonsin... Kampen (innebär) en oförsonlig kamp mot Andra internationalen". Trotskij "hade alltså en sekteristisk inställning till socialdemokratin".³ Trotskister idag säger samma sak⁴. För både trotskister och kommunister är socialdemokraterna lika illa som nazisterna. "Med ihålig ultraradikalism vägrade de skilja mellan fascism och borgerlig demokrati". "Alla katter var alltså lika bruna".⁵ Därför spelade det ingen roll vilka som satt vid regeringen.

Den viktigaste politiska händelsen i Europa under första hälften av trettioalet var nazisternas maktövertagande i Tyskland i januari 1933. I tre år hade Trotskij hävdade att Hitler aldrig kunde vinna utan att ta till inbördeskrig mot arbetarrörelsen. Åter var hans kalkyler fel. Den tyska arbetarrörelsen gav upp utan en suck. Inom kort var vänstern krossad.

Nazisternas maktövertagande är den trotskistiska förklaringen till Trotskijs förändrade inställning till internationalen och partibygget. Han hävdade nu att kommunismen behövde en ny, fjärde international. Trotskij såg inte sin verksamhet som splittrande: "De, som så skamligt lett Västerlandets starkaste kommunistparti till ett nederlag, hade visat prov på en oförmåga gränsande till förräderi och hade frånhänt sig varje rätt att vara ledare. På samma grund hade eller borde oppositionen ha grundmurat sin rätt att överta ledarskapet".⁶ Vad ingen visste då var hur många gånger Trotskijs efterföljare skulle använda samma argument för att skapa ett otal fjärde internationaler, och till slut också avknoppningar som kallades femte.

Värre var det med internationalens ryska sektion. Behövdes det ett nytt parti där också? Det skulle i så fall bli ett brott mot enpartistaten. Det skulle hamna i motsatsposition till Lenins parti och tvingas arbeta för att med makt, inte reformer, tvinga bort den nuvarande partiledningen. Han hade hävdade sedan 1923 att maktens kontinuitet i Lenins bolsjevikparti var garanten för att partiet var det enda rätta, vad som än hände. I oktober 1933 förklarade han att oppositionen även måste bilda ett nytt parti.

Den största svagheten i tanken på ett nytt parti var att Trotskijs egna argument fortfarande var giltiga: Sovjetunionen hade statligt ägande till produktionsmedlen och det leddes av Lenins efterföljare. ”Allt detta varslade illa för Trotskijs projekt”. Trotskij vände sig till kommunisterna, men de var minst benägna att lyssna. ”Den huvudsakliga premissen för Trotskijs grundande av Fjärde Internationalen var alltså falsk... Hans nya uppgift skulle emellertid snart visa sig lika lönlös som den gamla”. Alla visste att man mitt under pågående lopp inte byter häst, bara för att man ligger efter. Det gör i allmänhet nederlaget ännu säkrare. I biografien konstateras att hans ”sinne för realiteter” svek honom, men när han väl bestämt sig ”lät han sig inte hejdas av några svårigheter, inte ens av det uppenbart hopplösa i företaget”.⁷

För er som inte känner till hur det fungerar i röda kretsar är ”trotskist” ett av de värsta skällsorden som finns. ”Fascist” är det vanligaste skällsordet i vänstern. Men det är alltför urvattnat. ”Trotskist”, däremot, det ordet reserverar man för de som man tycker riktigt illa om. Nästan lika illa som gänget bakom EAP (Europeiska arbetarpartiet).

Utanför vänsterkretsarna menar vissa samhällsdebattörer att ”trotskister” är offer för totalitär stalinistisk förföljelse och att trotskism därför måste vara en mildare, tolerantare form av kommunism, en åsikt som gynnades av Trotskij. Han framställde ”sig själv som anhängare av partidemokrati och förhålligades av sin lärjunge och hagiograf Isaac Deutscher som själva symbolen för allt ädelt i den bolsjevikiska rörelsen”. Men denna inställning finns bara bland trotskisterna själva och bland ett litet antal av dem som står utanför den politiska vänstern. I diskussioner mellan ’vanliga’ vänstermänniskor och i de flesta vänstersammanhang klassas trotskismen som den värsta formen av splittrande, konspiratoriskt förräderi. Motviljan förenar alla vänstergupper som i övrigt inte är så förtjusta i varandra, både socialdemokrater, anarkister och kommunister.⁸

Socialdemokrater gillar inte trotskister och det har en enkel bakgrund. När Trotskij på trettioalet misslyckades med sin

Fjärde International, genomförde han en ny strategi, infiltration. ”Eftersom (trotskisterna) inte kunde återvända till kommunistpartiet, som förtalade dem och hänsynslöst förföljde dem, rådde han dem att sluta sig till socialistpartiet” och angripa reformismen inifrån.

Naturligt nog gillade inte socialdemokraterna att helt plötsligt se trotskistiska fraktioner i sin egen rörelse som ”i förväg förklarar sig vara kritisk mot partiets erkända ledare och fastslagna målsättningar... (de) kom snart att hejdas av en kompakt fiendlighet”. Trotskijs nya giv var ett medgivande att ”hans planer på en ny international var orealistiska... (infiltrationen) var ett desperat försök att rädda den. Det gick inte”.⁹

Socialdemokratien hade varken då eller nu något intresse av människor som inte delar deras syn på demokrati. Infiltration av socialdemokratiska rörelser är fortfarande ett vanligt förekommande inslag bland vissa trotskistiska grupper.

Ett annat resultat av den nya strategin var kommunisternas reaktion. Helt plötsligt hördes trotskistiska anklagelser mot ’stalinism’ på socialdemokratiska möten. Kommunisternas ”gamla misstro mot trotskismen växte till ett blint hat mot ’avfallingarna och förrädarna’. Visserligen fick de snart se trotskisterna angripa de socialdemokratiska ledarna och deras politik och bli utkastade... (men den nya givnen förvandlade) kommunisternas motvilja mot trotskismen till djup fiendlighet... (tills den) komprimeras till den aggressiva avsky mot trotskismen, som föregick de stora utrensningarna”.¹⁰

Man skulle kunna tro att fiendligheten och avskyn från den övriga vänstern skulle skapa en ödmjukhet hos trotskisterna mot andra politiska grupper, men så är inte fallet. Trots att de själva ses som värre än fascister av alla som är till vänster om socialdemokratien är de snara att angripa alla de själva ser som fascister. Ett trotskistisk valmanifest från 1998 säger följande om trotskisternas inställning till högern:

”Förvägra fascisterna möjligheter att publicera sina lögnskrifter. De grafiska arbetarna måste vägra befatta sig med deras hatskrifter, brevbärarna måste vägra bära ut deras

smådeskrifter. Fascisternas möten måste stoppas – med alla nödvändiga medel... Driv ner dem i kloakerna igen”¹¹.

*

Det tog ett par år till innan Trotskij grundade den Fjärde internationalen. Vid det laget var alla hans anhängare i Sovjet utplånade. Ingen verksamhet kunde bedrivas söder om Alperna eller öster om Rhen. Själv var han i exil i Mexiko.

”Även om han inte öppet erkände det, hade Trotskij en vag aning om, att Fjärde internationalen var ett dödfött företag”. ”Det var svårt att värva nya anhängare. De få (grupperna) kunde inte dra jämt”. Utåt sade Trotskij till tvivlarna att ”Fjärde Internationalen om tre till fem år kommer att bli en politisk makt att räkna med i världen”. De arbetade för en nära framtid: ”Massorna... kommer inte att finna något annat ledarskap än det som Fjärde Internationalen erbjuder dem... de närmaste tio åren kommer Fjärde Internationalens program att omfattas av miljoner, och dessa revolutionära miljoner kommer att storma himlen”.¹²

Den 3 september 1938 höll tjugoen delegater som representerade elva länders organisationer en trotskistisk konferens och proklamerade Fjärde Internationalen. I efterhand talar trotskisterna om Stalins skräck som växer sig allt starkare när han hör talas om Trotskijs nya världsomspännande rörelse, men det är mytbildningar i efterhand. I själva verket hade Stalin full kontroll över allt Trotskij gjorde.

Även i församlingens mitt satt Stalins agenter. Flera av delegaterna som skulle ha närvarat hade strax innan mördats av NKVD, det nya namnet på bolsjevikernas hemliga polis. Och utanför konferensrummet gick en man vid namn Ramon Mercader runt och låtsades ointresserad av allt annat än en av de kvinnliga tolkarna.¹³ Det var mannen som nästan exakt två år senare skulle mörda Trotskij.

NOTER TILL KAPITEL 14

¹ DFP 37, 110, 105. Deutscher verkligen hånar stalinisterna i not efter not och talar med löje om deras ”djupsinniga diagnoser”, det ”absurda i politiken” och deras tro på sin enda väg ”till frälsning” (DFP 158). Trotskij väg var som vanligt rätt i varje enskildhet och till på köpet ”Som ingen annan, och betydligt tidigare än någon annan” (DFP 100).

² DFP 109. Deutscher kallar stalinistpolemiken mot Trotskij för en ”instruktiv om än outhärdligt monoton läsning” (DFP 158). Man påminns om att när Trotskij skrev något blev det, enligt Deutscher, monotont för att det var så bra och detaljrikt. Deutscher ser det han vill se.

En sak han inte vill se är hur ”outhärdligt monoton” han själv är i sina rader av hyllningar till sin läromästare och hur tråkig han är i sina staplar av bortförklaringar till sin läromästares högar av felaktiga framtidsprognoser. För att inte tala om vilken ”outhärdligt monoton läsning” det är att ta del av hans berg av undanflykter till sin avguds hav av dåliga gärningar.

³ Medvedev, s.106f. Trotskij förespråkar alltså samarbete och specificerar dess villkor: Det skall ske utan att ge avkall på principer och utan kompromisser. Och utan att glömma att socialdemokraterna bara är opålitliga allierade för stunden och egentligen huvudfienden (DFP 108).

Man frågar sig vad Trotskij tror att ”samarbete” är för något? (om det var så han ”samarbetade” med ledningen i Sovjet, är det inte förvånande att han blev utslängd).

⁴ Valmanifest 1998, av Marxistisk vänster och Arbetarmakt, s. 7.

⁵ DFP 104, 110,

⁶ DFP 151

⁷ DFP 152, 154, DFP 303

⁸ Citat ur Johnson *Moderna tider*, s 328. Orsaken till varför trotskismen väcker sådant hat från resten av vänstern har en enkel förklaring. Den kommer av hur de uppfattar sin egen verksamhet: Först vägrar de följa gemensamma beslut. Samtidigt vägrar de erkänna att det de gör är fel. Och som kronan på verket hävdar de att deras verksamhet egentligen är något positivt!

Det är som en falskmyntare som tillverkar sina egna sedlar, förstör ett lands ekonomi, undergräver tilltron till valutan och dessutom lämnar flera ruinerade familjer på vägen. En sådan verksamhet är illa nog om det bara rör sig om kriminalitet. Men än värre är det om falskmyntaren förklarar att det han gör inte bara är moraliskt korrekt, utan dessutom positivt. Han skulle t.ex. kunna hävda att regeringens pengar är så fula och tråkiga att de inte borde användas och att han, genom att sprida sina egna falska men vackra sedlar, gör samhället en tjänst. Och så fort regeringen tar sitt förnuft till fånga och börjar trycka sedlar som är lika fina som hans egna, kommer han att sluta med hemmatillverkningen. Till dess kunde de ju bara tacka honom istället!

På något sätt är en människa som resonerar så värre än en vanlig brottsling (vill man ha ett mer emotionellt laddat exempel kan man byta ut falskmyntaren i exemplet ovan mot en våldtäktsman eller pedofil. De resonerar ofta på samma sätt).

⁹ DFP 200, 200

¹⁰ DFP 200

¹¹ Valmanifest av M-V och Arbetarmakt, 1998, s. 5. Innan ordet ”fascister” uppfanns föredrog kommunister uttrycket ”Folkets fiender”. Det är också tillämpbart på allt.

¹² DFP 199, 299, 208, 302, 301

¹³ DFP 298

15 TROTSKIJS HISTORISKA BÖCKER

I sina skildringar av revolutionshjältens liv tar Trotskijs efterföljare gärna upp hans författarskap. I hans böcker, säger de, ”förenades djupt engagemang och absolut klarsyn... en realistisk bild... oanfrätt av känslor eller önsketänkanden”. De utmärks av känslighet, intuition och klar vision. Livlig och intensivt lysande fantasi, blandad med balans och tät klarhet. ”Han är den enda geniale historiker som hittills kommit ur marxisternas led och som hittills är förbjuden bland dem”.¹

I exilen skrev Trotskij sin självbiografi. Där tar han upp frågan om Lenins sanne efterträdare. Historikern Roy A Medvedev återger Trotskijs anspråk: Lenin försökte ”skapa förutsättningar inom partiet för att jag skulle kunna bli Lenins närmaste man och sedemera efterträdare... Hans syfte med ’testamentet’ var otvivelaktigt att *underlätta ledararbetet för mig/.../* Den kampanj Lenin inlett hade... som omedelbart mål att skapa de gynnsammaste förutsättningar för mitt arbete som ledare, antingen (om han återvann hälsan) vid Lenins sida eller (om sjukdomen skulle segra) *i hans ställe*”.

Medvedevs kommentar är: ”Allt detta är naturligtvis ren och skär fantasi” och tillägger att Lenin inte ansåg något tillräckligt duglig för att ”överta vad som i realiteten var en enmansdiktatur över partiet”. Vad Trotskijs kvaliteter beträffar hade Lenin tidigare givit ett ”föga smickrande omdöme om Trotskij som en instabil och vacklande person”.²

I de sista tidningsartiklar Trotskij skrev i sitt liv blev han refuserad när han utan bevis anklagade Stalin för att mördat Lenin. Det ”Fanns inget övertygande i Trotskijs förmodan, att Stalin förgiftat Lenin, och (tidningarna) bad honom om ’färre

gissningar och fler odiskutabla fakta”. Han anklagade Stalin för antisemitism, men fick svaret: ”Det är första gången vi, i den judiska pressen, har hört talas om en sådan anklagelse. Vi har vant oss att betrakta Sovjetunionen som vår enda tröst, åtminstone vad gäller antisemitismen... Det är oförläpigt av Trotskij att komma med en så grundlös beskyllning”.

Sanningen är att ”många av (Stalins) närmaste medarbetare (hade) judisk bakgrund”. Och ”söta, unga judiska kvinnor flockades runt Stalin”. Högste polischefen ”förde bok över Stalins kärleksaffärer med judiska kvinnor”. Nazisterna försökte t.o.m. hitta fog för ryktet att Stalin gift sig med en av dem för att ”smälta samman den judiska och bolsjevikiska satan”. Även utomstående, som menade att Stalins sätt att angripa Trotskij var obehagligt, ansåg att ”Trotskij förstör allt för sig genom att angripa Stalin på precis samma sätt”.³

Det mest intressanta med Trotskijs böcker är annars hur han presenterar Stalin. Mot slutet av sitt liv berättar Trotskij om första gången han möter Stalin och lägger märke till hans ”ovanliga utseende” och hans vresiga ansikte med den hårda fientligheten ”i hans ’gula’ ögon”. Deutscher fyller ut med sin egen kommentar: ”Det råa grymtande, som (Stalin) mött Trotskij med, kom som ur djupet av den ryska timmerkojan”.

I Trotskijs självbiografi har Stalin rollen av en obetydlig bifigur. I *Stalin* beskrivs han som så färglös att man inte kan jämföra honom med någon historisk personlighet av betydelse. ”Bristen på historiskt proportionssinne och perspektiv är här påfallande irriterande”, säger Deutscher. Trotskij menar att ”Stalins karriär inom partiet beror inte på meriter eller framgångar och är därför nästan oförklarlig. Hans inval i Lenins politbyrå... i bolsjevikpartiets inre maktgrupp och hans utnämning till generalsekreterare framstår som slumpartade”.

Deutscher, som inser att Trotskijs nedvärdering är historieförfalskning, påpekar: ”Men t.o.m. av Trotskijs egna beskrivningar framgår det klart att Stalin inte alls kom till makten på det viset, att han varit den efter Lenin och Trotskij mest betydelsefulla personen i den inre partikretsen sedan åtminstone 1918 och att det inte var för inte som Lenin i sitt

testamente beskrev honom som en av de 'två dugligaste i centralkommittén'". Deutscher försöker rädda situationen med att skriva att Trotskij var ouppmärksam på Stalins kvaliteter, eftersom han gav ett så obetydligt intryck, inte att han var obetydlig. Vad Deutscher inte påpekar är att hans egen beskrivning av Stalin (rå, slug, falsk, grov, spänd, osv.) är lika fel⁴. Tack vare de nya, öppnade arkiven i Sovjet vet vi mer:

"Stalins sadism, cynism, förljugenhet, komplex och paranoia känner vi alltför väl; utan vetskap om hans utstrålning, extrema känslighet, skarpa intelligens, enorma beläsenhet och personliga charm förblir hans uppåstigande till total makt en obegriplighet"⁵.

Stalin kom dessutom att dominera Sovjetstaten och den internationella kommunismen i trettio år. Hur klarar man det om man bara är en obetydlig bifigur? "Den verkliga Stalin var långt ifrån den byråkratiske medelmåttan som Trotskij hade hyst sådant agg emot". Lika lite svarar Trotskij på den kanske viktigaste frågan i den ryska revolutionens historiska förlopp: *varför fick Stalin stöd?* Fascinerande nog ger Trotskij biografiförfattaren Isaac Deutscher fullständig klarhet i saken:

(Trotskij) "gav ingen... förklaring till varför den ledande bolsjevikkadern först deltog i konspirationerna och sedan stödde dem och varför allt detta skulle leda till så sällsamt utformade inre partistrider. Både som levnadstecknare och som oppositionsledare bortser Trotskij från det inre samband som finns mellan bolsjevismens underkuvande av alla partier och Stalins underkuvande av bolsjevismen"⁶.

Trotskismens försvar för sin existens är att om och om igen hävda att det aldrig fanns en maktkamp Stalin-Trotskij. Det gällde inte makt och enskilda individer, säger de, utan storstilade samhällskrafter som liksom utvecklas av sig själva likt vågor på ett stormande hav. De återkommer jämt till att Sovjet utsatts för en "byråkratisk degenerering", deras standardreplik, och att utvecklingen kunde ha gått annorlunda.

I Deuschers referat framgår felaktigheten i trotskismens *raison d'être*: bolsjevikledarna stödde Stalin hela tiden. Det var Lenins legitima efterföljare som sågade Trotskij. Inte inkräktare i partiet. *Det fanns aldrig någon byråkratisk degenerering*. Det är ett hjärnspöke av Trotskij som har upprepats av hans anhängare sedan dess. De flesta av dem förstår antagligen inte ens vad uttrycket betyder. De tjugo till trettio personer som beslutade allt i Sovjet valde Stalin ”mindre på grund av hans byråkratiska makt än därför att de föredrog hans ledning och politik... de identifierade sig med generalsekreteraren som kraftfull ’praktisk politiker’”⁷.

Deutscher ger även kopplingen mellan diktatur och ’stalinism’: Den klockrena *linjen mellan bolsjevikernas statskupp och Stalins enmansvälde*.⁸ Moderna trotskister har inte tagit till sig att: ”Illusionen att ’något gick snett på vägen’ och att Lenin och bolsjevikerna ville väl men att den ädla kommunismen korrumpades, den har förpassats till historiens skräphög och vårdas numera bara av en mycket liten skara som ingenting förstått och ingenting vill ta till sig”⁹.

Den förvisade profeten slår fast att ”Mitt liv förblir ändå ett självbiografiskt mästerverk”. Men det är intet mot boken *Historia* som är ”unik i världslitteraturen”. För att inte tala om boken om inbördeskriget som aldrig blev skriven, men hade den det, försäkrar Deutscher, så hade den säkert ”blivit lika viktig som *Historia* och kanske t.o.m. mer upplysande”. Än mer enastående är Trotskij:s sista bokprojekt, *Den förrådade revolutionen*, ty ”Med sin idérikedom och fantasikraft har boken blivit ett av århundradets mest omdebatterade verk”¹⁰.

Dessa omdömen tappar alla proportioner och övertygar inte. Det är här helt ointressant att gå in på *Den förrådade revolutionens* innehåll. Det består av samma anklagelser mot ’stalinismen’ som redan redogjorts för. Dess förutsägelser kan sammanfattas med ett ord, felaktiga. Som sagt släppte Trotskij ofta ”ifrån sig olika tvärsäkra förutsägelser, vilka dock nästan utan undantag visade sig vara fel”.

Men det är inte en slutsats Deutscher drar. Genom sina retoriska tekniker vilka han återkommer till i sin Trotskij-

biografi försöker Deutscher styrka sitt omdöme att *Den förrådda revolutionen* är en av "århundradets mest omdebatterade verk". Åter följer Deutscher sitt traditionella mönster: Först framställs Trotskijs goda avsikter. Det är punkt ett. Sedan berättar Deutscher om vilket bra jobb Trotskij gjorde. Nästa steg är att berätta hur fel resultatet blev (ibland meddelas hur mycket mer fel alla andra hade). Slutligen återkommer Deutscher till Trotskijs goda avsikter, och berättar att han hade rätt i alla fall, med tanke på de förändrade omständigheterna i situationen just då.

Deutscher inleder med att berätta att Trotskijs bok intar en särställning bland hans skrifter då det är hans mest sammansatta arbete. Det viktigaste budskapet i den är att Stalins styre inom kort kommer att leda till kapitalismens återupprättande i Sovjet. (Här är punkt två följt av punkt ett, Trotskijs har gjort ett bra arbete och har goda avsikter när han försöker stoppa Stalin från att återupprätta kapitalismen).

I nästa stycke medger Deutscher att "Redan på 1930-talet bevisade verkligheten att hypotesen var felaktig" och "Åsikten kan idag (1950-tal, min anm.) avfärdas som helt felaktig" (här följer punkt tre, att Trotskij hade fel i allt).

Men, försäkrar Deutscher, med tanke på de förändrade omständigheterna är det inte konstigt att Trotskijs analys blev fel. I fallet med *Den förrådda revolutionen* får man tänka på att Trotskij beskrev en av många olika vägar för utvecklingen och att Stalin var livrädd för sin egen skapelse, "byråkratin". Eftersom han rensade ut dess medlemmar då och då blev det svårt att göra korrekta förutsägelser. Deutscher påpekar att situationen är komplicerad och inte kan formuleras enkelt och att det dessutom tillkom yttre faktorer i efterhand, framför allt Sovjets erövring av Östeuropa. Slutligen var Trotskijs "vågade och delvis felaktiga förutsägelser" trots allt korrekta. Hans gissning var "ogrundat pessimistisk", men ändå den "bästa nyckeln till den sociala utveckling som följde". Med andra ord: han hade rätt även om han hade fel.

För att vara riktigt säker på att ha täckt alla möjligheter slår Deutscher fast att Trotskij *kan* komma att ha rätt i framtiden,

eftersom han förutspått andra möjliga historiska utvecklingar. ”Det är alltså möjligt att historien snarare kommer att ge” Trotskij rätt när han förespråkade en kommande, andra revolution i Ryssland. Fast det är lika möjligt att historien ger honom rätt när han förespråkade att Sovjet kunde ändras med reformer. Deutscher säger att han lämnar ”åt en historiker ur nästa generation att fälla den slutliga domen över Trotskijs idé om den politiska revolutionen”.¹¹

1989 kollapsade socialismen fullständigt i ett monumentalt fiasko. En trotskist som använder Deutchers metod för att söka sanningen skulle med lätthet kunna slå fast att detta ingalunda talar mot Trotskijs förutsägelser. Om något talar det för att Trotskij hade rätt hela tiden! Och sedan skulle han leta upp en förutsägelse som passar in. Det finns en för varje tänkbart vägval. Om Sovjetunionen fortfarande existerade, så skulle det vara en smal sak att förklara varför med trotskisternas metod. Det är som att förutspå att om någon springer Stockholm Marathon två år i rad kommer han det andra året antingen springa loppet snabbare, långsammare, eller på samma tid som den första gången¹².

Det är lustigt hur duktiga alla stora gestalter i socialismens historia är på att berätta hur det var förr och varför det har blivit som det är just nu. De är oförmögna att berätta hur det *kommer att bli*. De verkar aldrig lära sig heller. Även idag har vi rader av vänsterintellektuella, som i tidning efter tidning skriver om samhällsutvecklingen, utan att deras slutsatser är värda mer än ett kast med tärning av Luke Reinhardt.¹³

Den mest intressanta delen av *Historia* är när Trotskij kommer ”in på det klassiska problemet om personligheten i historien”. Marxismen utgår från att allt utvecklas enligt historiska linjer, där den enskilda personen i liten grad kan påverka. Ungefär som när en simmare rör sig i en strid ström. Stora händelser sker genom samhällskrafter, inte aktioner från enskilda individer som kan försvinna närhelst en tegelsten faller ner och tar kål på dem.

Men det är inte vad Trotskij säger: Oktoberkuppen skulle ha skett utan honom, men inte utan honom *och* Lenin: ”Hade

varken Lenin eller jag varit närvarande i Petrograd, skulle oktoberrevolutionen aldrig ägt rum”. Samhällsstrukturen, partiets roll, arbetarklassen, allt var nödvändiga villkor för revolution, men utan personen Lenin skulle den aldrig ha hänt. ”Världshistorien, åtminstone under detta århundrade, skulle därmed ha tagit en annan vändning än den vi fått bevittna”.

”För att komma från en marxist är detta en häpnadsväckande slutsats... Det kan betvivlas att han tidigare i sin karriär skulle ha uttryckt en åsikt som går så stick i stäv mot grundlinjen i den intellektuella marxisttraditionen /.../ Slutsatsen rimmar illa med Trotskijs världsåskådning... Vore det sant, att historiens största revolution aldrig skulle kunnat äga rum utan en speciell ledare, skulle personkulten ... inte vara klandervärd, och fördömanden av den... skulle vara lika meningslös som all progressiv kritik av den”.¹⁴

Deutscher motiverar Trotskijs slutsats med att den belyste hans sinnestämning vid tidpunkten, att den var en reaktion på Stalinkulten som han vill ersätta med en Leninkult, att omständigheterna tvingade Trotskij för ”Han behövde känna att ledare, om det så var Lenin 1917 eller han själv på 1930-talet, var oersättlig – ur denna tro hämtade han styrka för sin ensamma och hjältemodiga kamp”. Trotskij menade sig vara marxismens sanna bevarare mot Stalins urartning av dogmen. Men här omtolkar han läran och förklarar individen (sig själv) som oersättlig. Han är mindre en bevarare, än en som sorterar ut bitar och ratar delar efter eget skön.

Ur ett historiskt perspektiv stämmer det inte att personkulten är oförenlig med socialismen: ”Att glorifiera individen var för bolsjevikerna lika viktigt som släktband för medeltidens riddare”. Deutscher skriver apropå Trotskijs roll i inbördeskriget: ”I strid av detta slag står ledaren ständigt inför manskaped: hans segervisshet, hans sinnesnärvaro och hans mod kan göra underverk”.

Deutscher menar att Trotskijs upphøjelse av Lenin till sin egen nivå är en ”ytterst sällsynt prestation inom den självbiografiska litteraturen”. Han beundrar Trotskij för att han

”förringade sina egna bedrifter för att inte framstå som en förringare av Lenin”. Han tillägger: ”Fri från lojalitet mot någondera kulturen, har jag försökt återupprätta den historiska balansen”.¹⁵

Verkligheten är att Trotskij upphöjer Lenin för att inte förringa den store ledargestalt alla kommunister ser upp till. Trotskij må ha varit arrogant, men tillräckligt klyftig för att inse vad han skulle göra med sin trovärdighet om han placerar sig på en nivå över Lenin.

När Lenin dog påstår trotskister att han ”ända till slutet bevarat samma vänskapliga inställning han visat (Trotskij) vid det första mötet”, men det stämmer inte. Under de flesta år de känt till varandra angrep Trotskij Lenin ”med en störtflod av sårande invektiv som gjorde varje försoning... omöjlig”. Under deras få år på samma sida barrikaden saknade deras relation personlig värme. Den nya uppskattning av Lenin som Trotskij lade fram var inte så mycket en mer rättvisande bild, som en ånger för allt han sagt om Lenin mellan 1903-1917.

Deutscher är noga med att påpeka hur oändligt överlägsen, både konstnärligt och moraliskt, Trotskijs Leninkult är i förhållande till Stalins version. Den förra kallas manlig och stolt, medan Stalins beskrivs som krypande och låg. Ordvalet är förvånande, men visar att Deutscher skrev sina böcker på femtiotalet. Ingen inom vänstern skulle efter nittiotalet våga använda uttrycket ”manlig” som synonymt med ”positiv”. Den moderna könsneutrala inställningen rimmar illa med den mucho macho-mentalitet som rådde under bolsjevismens glansdagar! När de åkte runt i sina pansartåg ”Under inbördeskriget anammade bolsjevikerna i sina läderstövlar, skinnrockar och hölster en våldskult... (en) machobrutalitet”.¹⁶ På den tiden var det krut i gubbarna.

NOTER TILL KAPITEL 15

- ¹ DFP 164. Som sagt gäller detta allt Trotskij skrev, även militära skrifter, DVP 353.
- ² Medvedev *Stalin och stalinismen*, s. 37f. Omdöme ur *Alexandra Kollontaj*, s 193
- ³ DFP 320; (kvinnorna, medarb: Montefiore, s. 275, 311); 314 (mer fakta), 267 (judisk press + samma sätt). Deutscher förstör för sig själv när han beskriver sin läromästare på samma sätt som stalinister beskriver sin. Det går inte att ta honom på allvar.
- ⁴ För en genomgång av Deutschers metod i *Stalin*, se Leopold Labedz i *Encounter*, s 82.
- ⁵ DFP 320 (hist. Prop). DVP: 161 (första mötet). DFP 319 (slump), 320 (inte för inte). DVP 256 (rädda sit.). Man kan även tänka på Stalins insats under inbördeskriget DVP 315 och 322 (när han räddade Petrograd). Referat ur Englund's recension av Montefiores *Stalin*. Deutscher *Stalin* kallar Englund ”hopplöst föräldrad ... (med) fria fantasier och ideologiskt överskrivade gissningar”. Det är ett alltför positivt omdöme som jag till viss del instämmer i efter att ha studerat Deutsches verk noggrannare än de flesta.
- ⁶ Verklige Stalin ur Montefiori, s.19 och 61. DFP 166. DVP 8: Deutscher skriver att Trotskij var ”ur stånd att tillfredställande förklara (och) uppenbart otillräcklig” i sina försök att förklara varför han förlorade makten.
- ⁷ Medvedev, s.80.
- ⁸ DAP 97
- ⁹ Staffan Skott svarar trotskisten Christer Franzén i *Arbetaren*, 1998, nr 7, s. 12. Se även Johnson *Moderna tider*, s 328 och 329.
- ¹⁰ Inledningen till varje kapitel i Trotskijbiografen är nästan obehaglig i sitt smicker, men kapitlet om Trotskij's historieskrivning tar priset (kap. 3 i DFP). DFP: 166 (mästerverk), 171 (unik), 192f (inb.kriget), 217 (århundradets ...)
- ¹¹ DFP 217 (omdöme), 222, 222, 223 (hypotes), 222f (fyra bortförkl.), 217 (delvis), 224 (grundat), 224 (nyckel), 226 (historien), 226f (framtida dom). Se även *Encounter*, s 80.
- ¹² Någon som tvivlar på min förmåga som förutsägare? Min ”profetiska insikt”?
- ¹³ Det är därför alla vänsterrörelser med självaktning ger ut minst en tidning och producerar kopiösa mängder litteratur. Som i Trotskij's hem ”I alla korridorer låg högar av böcker och äter böcker – revolutionärernas näring, som spartanernas oxblod”, DAP 277. Montefiore, s 110. Se även DVP: 45, 119, 134, 144, 379. Den tvångsmässiga driften att hela tiden studera samhället kommer från marxismen, ”en metod av analys av sociala relationer” (DVP 123). Man kan åter jämföra socialism med diet. En marxistisk bantningsexpert skulle antagligen hävda att ingen som inte lagat minst hundra olika smalmatsrecept, regelbundet läst tjugo olika bantningstidningar och prövat på två dussin olika dieter kan inte uttala sig. Vad de inte fattar är att man inte blir smalare av det. Man blir det genom en och endast en sanning: förbränn fler kalorier än du tillför.
- ¹⁴ DFP 179f. Paul Johnson citerar Marx i *Moderna tider*: sambandens mönster “på ytan” och mer sanna “undre men gömda grundmönster”. Fri vilja är yta, de ”ekonomiska krafternas strömmar” är djup, s 34.
- ¹⁵ DFP 182. (DAP 116). DVP 9, 9, 9. Glorifiering: Montefiore, s 184. Ledarens roll: DVP 312 (fast det kanske bara gäller Trotskij?). Se även Johnson, s 84.
- ¹⁶ DFP 100. DVP 73. DFP 183. Machocitat ur Montefiore, s 47. Man kan också påminna sig om Trotskij's samuraj-citat: DVP 329. Tydligt var det Bertold Brecht som ”utformade en egen ’uniform’, som blev det första vänstermodet: läderkeps, stålbgade glasögon och läderrock”. Han var 24 år och ”attraherades både av kommunismen och av den amerikanska gangstervärlden på grund av våldet omkring dem” (Johnson, s 152).

16 FÖRFÖLJELSERNA ÖKAR

I december 1934 mördas en av Stalins närmaste män, Kirov. Händelsen leder till att Zinovjev och Kamenev döms till fängelse. I domstolen medger de att även om de inte haft någon direkt koppling till mördaren, så var de ”medbrottslingar endast indirekt, i den mening att deras tidigare kritik av Stalin kanske kunde ha påverkat mördaren”. En sådan inställning är sann för bekännare till en lära som ”förolämpade människans värdighet genom att beskriva henne som fånge i de ekonomiska och sociala omständigheterna”. För de som tror på människans fria vilja och ansvar, är deras erkännanden lika felaktiga som de är marxistiskt konsekventa¹.

Mordet på Kirov påverkade även Trotskijs familj. Hans yngste son försvann spårlöst. Deutscher berättar att Trotskij ”skenbart utan anledning” jämför sonens öde med bolsjevikernas avrättning av tsarens barn:

”Sjutton år efter händelsen försvarar han Lenins beslut och hävdar att det var nödvändigt för revolutionen. Bolsjevikerna kunde inte mitt under inbördeskriget låta de vita arméerna ha ett ’levande banér att samlas kring’, skriver han, och efter tsarens död skulle vilket som helst av hans barn ha kunnat tjäna som fältsymbol för reaktionen. Tsarens barn ’blev offer för den princip som tjänar som axel för monarkin: den dynastiska successionsordningens princip’. Resonemangets uttalade slutsats är uppenbar: även om man gav Stalin rätt att utplåna motståndare – och det var naturligtvis ingen rätt som Trotskij ville ge honom – fanns fortfarande inte det bittersta försvar för förföljelser av motståndarnas barn”.²

Sällan har Trotskijs personlighet kommit i så klar dager som i referatet ovan. Trotskij säger öppet att det är rätt att avrätta barn. Han har själv deltagit i massmord på oskyldiga barn, kvinnor, gamla, vilka togs som gisslan.³ När han själv får smaka på ren ondska, förklarar han att Stalin inte har 'rätt' att göra vad han själv hade 'rätt' att göra. Hade en av Stalins sympatisörer skrivit på samma sätt, skulle han ha slagit fast som självklart att:

Sjutton år efter händelsen försvarar han Stalins beslut och hävdar att det var nödvändigt för arbetarstaten. Bolsjevikerna kunde inte mitt under hotet från Nazityskland låta oppositionen ha ett 'levande banér att samlas kring', skriver han, och efter Trotskijs förvisning skulle vilket som helst av hans barn ha kunnat tjäna som fältsymbol för kontrarevolutionen. Trotskijs barn 'blev offer för en av de principer som tjänar som axel för politisk nyrekrytering: familjesammanhållningens princip'. Resonemangets uttalade slutsats är uppenbar: även om man gav Stalin rätt att utplåna motståndare – och det var naturligtvis en rätt som han ville ge honom – fanns fortfarande all anledning för förföljelser av motståndarnas barn.

Ovanstående var ingen karikatyr av "trotskismen". Det är en analogi. Analogin är avsedd som ett åskådningsexempel, och är inte menad som inspiration för stalinistisk förföljelse.

Vill man hävda att Trotskij var en hyvens kille borde man förtiga denna del av hans uttalanden. Eller linda in det i ursäkter och undanflykter. I sista hand åberopa tillfällig sinneförvirring. Men kommentaren är publicerad i trotskisternas egna alster och den punkterar illusionen att trotskismen är moraliskt eller idémässigt bättre än stalinismen. Två lika goda kålsupare, två lika ondskefulla ideologier.⁴

Våren 1935 hade Arbeiderpartiet vunnit valet i Norge. Trotskij ansökte om asyl. Regeringen tog emot honom men som villkor ville den ha ett "löfte av honom att avstå från politisk verksamhet. Han gav det, i tanke att löftet endast

gällde hans eventuella inblandning i Norges egna inre angelägenheter”. Justitieministern Trygve Lie ”hävdade senare att han där och då krävt att Trotskij skulle undvika varje form av handling som kunde vara ’fientlig mot vänligt sinnade regeringar’. ’Trotskij vägrade låta sig indras i politiska diskussioner med oss och pratade bara om vädret’”.⁵

Trotskij fann sig väl till rätta i Norge fram till den 15 augusti. Då, från ingenstans, revs lugnet i stycken. Radion meddelade att sexton av de högsta i den sovjetiska ledningen ”skulle ställas inför rätta anklagade för förräderi, konspiration och mordförsök på Stalin”. Några år tidigare hade de delar av oppositionen som kapitulerade uppmanat de kvarvarande trotskisterna att ”upplösa sin organisation, stänga sin ledarcentral... och upphöra med alla former av underjordisk verksamhet”. Vare sig den ägnade sig åt terroristisk verksamhet eller inte, fanns det en underjordisk grupp i Sovjet som underminerade ledningen.

Rapporter från Sovjet beskrev ”brutaliteten i terrorn, de enorma koncentrationslägren... tortyren och lögnaktigheterna som GPU använde sig av för att framtvunga ’bekännelser’”. Nu var det dags för den stora terrorn.

Trotskister beskriver rättegångarna som masochistiska och sadistiska, ”de anklagade släpades i smutsen och tvingades kräla fram till sina dödsdomar mellan kväljande anklagelser /.../ Efter fem dagar fyllda av råa smädelser och groteska förolämpningar, (utan) ett enda bindande bevis, dömde domstolen samtliga anklagade till döden och fastställde att

’Leo Davidovitj Trotskij och hans son... Överbevisade om... att ha direkt planerat och personligen lett organiserandet av en terroristisk verksamhet i Sovjetunionen... skall, i den händelse de anträffas på sovjetiskt territorium, omedelbart häktas och ställas inför sovjetiska högsta domstolens militärkollegium’”.⁶

Trotskij avvisar anklagelserna från Moskva och låter sig intervjuas av flera journalister. Då meddelar justitieministern att Trotskij brutit mot reglerna för sin vistelse i Norge.

Regeringen kräver att han undertecknar en förbindelse att inte blanda sig i andra länders politiska angelägenheter. Han vägrar och sätts i husarrest. Trotskij var verkligen i blåsväder.

I strid med den norska regeringens krav fortsätter han att kommunicera med sina utländska vänner genom osynligt bläck och brev i tårtor. ”För en gångs skull tycks anklagelsen vara grundad på fakta”, säger trotskisterna, som genast och omedelbart följer upp med en ursäkt, ”politiska fångar använder sådana metoder... och det skulle varit märkligt om inte Trotskij använt sig av dem, när han själv var offer för så många övergrepp, listigheter och bedrägerier”.⁷

I biografien om Trotskij visar Deutscher ingen sympati för norrmännen, vilka framställs som värre än i den värsta Norge-historia: ”även om de saknade mod att stå för sanningen, var de heller inte djärva nog att ta sådana falskariéer för god vara. De var små människor som bara kunde komma med små lögnar /.../ (När) Moskvas vrede blev mer och mer högljudd, blev de allt räddare för att deras små intressen och små anseenden skulle klämmas sönder mellan giganternas sköldar, och de förbannande den stund när de lovat denna jätte tillträde till sitt land”. Deutscher når här nya höjder i sin tillrättalagda historiska konstruktion. Hur kan han rimligtvis veta hur den norska regeringen tänkte och känna till deras fruktan? Vad har han som stödjer sina tankar?⁸ I Deutschers konstruerade sanningar är alla som hamnar i delo med Trotskij ’små människor’, till skillnad från ’giganten’. Att ställa krav på Trotskij är bevis nog för att norrmännen är fegisar och ynkryggar. I sin förvanskning skiljer sig inte Deutscher från Stalins åklagare, Vysjinskij. Mannen som apropå trotskisterna myntade uttrycket ”Skjut de galna hundarna!”⁹

Sanningen är att Trygve Lie var med om att grunda FN och blev dess förste generalsekreterare. En post han behöll i sju år med respekt och uppskattning av både öst- och västblocket.

⁷ Han fortsatte med ”Åt helvete med denna blodsugar-Trotskij som skummar av giftig fradga varmed han smutskastar marxism-leninismens stora idéer!... ned med dessa avskryvda djur!... dessa stinkande as”.

Under den norska regeringens flykt undan nazistisk ockupation följde Lie med till London och upprätthöll goda kontakter med motståndsrörelsen och skaffade sig internationellt anseende genom sina samarbetsavtal med de allierade. På sextiotalet återkom han till aktiv politik som både industri- och handelsminister. Ingen liten man. En av Norges stora söner.

I Norge hålls en rättegång där man utröner om Trotskij hade missbrukat den norska regeringens förtroende. Hade han brevväxlat med anhängare utomlands? Givit dem direktiv? Kritiserat någon utländsk regering? Trotskij medgav allt och ”Domaren förklarade därefter att Trotskij själv bevisat att han brutit mot reglerna för sin vistelse i landet”. Det är som en alkis som lovat sin fru att inte dricka. Och när han sedan kommer hem full blir han jätteförvånad över att hon plockar fram brödkaveln. För ’Han trodde ju att löftet bara gällde när han drack ensam, och idag festade han ju med kompisarna!’. Trotskij försöker förtvivlat övertyga domstolen om att han inte hade bedrivit någon olaglig eller konspiratorisk verksamhet, men förs till justitieministeriet där han får en sista chans att skriva under en deklaration om att inte bedriva politisk verksamhet mot andra länder. Deutscher återger Trotskijs reaktion:

”Tjugo år senare kunde vittnen till denna scen fortfarande minnas glimten av förakt och dånet av hans röst när han vägrade att underteckna pappret. Hur vågade ministern, frågade han, förelägga honom ett så skamligt dokument?... Trodde sig Trygve Lie mäktig nog att kunna avtvinga honom det som Stalin aldrig kunnat avtvinga honom?... Här höjde Trotskij rösten, så att den genljöd genom ministeriets förhallar och korridorer: ’... Ni tror att ni är säkra och fria nog att kunna behandla en politisk flykting hur som helst. Men den tid är inte avlägsen – kom ihåg det! – när nazisterna skall fördriva er alla från ert land, alla, inklusive er pantoffel-minister-president.’”

Man måste beundra norrmännens självkontroll och starka nerver efter denna litania. Hade de varit mindre fattade hade de

antagligen klippt till Trotskij så han stöp. Sedan lagt honom i en låda och låtit honom driva iland på den ryska kusten. Där hade han ju kunnat fortsätta orera.

I en ny rättegång ”angrep (Trotskij) den norske justitieministern Lie och kallade honom för Stalins medbrottsling”. Till slut sade Trygve Lie att de fått nog av Trotskijs otacksamhet och att det varit ett dumt misstag att släppa in honom i Norge. ”Och det dumma misstaget vill ni nu gottgöra med en förbrytelse?”, svarade Trotskij, och vände sig bort för att inte skaka hand med ministern.

Under tiden hade Trotskijs anhängare ordnat visum till Mexiko. Trygve Lie dök åter upp hos Trotskij och gav honom beskedet. Trotskij svarar med misstänksamhet. Trots att han länge arbetat på att åka till Mexiko, frågar han varför det är så bråttom? Kände Stalin till färdvägen? De kunde ju bli torpederade. Trotskij snövrlade att de kunde fysiskt trampa på honom, men moraliskt skulle de bryta nacken av sig själva.¹⁰

Åter vände han sig bort och vägrade skaka hand med den man som riskerat sin politiska karriär och t.o.m. sitt lands väl, bara för att hjälpa den antagligen mest otacksamme, otrevlige asylsökande som någonsin släppts in i Norge.

*

I januari 1937 kom Trotskij så till Mexiko. Två veckor senare började nya rättegångar i Moskva. Nu framställde åklagaren scenarion där Trotskij, i utbyte mot stöd mot Stalin, skulle lämna över Ukraina till Nazityskland. Vi behöver inte gå in närmare på dessa rättegångsförhandlingar. Det räcker att säga att allt, helt enkelt allt, baserades på bekännelser. Inga bevis presenterades. Man kan ju också fundera lite på rimligheten i att Lenins närmaste man, Röda arméns skapare, ledaren för bolsjevikernas statskupp, som för övrigt också var jude, skulle ha gjort upp med Nazityskland om att lämna ut delar av en stat han varit med att grunda. Det låter nästan för otroligt för att vara sant, men dagens kommunister försvarar fortfarande Moskvarättegångarna. De vill få oss att tro att de menar allvar, när de så sent som 1998 beskriver

”avslöjandena om en hemlig organisation som konspirerade för att med våld ta över partiledningen och landets regering... (genom) industrisabotage, terrorism och korrupktion. Den store inspiratören, Trotskij, satt i utlandet och drog i alla trådar”¹¹.

De har missat Trotskij's poäng när han kommenterar alla de tusentals konspiratörerna i Sovjet: ”Om mina underordnade innehaft alla viktiga poster i apparaten, hur kommer det sig då, att Stalin är i Kreml och jag i landsflykt?”¹²

Icke desto mindre vill Trotskij fria sig från anklagelserna genom en moträttegång. Trots att hans anhängare ”gjorde sitt bästa för att hjälpa honom” slungade han anklagelser mot dem.

Hans son, Ljova Sedov, slet ut sig fullständigt, men fick bara missnöje och bittra anklagelser som belöning. Samma förhållande hade rått fem år tidigare i Tyskland. Då ledde Ljova trotskistgruppen i Berlin. Trotskij var obehärskad i sina hysteriska reaktioner över att trotskismen inte kom någonstans:

”Inför främlingar uppträdde han behärskat och artigt, men under nervpåfrestande perioder kunde han ibland förlora behärsknigen, när han var ensam med sina närmaste. Ljova kunde då få höra grova anklagelser om ’slarv’ i sekretariatet, ’lättja och hafsighet’ och ’svek’ mot sin far, anklagelser som endast kunde såra den hängivne, arbetsamme och pliktmedvetne unge mannen”.

Far och son-historien upprepades. ”Första gången som tragedi, andra som parodi”, som Marx sade om historien¹³. Ingenting Ljova gjorde dög för Trotskij som ”höll på att förgås av otålighet”. ”Hans ton blev argare och brutalare för var vecka”. Ljovas ”slarv gränsade till förräderi” och var ”rena förbrytelsen”. Trotskij lät hälsa att odugligheten hos sonen var ett slag som tog värre än anklagelserna från Moskva. ”Ljovas sonliga tillgivenhet hade sårats djupt”. Han kände sig både ”Trakasserad och modfälld” av sin elake fars anklagelser.¹⁴

Trots allt arbetade Trotskij vidare. Han vände sig till den Andra Internationalen och den internationella fackföreningsrörelsen. Dessa organisationer hade av honom själv klassats som förrädarkotterier vilka legat bakom första världskriget och fascismen. Nu behövde han allt stöd han kunde få, och han tvekade inte att närma sig dem. De struntade emellertid i honom. Deras likgiltighet var ett hårt slag, för han visste att ”Utan socialistpartiernas och fackföreningarnas medverkan skulle ingen kampanj tilldra sig arbetarklassernas intresse”.

I mars 1937 bildades Deweys undersökningskommission till Trotskijs försvar. Trotskij var misstänksam mot deltagarna och litade inte på dem. Ordföranden John Dewey var en berömd amerikansk humanist och filosof som försvarade demokratin och den amerikanska livsstilen. Många hade försökt få honom att avstå från att delta i vad de kallade en osnygg kommission till försvar av någon obskyr politisk figur i exil. När det inte gick, utsattes han för förtal, smädelser, hot och skrämselförsök av kommunisterna. Ju mer de försökte stoppa Dewey, desto mer intresserad blev han av att själv söka sanningen.

Moträttegången hölls i Mexiko. I sin Trotskijbiografi blir Deutscher lite smaklös när han beskriver sin hjältes slutplädering inför kommissionen:

”Han stod där som sanningen själv, rättfram och ren, utan vapen och utan sköld, ändå magnifik och oövervinnerlig”.

I september kom kommissionen med sitt utlåtande: Trotskij hade aldrig ”rekommenderat, planerat eller gjort något försök att återupprätta kapitalismen i Sovjetunionen... åklagaren (har) på ett fantastiskt sätt förfalskat Trotskijs roll före, under och efter oktoberrevolutionen... moskvaprocesserna är en komplot... Vi har därför funnit Trotskij och Sedov icke skyldiga”. ”Men effekten av det var ringa, om inte omärklig”.¹⁵

NOTER TILL KAPITEL 16

¹ Inställningen finns även som en integrerad del av dagens västertänkande. T.ex. erotisk konst. Den är enligt en samstämmig vänster en påverkan på och legitimering av pornografin, som i sin tur legitimerar prostitution, som i sin tur legitimerar våldtäkt, som i sin tur legitimerar kvinnomisshandel, som i sin tur legitimerar mord på kvinnor. Vänsterns slutsats: förbjud alla bilder med erotiska motiv.

² DFP 205, 287. DVP 31 (värdighet). DFP 207 (Ref., slutsats). Deutschers kommentar ”skenbart utan anledning” är ungefär lika intelligent som om jag blir inbjuden till min kompis Cesàres fest och ”skenbart utan anledning” frågar lite sådär i förbigående om hans särdeles attraktiva, rödhåriga, grönögda ogifta syster Lucrezia också kommer på festen? ”- Är du dum?”, kan man fråga Deutscher, skenbart utan anledning.

³ DFP 310. DVP 309, 314, 69.

⁴ I *Moderna tider*, s 328-329, bekräftar Paul Johnson allt denna bok kommer fram till om Trotskij, och om hans biograf Deutscher:

”Sedan han störtats från makten framställde Trotskij sig själv som anhängare av partidemokrati och förhårligades av sin lärjunge och hagiograf Isaac Deutscher som själva symbolen för allt ädelt i den bolsjevikiska rörelsen”.

Johnson slår fast: ”I verkligheten var han ingenting annat än en sofistikerad politisk gangster”. Och fortsätter med en uppräknig av allt Trotskij gjort: Statskuppen, ”slaktade motståndare”, ta anhöriga som gisslan, slumpvisa arkebuseringar och ”mörda tsarens barn”. ”Trotskij begagnade sig alltid av de mest hänsynslösa metoder som stod till buds” då han var ”en moralisk relativist av den allra farligaste sorten”. Johnson ger grunden till sin motvilja inför Trotskij efterföljare: ”Anhängarna till Trotskij är ökända för att de hyllar denna subjektivt definierade etik och föraktar objektiv moral”.

⁵ DFP 213, 214. Åter ser vi hur upplägget är tillrättalagt för att stödja Trotskij.

⁶ DFP 114 och 66 (Blumkinaffären). DFP 238, 235. DFP 239f. (referat)

⁷ DFP 247, 60.

⁸ DFP 242f. Leopold Labeledz skriver om Deutschers falska metodik och ”förföriska stil” i *Encounter*, s 76: ”Vad kan man göra med denna sorts historieskrivning? Räkna antalet utelämnade sanningar? Eller antalet felaktiga förslag?”.

⁹ DAP 127. Det finns en biografi om Vysjinski med just den titeln av A Vaksberg.

Vysjinski omdöme om trotskismen ur *Kommunismens svarta bok*, s 757. Som vanligt hävdar Deutscher att de som går mot Trotskij är värdelösa nollor. En annan nolla, som inte förstod något om personligheter och skiljdes av ett svalg från riktigt stora män, och vars tänkande var ”präglad av parlamentariska fyrverkerin och följetonger” var Winston Churchill (DFP 93). Ett omdöme få andra historiekunniga instämmer i.

¹⁰ DFP 244 (ref.), 250, 251. Senare sade han att han egentligen tyckt följande hela tiden: ”Från mina allra första kontakter med Arbeiderpartiets ledare fick jag en kraftig fläkt av den avslagna lukt av unken konservatism” de hade (http://www.socialisterna.org/offensiv/arkiv/393/mitten_393.htm). - Surt, sade Råven!

¹¹ *Sanningen som kom bort*, s 20 (utskrift i Times 12) av Mario Sousa.

¹² DFP 293

¹³ *Arne Anka* del 4, C Christensen, Tago förlag 1995

¹⁴ DFP 111 (inför...), 264f. Det påstås att SS-ledaren Himmler var en exemplarisk familjefar. Inte ens så mycket gott kan sägas om Trotskij.

¹⁵ DFP 266. Medvedev, a.a. 132. DFP 270, 275, 282. John Dewey, 1859-1952, var en företrädare för sekulär humanism, känd för sin bok *Democracy and Education*.

17 TROTSKISMENS SISTA DAGAR

Under nazihotet på trettioalet intensifierade kommunisterna 'Kampen mot trotskismen' i hela Europa. Trotskistorganisationerna var infiltrerade av GPU:s män. Stalin fick de flesta trotskistiska publikationer på sitt skrivbord innan de ens kommit ut till sina prenumeranter.

Liksom Trotskij under sin tid vid makten förföljt och mördat meningsmotståndare, beslöt sig Stalin att göra slut på alla de människor som hade någon koppling till Trotskij. Hans son Ljova, som var hans mest hängivne medarbetare, dog under mystiska omständigheter. Lägligt för Stalin, men det finns inga bevis för att han låg bakom. När Trotskij fick beskedet, skrev han en "gravsång som är unik i världslitteraturen".¹

Stalin var nu ledare för hela världens kommunister och tolererade ingen opposition någonstans. Ett land som skakades av inbördeskrig under trettioalet var Spanien. Kommunisterna var inblandade, men det var även fristående vänstergrupper som POUM. En av hjältarna från det ryska inbördeskriget, Antonov-Ovsejenko, hade tidigare varit oppositionell. Han fick uppdraget att åka till Spanien för "likvideringen av trotskistiska grupper (POUM) och anarkister". Troligen såg han det som sin chans att återupprätta sig. "Antonov-Ovsejenko hade agerat helt i enlighet med Stalins order. Vid återkomsten till Moskva 1938 blev han arresterad och skjuten".²

George Orwell beskriver i sin bok *Hyllning till Katalonien* den ilska han känner mot kommunisterna när POUM-soldater från fronten förs in på bårar. De är sönderskjutna och invalidiserade, men kommunisterna kallar dem fascister och kollaboratörer, eftersom de inte följer Moskvas order.

Trotsky var lika hatisk mot de fristående grupperna som Stalin. Eftersom de inte följde Trotskijs idéer anklagade han dem för "förräderi mot proletariatet". Två av ledarna för POUM försöker få Trotsky "i asyl till Spanien, då Norge slängt ut honom". De var inte för att de var trotskister. De handlade av en

"ren mänsklig solidaritet (som) utgör vår främsta plikt gentemot de människor som förföljs för sina idéer /.../ Trotsky var inte tacksam över vårt ingripande. Han betraktade oss som politiska motståndare och kritiserade oss häftigt... (vi var) enkla opportunisterna i Trotskijs ögon! Till och med när (POUM-ledaren Andres Nin torterats och) mördats av GPU... formulerade denne en kritik av honom som var värdig den dogmatiska bolsjevismen. Hans attityd fyllde mig med vämjelse och jag var fast besluten att inte ha någon politisk eller personlig förbindelse med Trotsky och hans anhängare i framtiden".³

Det var i Vorkuta-lägrät i Sibirien som trotskismens sista dagar i Sovjet utspelade sig. I slutet av mars 1938 fördes lägräts ledande trotskister bort och sköts. I maj "fanns knappt en enda (trotskist) i livet". Under tiden satt Trotsky och hoppades på en pånyttfödelse av bolsjevismen. "Han visste inte att alla antistalinistiska grupper utplånats, att trotskismen... sjunkit i blod och försvunnit... att han själv var den ende överlevande".⁴

Torrt och sakligt kan man konstatera att såhär går det när man gör blodiga revolutioner. När Trotsky och hans kamrater tog över makten med våld hånade han Martov, som vunnit Rysslands första och enda demokratiska val 1918, och skrek "Gå bara, gå till historiens skräphög". Martov svarade "En dag kommer ni att förstå vilket brott ni deltar i!". Han blev mer sannspådd än Trotsky någonsin blev.

Under sin tid i Mexiko märkte Trotsky att "Hur förutsättningarna än växlade, förblev trotskismens inflytande obetydligt". Det enda som hände var att en liten krets av

vänsterintellektuella i USA tilltalades av trotskismen och kontaktade Trotskij i Mexiko. Varför drogs de till trotskismen?

Som i många fall när det gäller politisk extremism handlade det mer om att fly från något än att söka sig till något. De var missnöjda med det borgerliga samhället och ”av den ekonomiska depressionen, nazismens segrar och spanska inbördeskriget” drogs de mot vänster. Men samtidigt såg de Moskvarättegångarna, kollektiviseringen och kommunismens moraliska bankrutt. ”De kände trotskismen som en frisk bris genom den stillastående luften i vänsterkretsarna”.⁵ Deras motiv att ansluta sig till Trotskij påminner mycket om orsakerna till varför en del av dagens svenska västerungdomar dras till trotskismen.

Trotskij var principiell motståndare till dessa ’salongsbol-sjeviker’, som han innerst inne föraktade. De var intelligenta människor som snart förstod hur svårt det var att kritisera stalinismen och samtidigt försvara kommunismen. De kunde inte låtsas som om det inte fanns någon koppling mellan läran och hur den såg ut i verkligheten. När de konfronterade Trotskij med sina tvivel fick de samma svar som han givit i alla år. ”För hundrade gången kan vi här följa den märkliga kretsbanan som genomlöpte känslorna Trotskij väckte hos sina intellektuella anhängare”. De blev mer och mer avskärmade från vad de först trott var en stor man:

”deras exalterade vördnad förbyttes i känslor av obehag och tvivel, eller i modlöshet blandad med beundran, och därefter i opposition, för att slutligen övergå till förtäckt eller öppen fientlighet. En efter en trädde de intellektuella ’trotskister-na’ fram för att först lågmält och sedan högljutt och argt avsvära sig sin entusiasm och kritisera Trotskijs fel”.⁶

De lade fram ”varenda ett av hans verkliga eller inbillade misstag och fiaskon som de kunde minnas, tills de slutligen anklagade honom för att vara en fanatisk och dogmatisk dagdrömmare och hävdade att det inte var stor skillnad på honom och Stalin”. Samma sak gällde hans värd och tidigare beundrare. De kom ihop sig och Trotskij fick flytta ut.

Hur kan samma situation upprepas hundra gånger? Enligt alla som kände Trotskij var han ”stingslig och dominerande” och alla beskriver hans ”dominerande och besvärliga personlighet” och ”överlägsna och storvulna stil”. Omdömen säger att han saknade taktkänsla, var okänslig och arrogant.⁷

Den enda förklaringen till att Trotskij förlorar sina beundrare när de kom honom nära, är att problemet ligger hos honom själv. Men det är inte en slutsats trotskister drar.

”(De sista följeslagarna) hade närmat sig honom med exalterad vördnad... Men så småningom kände de de outhärdliga moraliska kraven från hans sätt att leva... Han gav själv inte avkall på sina principer och tolererade inte att andra gjorde det. Han krävde att hans anhängare skulle vara absolut övertygade, likgiltiga för den allmänna opinionen, ständigt redo att offra sig och brinnande i tron på den proletära revolution som ständigt fanns i hans tankar (men inte i deras). Han väntade sig med andra ord att de skulle var gjorda av samma seiga virke som han”.⁸

Man tänker spontant på Hitler i sin bunker under slutstriden om Berlin 1945. I sina sista tal konstaterar han att det tyska folket inte visat sig värdigt hans ledarskap, och att det tydligen inte var så tufft som han hade trott⁹. Nederlag och misslyckande beror på oduglingarna runt den ofelbare ledaren.

Trotskisterna ger den oreserverade personkultens förklaring. Det hade varit intressant att se vad som hänt om Trotskijs biografiförfattare Isaac Deutscher hade träffat föremålet för sin studie personligen¹⁰.

Sekter är det ord man använder för att beskriva slutna grupper som avskärmar sig mot omgivningen och inte tar intryck av argument mot dem. I trotskisternas försvar för varför Trotskij aldrig kom någonstans finns en av förklaringarna till att trotskismen utgörs av isolerade sekter. Idag såväl som på Trotskijs tid.

De f.d. trotskisterna ville ”i tiden och rummet exakt lokalisera den första och ödesdigra spricka i bolsjevismen som senare gav upphov till stalinismen”, och de hittade den:

Bolsjevikerna krossade sina tidigaste följeslagare, matroserna i Kronstadt, i mars 1921. Det var ”den historiska vändpunkten, den arvsynd, som ledde till bolsjevismens förtappelse”. Det var ”den första sant proletära protesten mot den förrådade revolutionen”.

Under själva revolten hade politbyrån, där Trotskij ingick, insett att revolten ”inte hade någon möjlighet att växa till en revolution”. Då hade Trotskij falskt anklagat Kronstadtsmatroserna för att vara ”kontrarevolutionära myterister ledda av en vit general”. Och dessutom, ”intalade Trotskij sig”, var det inte de gamla sanna proletärveteranerna han ”tvingades... utplåna”, de var döda eller skingrade, utan nykomlingar som saknade ”de äldre klassernas osjälviska revolutionära anda”.¹¹

Det var inte ’stalinistiska fiender’ eller ’borgerliga konspiratörer’ som ställde frågorna den här gången. Det var Trotskijs tidigare medhjälpare och beundrare. De kunde inte viftas bort lika lätt som utanförstående kritiker. Alla de tidigare förklaringarna och undanflykterna hade visat sig vara falska eller grundlösa. Trotskij använder all sin retoriska och demagogiska skicklighet för att bemöta anklagelsen.

Han svarar kritikerna med att deras ”bild av Kronstadt var orealistisk och att upproret skulle ha öppnat slussarna för kontrarevolutionen, om bolsjevikerna inte undertryckt det”. Steg ett i svaret är en motanklagelse, följt av ett rättfärdigande med hänvisning till omständigheterna (liksom när han försvarade mordet på tsarfamiljen).

Nästa steg är att medge en del av skulden. Trotskij ”påtog sig fulla ansvaret för politbyråns offensivbeslut”. Ett klokt taktiskt drag, eftersom hans delaktighet är fastslagen. När ett gäng ligister slog sönder Avenyn i Göteborg under EU-kravallerna 2001, förklarade samtliga vid rättegångarna att de inte sett någonting, inte gjort någonting, inte visste någonting. Genom sitt förnekande visade huliganerna att de var för fega att stå för sina gärningar. Resultatet blev att deras rörelse praktiskt taget utraderades och allmänhetens avsky ökade.¹²

Det hade varit bättre att göra som Adolf Hitler efter sin misslyckade kupp i München 1923. Han ställde sig upp och

sade till domstolen 'Jag, ensam, tar hela ansvaret'. I det ögonblicket förvandlades han till martyr och framstod som mannen vilken inte skyller ifrån sig. Samma sak sade de bolsjeviker som deltog i Stalinterrorn: "alla... bär en del av ansvaret", men "det... var nödvändigt".

Även biografiförfattaren Deutscher drar sitt strå till stacken och bortförklarar Kronstadtmassakern med att kritikerna överdrev dess betydelse. Och – givetvis – den främsta av alla bortförklaringar: 'Det är mycket mer komplicerat än så... '. Kritikerna "lös gjorde (Kronstadt) ur det mångfacetterade historiska sammanhanget". För övrigt ser han ingen vits med "diskussion kring denna relativt avlägsna och oklara episod".

Både frågan om Kronstadt och att Trotskij skjutit gisslan under inbördeskriget skedde samtidigt som Trotskij "fördömde de då aktuella avrättningarna av antistalinisternas hustrur och barn". Trotskij själv fick slut på bortförklaringar och utbrast: "Man skulle kunna tro att det inte var för sjutton år sedan utan i går som Kronstadt-revolten ägde rum". Till slut försvarade han sig med att anklagelserna var "en hjälp åt Stalin", "Och såg de inte den moraliska och politiska skillnaden mellan hans bruk av våld under inbördeskriget och Stalins terror?".¹³

Svaret är naturligtvis *nej*. Det går inte att se någon skillnad mellan Trotskijs och Stalins terror. Eller mellan nazistisk och kommunistisk terror. Dessa läror utgår från att sant eller falskt, rätt eller fel, gott eller ont, är beroende av *vem* det är som agerar. Vi talar här inte om ändamål kontra medel, eller att handlingar i sig är neutrala och att deras syfte eller konsekvens avgör den moraliska halten. Vad saken gäller är att läran inte är värdenneutral i förhållande till de grupper som agerar (klass respektive ras). De utgår från början från att den ena sidan har rätt och den andra sidan har fel. Sedan gör de sin bedömning i ljuset av denna förhandsinställning.

Att kasta en handgranat är en neutral handling. Att kasta en handgranat för att rädda en större grupp oskyldiga från en angripare är en positiv handling. *Men*, säger socialister, bara om gruppen är rätt. Att rädda en aldrig så oskyldig grupp 'borgerliga' (eller judiska) människor, från en 'socialistisk'

(eller arisk) angripare är alltså fel. Oavsett vem som är skyldig eller om de angripna är försvarslösa.

Gång på gång visade Trotskij att detta var hans moraliska ståndpunkt. Mot slutet av sitt liv försvarade han Sovjets angrepp på Finland under vinterkriget och Hitler-Stalin pakten där Polen utplånades. Motivet? 'Socialistiskt' produktionssätt mot 'kapitalistiskt'. Byt ut "klass" mot "ras", så har du nazism.

Revolutionens behov avgjorde vad som var rätt och fel, sade Trotskij. Alla medel är tillåtna som leder till frigörelse, men "Socialismen kan inte främjas av lögn, svek och dyrkan av ledare som förödmjukar massorna, och den kan heller inte påtvingas arbetarna mot deras vilja". Men vad är en revolution om inte att tvinga på andra sin vilja?

Under hela sin karriär visade Trotskij att han var beredd att tvinga sin vilja på andra, och använde utan betänklighet lögn, svek och bedrägeri. När han dolde Lenins testamente för massorna är ett bra exempel. Men bara ett i mängden. De, vilka leder partier som kallar sig trotskistiska och försöker dra till sig ungdomar utan bakgrundskunskap, måste drivas av en medveten önskan att *inte vilja veta* vad deras läromästare gjort.

Trotskister nu som förr svär sig fria från utvecklingen i Sovjet och hävdar att den "var ett resultat av, inte revolutionen och bolsjevismen, utan det som levt kvar av det gamla samhället". Faktum är att Trotskij mot slutet av sitt liv insåg att han hade fel och att kommunismens misslyckande inte låg i 'det som levt kvar'. Historikern Peter Englund skriver:

"Terrorn, polismetoderna och arbetslägren var alls inget sent påhitt av Stalin utan kom till redan under den tid då Trotskij själv satt vid makten. Den yttersta tragedin i fallet Trotskij ligger nog i att han inte ville se detta och därför envist vägrade att erkänna sitt eget ansvar för det som skedde".¹⁴

Även här måste de som leder och upprätthåller trotskistiska rörelser och ger ut trotskistiska tidningar drivas av en medveten önskan att *inte vilja förstå* vad som hände i historien.

*

I början av 1939 hyrde Trotskij ett hus i utkanten av den mexikanska stad han bodde i. Medveten om farorna från kommunisterna inreddes huset som ett fort, med vaktorn, sandsäckar och väktare. Då och då kom några få besökare, men det var inte många kvar, ”t.o.m. gamla vänner och medhjälpare... tog nu avstånd från honom”. Han ”överöste (dem) och ’deras gelikar’ med förakt” och fortsatte i nya artiklar med sina analyser av världspolitiken.

Trotskister menar att ”Vid en läsning av dessa arbeten häpnar man mer än någonsin över kontrasten mellan hans klara och nästan perfekta analyser av den strategiskt diplomatiska situationen i världen och hans oklara uppfattning av revolutionens möjligheter”.¹⁵ Dvs. hans analyser var fel igen. Liksom de varit genom hela årtiondet.

I Trotskijs sista kommentarer fortsatte han hävda att Stalin borde störtas men samtidigt måste Sovjet, arbetarstaten, försvaras. Många anhängare tvivlade. Var Sovjet verkligen fortfarande en arbetarstat? Vilka proletära element kunde rimligtvis finnas kvar? De påpekade att Trotskij haft fel när han förutspått att stalinismen skulle resultera i en ny kapitalism. Liksom han hade haft fel i frågan om vänsterkursen, högerfaran, ja helt enkelt allt. Allt fler anhängare började inse att Trotskij sedan länge var

”en person inspärrad i en tanke som snart började att förväxla ideologins cellväggar med den så kallade verkligheten och därför ofta inte bekymrade sig stort om alla de fakta som gick på tvärs mot hans till revolutionär teori adlade fördomar.”

Vad alla var överens om var att revolutionen hade misslyckats överallt. Det visades av ”den långa och dystra serie nederlag som revolutionen lidit”. Men det var på något sätt värre än så. Arbetarklassen hade inte kunnat stoppa Mussolini, Hitler eller Franco. Hur kan man som marxist förklara detta? Var det budskapet eller budbärarna det var fel på?¹⁶

”Men om det var fel på arbetarklassen, måste (marxismen) vara felaktig, ty enligt marxismen var det bara proletariatet som skulle kunna förverkliga socialismen”. Var marxismen bara en ’ideologi’, en falsk medvetenhet, som fick de förtryckta att tro att de kämpade för sina egna syften, när de bara stödde en ny maktclass? I så fall var Stalins seger ”verklighetens seger över illusionen”. Om detta upprepas i Europa efter kriget, förklarar Trotskij, då ger t.o.m. han upp. Och han ger samma budskap till sina anhängare:

”Vi skulle tvingas erkänna att...(stalinismen) inte hade sin grund i landets underutveckling och inte i den imperialistiska omgivningen, utan i proletariatets medfödda oförmåga att bli en styrande klass. Det skulle nödvändiggöra ett konstaterande i efterhand att... dagens Sovjetunionen var föregångaren till ett nytt och världsomspännande exploateringsystem... (om) proletariatet visar sig oförmöget att fylla sin uppgift... (återstår endast) att öppet erkänna att det bara blivit utopier av det socialistiska (programmet) /.../ Kanske var det bara marxister som kunde förstå vilken tragisk tyngd de orden hade för Trotskij”.

Kanske det. Icke desto mindre innebär hans ord att ”I slutet av sitt liv kom alltså Trotskij att begrunda det meningsfulla i sin tillvaro och kamp och i den kamp som förts av generationer av” kommunister. Många länder blev kommunistiska efter 1945 genom Röda arméns erövring. Ingenstans tog arbetarklassen makten. Enligt Trotskijs egna ord skall hans anhängare ge upp. Ändå finns de kvar. De fortsätter tala om ’omständigheterna’ som orsakade Sovjets urartning, trots att deras egen lära förnekar det, för som det står i epilogen till Trotskijs biografi:

” (Om) bolsjevikernas målsättning – socialismen – bara var en villa, (om) revolutionen endast ersatte en utsugning med en annan... har Trotskij ingen annan roll att spela än den som överstepräst för en dödsdömd gud, som en utopiernas tjänare insnärjd i sina egna drömmar och förvillelser”.¹⁷

I skuggan av alla nederlag ökade spänningarna mellan de kvarvarande trotskistgrupperna. Det amerikanska partiet var trotskismens sista bastion. Flera av dess medlemmar menade nu att det var ”omöjligt att betrakta Sovjetunionen som en arbetarstat i någon som helst mening”. Trotskijs uppmanar ”dem alla att visa hänsyn och tolerans”. ”Men minoriteten konstituerade sig på eget bevåg som ett nytt parti... Nästan genast splittrades även det nya partiet i två hälfter, ty (dess ledare) bröt med det och förklarade, att

’av de grundläggande idéer, som förknippas med marxist-rörelsen i dess reformistiska, leninistiska, stalinistiska eller trotskistiska skepnader, finns det knappast någon jag kan acceptera i dess traditionella form. Jag betraktar dessa idéer som antingen falska eller föråldrade eller meningslösa”.

Efter splittringarna blev den ena gruppen en ”liten frikyrka vars medlemmar hängivet följde varje bokstav i Trotskijs lära”. Den andra avsvor sig bit för bit av läran, ”för att till slut helt vittra sönder och försvinna”. Den sista bastionens fall ”kan sägas ha stjälpit hela Fjärde Internationalen, om en sådan skuggorganisation alls kunde stjälpas”.

För Trotskij återstod bara insikten i nederlaget. ”I slutet av sitt liv kunde alltså Trotskij en sista gång se hur den sten, som han ständigt rullat uppför sitt dystra berg, rullade utför igen”.¹⁸ Trotskismen som koncept var i princip utdött. Fjärde internationalen var saga all.

Det finns inte mycket mer att berätta om Leo Davidovitj Trotskij. En gång Röda arméns skapare och organisatören av bolsjevikrevolutionen. Det enda som är kvar är berättelsen om hans död och trotskisternas återgivning av den.

För hundrade gången frammanar trotskisterna bilden av den skräckslagne Stalin som sitter i sitt slott och darrar av fruktan inför sin formidabla motståndare. I rädsla för alla okända framtidsutsikter, försäkrar trotskisterna, hade Stalin ”nu bestämt sig för att han inte kunde låta Trotskij leva längre”¹⁹.

För hundrade gången kan man konstatera att trotskisterna svamlar. Det fanns ingenting som Trotskij kunde göra för att oroa Stalin, eller någon annan.

Den röde monarken härskade i Kreml som obestridd ledare för 150 miljoner undersåtar och för hela den internationella kommunismen. Han hade t.o.m. sina största ögonblick framför sig: som landsfader i försvaret mot de tyska invasionsarméerna, som den otippade segraren över Hitler, som ledaren för en av jordens två supermakter. Hans motpol, rapphönornas bane, satt instängd ”bakom murarna (i sin) fängelseliknande” villa på mexikanska landsbygden, med sina sista fem trogna.²⁰

Den första maj 1940 demonstrerar 20 000 uniformerade kommunister i Mexiko City under parollen ’Ut med Trotskij’. Stalins sista aktion är redo att sättas i verket²¹. Veteraner från spanska inbördeskriget, riktiga hårdingar och experter på att likvidera trotskism, förs till Mexiko. En attack sker mot Trotskijs hus. Trots expertkunskaperna, 200 skott och brandbomber, klarar sig Trotskij.

Kommunisterna gick över till reservplanen, infiltration och lönnmord. Ramon Mercader, som inför uppdraget kallade sig Jacson, lyckas nästla sig in i Trotskijs hushåll. I ett obevakat ögonblick i Trotskijs arbetsrum, den 20 augusti 1940, slår han en ishacka i huvudet på Trotskij.²² Det är slut.*

* Roy A Medvedes beskrivning är värd att återge: ”Stalin triumferade. Frikostigt belönade han alla som deltagit i operationen och lovade att inte ett hår skulle krökas på huvudorganisatörernas huvuden så länge han, Stalin, var i livet. Dittills hade Stalin haft som regel att eliminera alla sina främsta medbrottslingar som ’visste för mycket’. Men i detta fall höll han ord”, s.134.

NOTER TILL KAPITEL 17

¹ DFP 285

² Medvedev, a.a., s. 121

³ Trotskij *The Spanish revolution (1931-39)* s 209. Gorkij, *J Mordet på Trotskij*, s. 9f.

⁴ DFP 297, 297. Deutscher säger på fullt allvar att trotskismen ”fick nytt liv” när trotskisterna blandades med ”hundratusentals nydeporterade”. Nu var de inte isolerade längre. De kunde sprida sina tankar bland de övriga fångarna!

Deutschers partiskhet går inte att ifrågasätta, men efter denna slutsats går det att ifrågasätta hans mentala tillstånd.

⁵ DFP 299, 300, 304. Martovcitat i Stefan Lindgrens *Lenin*, s 135.

⁶ DFP 307

⁷ DFP 307f. 313 (trots att Trotskij ”försökte tala honom (Rivera) tillrätta”, dvs. det var Riveras fel, inte den ofelbare Trotskijs), 307, 182. DVP 294 beskriver hur Trotskijs ego blev ”upprört och irriterat”, när Lenins förslag vinner på en kongress, det ”sårade Trotskijs stolthet och ärelystnad” och han ”avgick därför från alla (poster)”.

Stil: Montefiore, s 47. Takt m.m.: Figes a.a. 593. DVP berättar samma sak: 72, 152, 182, 199 (Gorkij, enligt Deutscher, ”barnsligt naiv” och led av ”brist på blygsamhet”, ”Det var orimligt att tänka sig att Trotskij skulle kunna samarbeta med Gorkij”. Ingen motivering ges i övrigt), 203 (Plechanov), 361 (Trotskij kom i delo med en person. Deutscher lindar in det i att personen nog ”hade anledning att vara missnöjd med (Trotskijs) föraktfulla avfärdande”). Trotskijs elakhet visas även mot den humanitäre socialisten Vandervelde (DVP 146), och mot den fortfarande kände och uppskattade humanitäre amerikanske presidenten Woodrow Wilson (DVP 335).

⁸ DFP 307

⁹ *Der Untergang*, film av Oliver Hirschbiegel 2004, med Bruno Ganz i huvudrollen.

¹⁰ Ett representativt exempel på Deutschers partiska upplägg handlar om när Trotskij möter Plechanov (DVP 56) som varit en ”nästan legendarisk figur för honom”. Ändå skär det sig.

Deutscher försäkrar att Plechanov till sin natur var ”tillbakadragen och högfärdig” och visade en ”instinktiv motvilja” mot Trotskij, vilken växte till en ”djup antipati”.

Sedan följer en beskrivning av deras positiva talanger (det måste finnas med, för det måste ju finnas någon förklaring till att Trotskij en gång beundrat Plechanov, hade han varit helt utan talanger så skulle det ju kunna kasta en skugga över Trotskijs omdöme).

Förklaringen till Plechanovs motvilja (vars existens vi bara har Deutschers ord på) är att den yngres stjärna är stigande och den andres är dalande, den ene är omogen och den andra övermogen. Sedan berättar Deutscher en anekdot: någon kallar ”pojken” Trotskij ett geni. Plechanov väser surt ”Det kommer jag aldrig att förlåta honom”.

Den löjligt tillrättalagda historien är typisk för att visa Deutschers manipulationskonst. Han slår i förväg fast en förutsättning i argumentationen (Plechanov är ”högfärdig”).

Sedan kommer den närmast logiska följden: han hamnar i konflikt med Trotskij.

Tro tusan det! Han var ju högfärdig.

¹¹ DFP 308, 308, 308. DVP 378, 378, 379, 329, 379.

Tanken att det inte var samma människor 1921 som 1917 är också avfärdad som lögn. Minst 75,5 % av rekryterna i den Baltiska flottan var med sedan före 1918. Av 2028 personer på de aktuella skeppen, Petropavlovsk och Sevastopol, var 93,9% rekryterade före 1917. Se Israel Getzler *Kronstadt 1917-1921: The Fate of a Soviet Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1983, s 207-208.

¹² Det finns de som försöker försvara huliganernas härlingar under EU-kravallerna 2001. Bl.a. har en man vid namn Erik Wijk skrivit flera böcker där han tar ställning för våldsverkarna. Wijks retoriska upplägg har stora likheter med Deutscher. För att undvika alla missförstånd om hur jag kan veta vad jag vet: jag var där. Jag arbetade vid tillfället på Hvitfeldtska gymnasiet i Göteborg och tog mig in med min egen nyckel till min egen arbetsplats. Jag såg med egna ögon de söndersparkade dörrarna till rektorsexpeditionen och till kemilabbet. Jag såg högarna med gatsten staplade i hörnen i korridorerna. Jag såg graffitin och klottret på väggarna. Det var ingen vacker syn.

¹³ DFP 309, 359. DVP 378f. Allt om oskyldiga gisslan som mördades av Trotskij i DVP 309, 314. Bolsjevismens moral även i DVP 69. Bolsjeviker: Montefiore, s. 264. Åter ser vi inkonsekvens och hyckleri hos Trotskij. När han år 1932 försvarar oktoberrevolutionen åberopar han historiskt ”perspektiv” och säger att femton år ”var bara ’en minut på historiens urtavla” (DFP 136). Sjutton år är tydligen en helt annan tidsperiod. Se även Deutchers jonglerande med uttrycket ”historiskt perspektiv” i *Encounter*, s. 74.

¹⁴ DFP 310, 311, 328, DAP 97. Dölja fakta, se DVP 52, 190 (ett brev), 292 (protokoll om fredsförhandlingar. Han hade inga problem med att avslöja tsarens hemliga protokoll), 311 (mord på tsarfamiljen), 319, 378 (Kronstadt), 381 (att ingen regering offentligt kan försvara att de regerar genom tvång), 383 (partibeslut, utesluta olydiga). Ansvarscitat ur Englands *Bröderna Marx i Petrograd*

¹⁵ DFP 314, 324, 312, 312, 321.

¹⁶ DFP 324, 324, 325, 327, 327, 327. Fördomscitat ur Englands *Bröderna Marx...*

¹⁷ DFP Referat: 328, 327, 364. Men visst finns en bortförklaring: DFP 369: Hade inte Stalin slutit en pakt med väst efter andra världskriget och sålt ut arbetarna, så hade revolutionen ägt rum och allt hade blivit bra, etc. (- så Trotskij hade rätt i alla fall!)

¹⁸ DFP 330, 332, 332, 333, 333

¹⁹ DFP 335, 367. Eller som i Deutchers slutkapitel på sin biografi med den talande titeln *Efterord: Seger i nederlaget*, DFP 367. Han påstår att Frankrikes och Nazitysklands ”ledande politiker var oroliga” och försökte ”skrämma varandra... med namnet på en ensam landsflykting som satt fångad och inspärrad på andra sidan jorden”. Denna absurda tanke kommer antagligen från Trotskij själv som påstår att ”Gestapo betraktar mig som en farlig fiende” och kommenterar attentatet mot honom själv: ”Att (NKVD och Gestapo) samarbetat i detta fall är alltså mycket troligt” (Gorkin *Mordet på Trotskij*, s36).

Deutchers sammanfattning med hela sitt livsverk lyder: ”Stalins seger över Trotskij dölde ett inte obetydligt nederlag. Trotskijns nederlag bar segerhuva”. (DFP 367)

²⁰ Fem vakter/sekreterare var de enda som var kvar när Trotskij utsattes för attentatet. En sjätte var (troligen) i förbund med attentatsmännen, men blev mördad som belöning. I huset fanns även tre tjänare, Trotskijns fru och sonson samt paret Rosmer, som inte var anhängare eller ens vänner. Snarare gamla bekanta som förlåtit Trotskij för att han uppträtt ”så illa, att (de) i årtal vägrade att träffa honom eller ens diskutera med honom” (DFP 48).

²¹ I mars 1939 skickade Stalin Pavel Sudoplatov att leda mordet på Trotskij.

Sudoplatov, som levde ända till 1996, avslöjade allt på sin ålders höst i sina memoarer *Direktoratet*, utgiven av Nordstedts 1994.

²² DFP 315 336, 339, 351. Vad Mercader beträffar dog han på Kuba 1978 som inbjuden gäst till Fidel Castro.

18 EFTERORD

Trotskij, ”en utopiernas tjänare insnärjd i sina egna drömmar och förvillelser”, hade ett levnadsöde som är en bra illustration till vad som händer när man tar ställning för våld och revolution som metod för samhällsförändring. Trotskism är en i raden av ”ismer” inom vänstern, utan svar på hur man skapar resurser, formar ett bättre samhälle eller tar hänsyn till mänskliga rättigheter. *Ändå finns det något speciellt med just trotskismen.* Den är unik i det att den nästan i sin helhet består av inkonsekvenser, paradoxer och felaktigheter. Sedan den skapades är dess historia en enda lång rad av mer och mer omständliga försök att lappa ihop ett trasigt ägg, med innehållet stoppat tillbaka inuti.

Den store filosofen Wittgenstein sade: Ingenting är svårare än att inte bedra sig själv. Trotskism är ett mästerverk i självbedrägeri som bara lever vidare genom dess bekännares intrikata retoriska, demagogiska tekniker och språkliga manipulation. Framför allt förs de vidare till nya trotskister via Trotskijs, som Peter Englund så träffande uttrycker det, *”nästan till lallande idioti devote biograf Deutscher”*.

Deutscher och alla andra trotskister hävdar att de har en sann bild av sin läromästares liv och avsikter, inte ”en glorifierad bild av en människa utan fel och brister”, utan ”som han var”. Hur mycket sanning det finns i detta påstående har vi fått bevis för upprepade gånger i denna framställning.

Trotskij hade vissa enastående kvaliteter, talarbegåvning och organisationsförmåga, samt förvisso intelligens. Men det har var och varannan politiker. Inget originellt med det. Viktigare för att bedöma honom som person är att han aldrig medgav sina fel eller tog ansvar för sitt handlande. Det enda han gjorde i sitt liv som fått honom att bli ihågkommen var att satsa på rätt häst när han anslöt sig till bolsjevikpartiet precis

före deras statskupp. Efter det organiserade han delar av partiets verksamhet i fyra år. Före och efter dessa fyra år utträttade han ingenting. Han skrev mängder med meningslösa samhällsanalyser som var fel allihop. Hans storslagna projekt, med imponerande namn som ”Fjärde internationalen”, ”Internationella byrån”, ”Internationella sekretariatet”, etc. ledde inte till något. Han var en man som misslyckade med nära nog allt han företog sig i sin livstid. Hans beteende när något gick emot honom var knappast imponerande: Grimaser, gråt och gräl, och sedan vägrade han att röra sig ur fläcken tills någon helt enkelt tog tag i honom och kastade ut honom.

Deutschers sammanfattning med hela sitt livsverk lyder: ”Stalins seger över Trotskij dolde ett inte obetydligt nederlag. Trotskijs nederlag bar segerhuva”. Genom att följa trotskister-
nas retoriska metod kan man bevisa eller övertyga sig själv om vad som helst. Här följer ett tänkt exempel:

Vad få vet är att utöver sina andra kvaliteter var Trotskij även alla tiders störste tungviktsboxare, beundrad och fruktad av alla som hört hans rykte. Den medelmåttige och obetydliga boxaren Muhammed Ali, som av dåligt självförtroende och illvilja avundades Trotskijs rykte och berömmelse, beslöt sig för att utmana Trotskij.

Ingen blev mer förvånad än Trotskij över utmaningen. Han kunde inte föreställa sig att någon var dum nog att utmana honom. Inte heller kunde han fästa någon vikt vid en så betydelselös figur som Muhammed Ali.

Som vanligt var Trotskij i toppform inför matchen. Hans krokar, jabbar och hookar var alla lika perfekta. Hans uthållighet var gränslös och hans snabbhet legendarisk. Det stod klart från början att Muhammed Ali aldrig hade någon chans.

Så går matchen av stapeln. Trotskij och Ali möts. Det tar trettio sekunder sedan är allt över. Trotskij vaknar upp dagen efter.

Det kan verka förvånande att matchen tog slut så fort. Det förefaller lika förvånande att den mindervärdige och osäkre Muhammed Ali vann, men det är bara förvånande för den som inte har förstått hur boxning egentligen fungerar.

I själva verket var Ali på defensiven under hela matchen. Han visste att han var underlägsen sin formidabile motståndare i snabbhet,

styrka och uthållighet. Han visste att det enda vapen han hade var sin vänsterkrok. Det enda slag han kunde prestera som var av ens någon kvalitet. Han var fylld av tvivel på sig själv och förstod att han måste använda det enda lilla vapen han hade så fort som möjligt. Resultatet av matchen bevisar inte så mycket en boxarkvalitet hos Muhammed Ali, utan snarare de känslor av osäkerhet och inre tvivel som hela tiden genomsyrade honom före och under matchen.

Trotskij som var fylld av medlidande med sin stackars motståndare kunde aldrig tänka sig att förnedra och utklassa Ali genom att slå ut honom för fort. Fylld av sin känsla av hänsynsfullhet ville han ge sin motståndare alla möjligheter att försvara sig mot hans fasansfulla slag. Därför höll han igen. Och han var fullt villig att ta emot de slag hans motståndare skickade mot honom. Han skulle inte ducka för att visa hur ofattbart snabb och skicklig han var. Det var lika otänkbart för honom att Ali skulle använda sitt bästa och enda slag så snabbt. Det kom som en fullständig överraskning för honom. För Trotskij var det en självklarhet att man gav publiken valuta för pengarna och drog ut på matcherna. Han kunde aldrig tänka sig att hans hänsynsfullhet skulle vändas mot honom.

Om man bara ser till resultatet, att Trotskij slogs ut, verkar kanske Trotskij inte varit alltför framstående som boxare, men det är en alltför okomplicerad syn på saken. I beaktande av de bakomliggande fakta, och genom en noggrant avvägd analys av Trotskijs prestation under matchen, till skillnad från det ytliga "resultattänkandet", förstår man att Trotskij egentligen vann matchen mot Muhammed Ali och att han därför förtjänar att kallas alla tiders störste boxare.

Detta var, precis som i frågan om Trotskijs moral, ingen karikatyr av trotskismen, utan en ny analogi. Den är enbart avsedd att vara ett nytt åskådningsexempel, och är inte menad att inspirera till en ny trotskistisk boxarsekt. Utifrån exemplet går det att spinna vidare. Man kan lägga till högar med exempel på goda avsikter, citat, jämförelser, undersökningar av brister hos vittnesmål. Det enda man behöver är en förhandsinställning om vem som har rätt eller fel. Kanske kan det vara bra med en viss verklighetsfrämmande läggning.

Det är enbart genom tekniker som i åskådningsexemplet ovan som trotskism har kunnat få en, lyckligtvis begränsad, tillströmning av vänsterinriktade ungdomar i dagens Sverige.

Få har beskrivit ledmotivet i trotskismen bättre än den gamle tuffingen Niccolo Machiavelli: "Ibland måste orden tjäna till att dölja verkligheten. Men detta måste ske på ett sådant sätt att ingen lägger märke till det. Och om det skulle komma i dagen, måste ursäkter genast finnas till hands".

Beteendet är inte jämförbart med dagens nazistiska historieförfalskning som försöker påvisa att Förintelsen och gaskammarna aldrig existerat. Snarare med nazisternas historiesyn fram till mitten av åttiotalet, då de utan att skämmas sade att gaskammarna visst hade funnits och var nödvändiga på grund av de rådande omständigheterna. För att förtydliga: jag tar inte exemplet i avsikt att jämföra ideologin nazism med ideologin kommunism. Just här tar jag bara hänsyn till att de använder samma form av retorik. Samma sak gäller de bolsjeviker som överlevde Stalinterrorn med blod på händerna. De förklarade på sin ålders höst att de "alla... bär en del av ansvaret". Ibland gick de "för långt", det medges. Och visst, "Alla begick vi misstag". Men hur man än vänder och vrider på saken, "det som skedde... var nödvändigt".

Orsakerna till att kommunismen inte fungerar är viktiga och en del av dem finns i denna framställning. Vad som däremot inte är viktigt är de frågor som upptog Trotskijs opposition mot Stalin. Ändå ställer dagens trotskister samma frågor som om de fortfarande vore levande. Nåja, det är också den enda anledningen att ta upp dem här.

Hade denna framställning baserats på "borgerliga" forskares arbeten, kunde trotskister ha ryckt på axlarna och sagt att de inte bryr sig om klassfiendens åsikter, men nu är det den ohöljt heroiserande biografien av Isaac Deutscher som är den i särklass största huvudkällan. Det är trotskisternas egna argument. Sanningen finns alltså att hämta i trotskisternas egna alster, bara man vet hur man skall leta.

Trotskisternas försäkran att det var nödvändigt att bolsjevikerna tog över makten övertygar inte. Det är en efterhandskonstruktion och en bortförklaring. Tanken att ”Usurpatorrollen tvingade sig på bolsjevikpartiet” är ungefär lika sann som att barn tvingar sig på pedofiler.

Trotskismens förklaring på Sovjetunionens utveckling, att byråkratisk urartning ledde till att Stalin kom till makten, stämmer inte. Förklaringen till förtrycket ligger i att bolsjevikerna tog makten med våld. Trotskij och hans efterföljare är de enda som inte medger kopplingen mellan en våldsam revolution och en enmansdiktatur. Det är tragiskt och förvånande att de ännu idag vägrar erkänna Trotskijs eget ansvar för det som skedde.

Bilden av Trotskij ”som ett stolt lejon övermannat av en flock schakaler” är fel. Han överlistades i en smutsig maktkamp. Leo Trotskij ställde upp på alla former av förtryck och förföljelse, så länge han själv satt vid makten. Hans kritik mot Stalins förtryck uppstod inte förrän det drabbade honom personligen. Trotskisternas anspråk på att deras lära är bättre än den officiella kommunismen är också fel. Sovjet hade antagligen blivit ett än värre samhälle om Leo Trotskij hade lyckats behålla makten. Hans respektlöshet och likgiltighet för människoliv var ökad.

Slutligen har vi frågan om Trotskijs personlighet. Alla vittnesmål talar samstämmigt om Trotskijs arroganta och nedlåtande personlighet. Hans omätbara förakt och översitteri mot alla människor som någonsin korsade hans väg. De som idag kallar sig trotskister kan tacka sin lyckliga stjärna för att de inte behöver möta sin idol i verkliga livet.

Trotskij var inte en politisk föregångsgestalt eller en statsman av världsmått. Han förtjänar ingen respekt eller uppskattning. Han var en kommunistisk massmördare, lika illa som de övriga i samma bransch: Stalin, Mao, Pol Pot och Lenin. Inte bättre än vilken ’fascist-bully-boy’ som helst. Han borde inte ha följeslagare eller lärjungar. Istället borde hans namn nämnas när man talar om historiens mer sekundära, gräsliga personligheter som Göring, Mengele, Baby Doc eller Idi Amin.

PERSONREGISTER

Namnen Lenin, Stalin, Trotskij och Deutscher dyker upp så ofta att det är meningslöst att nämna specifika sidor.

Antonov-Ovsejenko	150	Krasin	46
Baby Doc	167	Krupskaja	79
Borgia, Cesàre&Lucrezia	149	Kuusinen, Otto Wille	87
Bucharin	62,65,66,69, 79,82,87,88,92, 95,96,103	Larsson, Kalle	109
Burgess, Anthony	124	Lie, Tryggve	143-146
Cachin, Marcel	86	Ljova (-Sedov Trotskij)	147,150
Chiang Kai-shek	86,121	Luxemburg, Rosa	39
Dewey, John	148	Machiavelli, Niccolo	167
Doirot	86	Mao Zedong	167
Don Quijote	74	Martov	88,151
Duvall, Robert	48	Marx, Karl	41,63,118,147
Dzerzjinsky, Feliks	44	Mattsson, Per-Olof	58
Engels, F	118	Medvedev, Roy A	69,132,160
Englund, Peter	12,42,123,156, 163	Mengele, Josef	167
Francke, Per	122	Mercader, Ramon	130,160
Franco, Fransisco	157	Molotov	48
Franzén, Christer	13,58	Muhammed Ali	164,165
Freddo	124	Murphy, J.T.	86
Gollum	84	Mussolini	86,106,157
Greider, Göran	109	Natasha	89
Göring, Hermann	167	Nin, Andres	150
Hamlet	52	O'Brien	35
Hitler	86,121,122,127, 153,154,156, 157,160	Orwell, George	150
Idi Amin	167	Pacino, Al	124
Ivan	89	Pipes, Richard	68,92
Jacson	160	Plechanov	161
Jens	108	Pol Pot	167
Jungfru Maria	24,75	Reinhardt, Luke	137
Jöns	108	Roy	86
Kaganovitj	80	Rutin, Maretjam	119
Kamenev	23,82,92,141	Savonarola	44
Kim Il Sung	24	Smith, Winston	35
Kim Jong Il	24	Solz	84
Kirov	141	Thällmann	86
Kollontaj, A	15,105,119	Tomskij	82
		Tuchatjevskij, Michail	56
		Wijk, Erik	161
		Wittgenstein, Ludwig	163
		Vysjinskij	144
		Zinovjev	23,52,54,62,86, 89,92,141

KÄLLOR

- Alexandra Kollontaj*, Alexander Vaksberg. Norstedts 1996
- Arbetaren*, 6/ 1998, Christer Franzén. 7/1998, Staffan Skott
- Arne Anka* del 4, C Christensen, Tago förlag 1995
- Bröderna Marx i Petrograd*, essä av Peter Englund, från hans textarkiv på nätet.
- Brevet från nollpunkten*, Peter Englund.
- Dagens Nyheter*, 7 januari 1988.
- De avgörande slagen 4*. J.F.C. Fuller. Historiska media 2003
- Debatten om hedersmord – feminism eller rasism*, Larsson/Englund. Expo 2004
- Den avväpnade profeten*, Isaac Deutscher
- Den förvisade profeten*, Isaac Deutscher
- Den mörka dalen* Piers Brendon. Norstedts: Stockholm 2000
- Den ryska revolutionen* Richard Pipes. Natur och kultur 1995
- Den väpnade profeten*, Isaac Deutscher
- Dödsfiender*, Colin Evans
- Encounter*, januari 1979, s 65-82. Leopold Labedz ”Isaac Deutschers ’Stalin’ an unpublished critique” (genomgång av Deuschers metod)
- Gnistan* 10/1969. Sigge Åkervall
- Göteborgs-posten*, 18 oktober 2004, Gert Gelotte.
- Kasta inte bort din röst – välj KPMLr*. KPMLr:s manifest inför valet 2002.
- Kommunismens svarta bok*, bokförlaget DN, 1999.
- Le chef de L’armée rouge*, Mikail Tukachevski, Pierre Fervacque
- Lenin*, Stefan Lindgren 1999.
- Metro*, 18 oktober 2004
- Moderna tider* Paul Johnson, Ratio 1987
- Mordet på Trotskij*, Julian Gorkij. Forum 1970.
- A peoples tragedy – The russian revolution 1891-1924*. O Figes. J. Cape: London 1996
- Reds*, 1981, regi: Warren Beatty.
- Sanningen som kom bort*, Mario Sousa.
- Sovjetunionen och det nya Ryssland 1900-2000*, S Skott. Hjalmarson & Högberg 2001.
- Stalin – Den röde tsaren och hans hov* Simon Sebag Montefiore. Prismas förlag 2004.
- Stalin*, 1992, regi: Ivan Passer.
- Stalin och stalinismen*, Roy A Medvedev, Prisma: Vänersborg 1981
- Svenska Dagbladet*, 5 december 2000, Per Molander.
- The Spanish revolution (1931-39)* Leo Trotskij. New York 1973
- Tokfeminismen*
- Trotsky the eternal revolutionary* Dmitri Volgokonov, The free press 1991
- Utan heder*.
- Valmanifest 1998*, av Marxistisk vänster och Arbetarmakt.

Filnamn: Trotskij och trotskismen.doc
Katalog: C:\Documents and Settings\All Users\Dokument
Mall: C:\Documents and Settings\Rita\Application
Data\Microsoft\Mallar\Normal.dot
Rubrik: Som vi såg i början är det en vanlig missuppfattning att
syndikalismen skiljer sig från kommunismen
Ämne:
Författare: Tobbe
Nyckelord:
Kommentarer:
Datum: 2009-05-18 14:08:00
Version: 2
Senast sparad: 2009-05-18 14:08:00
Senast sparad av: urverksapelsin
Total redigeringstid: 9 minuter
Senast utskrivet: 2009-05-20 11:26:00
Vid senaste fullständiga utskrift
Antal sidor: 169
Antal ord: 45 606 (cirka)
Antal tecken: 241 713 (cirka)